

Obsah

PROLÓG

Prezentácia generácií

Jaroslava Čajková

1

TÉMA ČÍSLA

Prezentácia – nevyhnutnosť alebo predvádzanie (anketa)

Jaroslava Čajková

2

DDD – Dokladáme divadelné dejiny III – Prezentácia

Mišo A. Kováč

8

Festival v kocke

Mária Lásková

13

Amatérske divadlo mení význam obce

Nikolina Radmila Pivčević

14

FESTIVALY

S nadhľadom a odstupom k triezvosti (Scénická žatva)

M. Bernátek, M. Kičiňová, F. Zborník,

M. Juráni, D. Čiripová, M. Dacho

16

Nenápadní pozorovatelia (G. Bosua, B. Lindelauf)

Jaroslava Čajková

24

Predjubilejný Gorazdov Močenok

Mišo A. Kováč

26

Klasická dramatika s dedinou rezonuje (FHDT Trebišov)

Alžbeta Verešpejová

30

Generačná vyváženosť na NVL

Ľubica Bekéniová

35

Svetlá slov z tmy (Dni Mateja Hrebendu)

Jaroslava Čajková

38

ZA HRANICU

Na báze občianskych združení (J. Regős)

Jaroslava Čajková

40

Stretnutie českého a slovenského prednesu (MFP)

Jaroslava Čajková

44

ZO ŽIVOTA DIVADELNÍKOV

Komu sa nechcelo spať

Imro Hrabovský, Jakub Lazarčík, Viliam Stanek

49

Aj hendikep môže divadlo povýšiť

Jaroslava Čajková

50

K Vajanského storočnici

red

52

INŠPIRÁCIE

Netradičná prezentácia veľikána

red

52

DO KNIŽNICE

Návrat bulharskej drámy na slovenské javiská v novej kvalite

Katarína Sedláková

54

ZAHRANIČNÍ SLOVÁCI

Človek je človeku človekom

Katarína Mišíková-Hitzingerová

55

SPOMIENKY

Bábkar Martin Bálik

red

56

Prezentácia generácií

*Mladá generácia má pocit, že s ňou
prichádza lepší svet. Stará garda má pocit,
že s ňou ten lepší svet odchádza.*

Karel Čapek

Zdá sa, že v amatérskom divadle sme sa dostali do štádia, keď uvedený citát je vysoko aktuálny. Zmena silovej pozície generačných vrstiev sa niekedy deje pomaly, nebadateľne, inokedy v skokoch, ba aj v tvrdých súbojoch. Život, a ani ten divadelný, však bez týchto procesov nenapreduje.

Na divadelných súťažiach nám absentujú seniorské súbory čiastočne preto, že prechádzajú na poloprofesionálnu prevádzku (Commedia Poprad), ale aj preto, že nemajú na nich ústretové podmienky. Tie, kde dochádza k prelínaniu staršej a nastupujúcej mladšej generácie, vykazujú životnosť, stálu kvalitu, umeleckú angažovanosť aj zdravú dravosť (DS J. Chalupku v Brezne, DISK v Trnave, súbory v Prievidzi). Aj tohtoročná Scénická žatva čiastočne vypočula vľahjšie volanie mladých divadelníkov po konkurencii s tými staršími.

Generačné prelínanie divadelníkov však nezávisí len od tvorby a života súborov, ale aj od organizácie divadelného života na regionálnej a celoštátnej úrovni, teda vytvárania platformy na prezentáciu amatérskych divadla organizovaním festivalov, súťaží až po tú vrcholnú s najdlhšou tradíciou – Scénickú žatvu. Práve o ňu v tomto období ide. Spokojnosť i nespokojnosť s tým, ako jej posledné ročníky vyzerajú, súvisí aj s predstavami a názormi nielen rozličných skupín, ale aj generácií. Zmeny spôsobuje aj celkom iný životný, spoločenský a kultúrny štýl. Niekdajšiu koncentrovanosť len na jeden žánrový okruh dnes nahrádza rozptýlenosť, vytváranie ďalších väzieb a impulzov, ktoré s ústrednou témou, v našom prípade amatérskym divadlom a prednesom môžu súvisieť, ale ho aj oslabovať či odpútať od neho pozornosť. A tak sa dostávame do fázy súboja – názorov, ideí, ľudí.

Bolo by však zlé, aby k rozptýlenosti života pristúpila roztrieštenosť divadelníkov a najvyššej platformy ich prezentácie. Oproti pestrosti divadelných poetík pri tvorbe amatérskych divadla by sme mali hľadať spoločnú reč pri jeho prezentácii divadelníkom i verejnosti. A možno by sme sa aj v divadle mohli inšpirovať jedným z výrokov, ktoré vyslovil rumunský aforista, literát a dramatik Valeriu Butulescu: „Život je štafeta. Môžeš vyhrať pretek v ďalšej generácii.“

jč

Prezentácia – nevyhnutnosť alebo predvádzanie?

Pred niekoľkými desaťročiami sme slovo prezentácia takmer nepoužívali. Znelo nám cudzo nielen zvukovo, ale aj obsahovo. Reklamy, výstrednosti, upútavanie pozornosti sa veľmi nenosilo. Dnes je prezentácia samozrejmosťou každej činnosti i nášho slovníka, vznikajú celé metodiky, ako správne a úspešne prezentovať. Prezentácia = súčasť dnešného jestvovania. Do ankety k prezentácii témy tohto čísla prispeli svojimi názormi a skúsenosťami výrazne tvorivé osobnosti amatérského divadla a umeleckého prednesu.

red

1. Ako sa prezentuje amatérské divadlo a umelecký prednes verejnosti na Slovensku?
2. Čo by sa mohlo urobiť pre zlepšenie jeho situácie?
3. Ako prezentujete svoj súbor a svoju činnosť v amatérskom divadle a umeleckom prednese?

Marian Lacko, Rimavská Sobota, výtvarník, hudobník, divadelník, pedagóg a organizátor

1. Prezentácia slovenského ochotníckeho divadla je za posledných 10 – 15 rokov na „bode mrazu“ a festivaly ako Scénická žatva, Hviezdoslavov Kubín... dnes už verejnosť takmer nezaujímajú. Dokonca už ani tú divadelno-ochotnícku, lebo Scénická žatva sa stala akoby výkladnou skriňou pre prezentáciu 5 – 6 súborov a o ostatných sa vôbec nikto nezaujíma... Chyba sa stala, podľa mňa, po úmrtí Stana Chrena, bývalého predsedu ZDOS-u, ktorý vedel nájsť spoločnú reč pre komunikáciu medzi Národným osvetovým centrom, Maticou slovenskou, regionálnymi osvetovými strediskami... Potom sme sa začali „opičiť“ po českom vzore a zrušili sme kategorizáciu A, B, C. Tým sme začínajúce súbory a tie súbory, ktoré nemajú financie na to, aby spolupracovali s profesionálnymi režisérmi, odsúdili na vystupovanie maximálne vo vedľajších dedinách. Tento diskriminačný proces je tu dodnes a kým opäť nedáme možnosť aj súborom z bývalej C kategórie sa prezentovať, SŽ aj HK aj iné festivaly budú upadať ďalej..., žiaľ...

2. Obnoviť šancu pre začínajúce a vidiecke súbory, aby sa mohli prezentovať na najvyššom fóre, teda na Scénickej žatve. To sa dá len

Divadlo MOMOLAND, Košice – J. Uličiansky: Janko Pipora, 2015

obnovením systému kategorizácie a vrátením Štatútu Scénickej žatvy s možnosťou postupu víťaza na SŽ takým festivalom, ako sú: Palárikova Raková, Divadelný Trebišov, Gorazdov Močenok...

3. Hlavne prostredníctvom internetu na webovej stránke súboru (<http://www.dsalterna.estranky.sk>, pozn. red.) a Facebooku. Klasická forma plagátmi je už málo účinná...

Marián Jalč, Košice, projektový manažér

1. Dosť slabo, pokiaľ ide o amatérské divadlo na prehliadkach a súťažiach. A tiež je problém dostať alebo získať dobrý scenár pre činoherné divadlo alebo bábkové divadlo.

2. Vytvoriť pri miestnych úradoch centrá na podporu amatérského divadla a tanca; organizovať viac aktivít prostredníctvom osvetových stredísk – workshopy, prehliadky divadiel...; prezentovať a predstaviť amatérské divadlo aj v časopise Javisko.

3. Divadlo MOMOLAND má svoju internetovú stránku, a Facebook. Máme spoluprácu s rôznymi médiami či už v internetovej alebo tlačenej i rozhlasovej podobe. Samozrejme, zúčastňujeme sa aj na akciách, ako napríklad Staromestské činohranie v Košiciach, divadelná prehliadka detskej tvorivosti DEDO, zapájame sa do Noci divadiel (v tomto roku nie), organizujeme divadelné workshopy, spolupracovali sme pri animácii bábok pre detský Staromestský letný tábor. Snažíme sa, ale je to ťažké. Všetko sa deje len za pomoci členov divadla, rodičov, partnerov a sponzorov.

Mária Kubovicová, Nové Mesto nad Váhom, režisérka a organizátorka

1. Pozitívne je, že v dobe rozmachu masmediálnej komunikácie, možnosti pasívneho trávenia voľného času elektronickými hrami či internetových závislostí, sú nadšenci, ktorí spracujú určitú divadelnú predlohu, poprípade sami svojím kreatívnym prístupom

prezentujú svoju vlastnú myšlienku. Tento názor vychádza z pozorovania aktivít divadelných skupín v Novom Meste nad Váhom. Okrem Stálej divadelnej ochotníckej scény (SDOS) pri MsKS v Novom Meste nad Váhom, ktorá zastrešuje tri divadelné kolektívy v troch vekových kategóriách (deti, mládež a dospelí), sú i ďalšie. V amatérskom divadle sa angažuje centrum voľného času, divadielko Galéria a dramatické krúžky na základných školách. Výsledok svojej práce môžu prezentovať v rámci možností na materskej pôde a pokiaľ nie je divadelná sála MsKS vyťažovaná premietaním filmu, tak pre širšiu verejnosť aj v divadelnej sále. Divadelné súbory môžu výsledky svojej činorodej práce ukázať na mnohých divadelných festivaloch v rámci Slovenska, ale aj v zahraničí. V Novom Meste nad Váhom má napríklad svoju tradíciu Festival Aničky Jurkovičovej. Jeho cieľom je mapovať poslanie a postavenie ženy v živote a v spoločnosti.

2. K zlepšeniu prezentácie amatérského divadla a umeleckého prednesu verejnosti je treba sústavne prebúdzvať záujem mladých ľudí, nachádzať a rozvíjať ich talent. Je nutné, aby učitelia slovenského jazyka dbali na spisovný, kultivovaný jazykový prejav a podchytili talenty, ktoré vedia logicky spracovať myšlienky literárneho diela. Dôležité je prebudiť záujem o jeho čítanie a vnesenie do každodenného života.

3. Aj zásluhou SDOS sa koná v Novom Meste nad Váhom divadelný festival pomenovaný podľa novomestskej rodáčky Aničky Jurkovičovej – jednej z prvých slovenských ochotníckych herečiek. K jeho zakladateľom patrí dlhoročný divadelný nadšenec – režisér, herec, autor divadelných hier, amatérsky divadelný historik Štefan Psotný. SDOS okrem práce s adeptmi divadelného umenia sa venuje aj umeleckému prednesu, organizuje podujatia, v ktorých milovníci umeleckého slova odkrývajú svoj talent (Novomestské prvosienky, Kytica pre seniorov, Kytica pre mamičky...). Vystúpením v súťažiach prednesu poézie a prózy a na verejnosti

obohacujú nielen seba, ale sú i prínosom pre svoje okolie. Nielen v našom regióne sa konajú postupové súťaže v prednese krásnej literatúry (Vansovej Lomnička, Divadelná tehlička Svit, Podjavorinskej Bzince, Šaliensky Matko...).

O popularizáciu amatérského divadla sa snažíme i prázdninovou aktivitou – Prázdniny s divadlom. Toto kreatívne podujatie sme v júli 2016 organizovali už po piaty raz. Je určené pre záujemcov z mesta a okolia vo veku 6 – 18 rokov. Výsledok tvorivej činnosti prezentujú skupiny pred verejnosťou. Do programu sú zahrnuté i dramatoterapeutické cvičenia.

Pavol Náther, Bratislava, recitátor a rozhlasový redaktor

1. Sú rôzne súťaže ako Scénická žatva, Hviezdoslavov Kubín, ktoré sú prístupné aj verejnosti. Popravde, keby som sa na takýchto festivaloch nezúčastňoval ako súťažiaci, neviem, či by som sa o nich niekedy dozvedel. Amatérské divadlá občas hrávajú svoje predstavenia v rôznych, aj nie divadelných priestoroch (aj v Bratislave napríklad). O takýchto predstaveniach sa často dozvedám cez facebook, samozrejme, opäť hlavne preto, lebo veľa ľudí, ktorí také niečo robia, mám medzi priateľmi na FB.

2. Všetko je to iba o marketingu a peniazoch. Keby ste zadali profesionálnej reklamnej agentúre, že chcete pozdvihnúť povedomie o nejakom festivale a dali im neobmedzený rozpočet, tak to dokážu spraviť tak, aby sa o tom dozvedela veľká časť nášho obyvateľstva. Ale dá sa určite aj „zadarmo“ preraziť. Dnes už všetko žije vo „virtuálnom“ svete, hlavne mladí ľudia. Sú medzi nimi takí, ktorí nie sú herci ani amatérski herci, ale vyrábajú si videá na youtube a majú niekoľkotisícovú sledovanosť. Nie sú to vždy hodnotné veci, niekedy iba krátke „blbostičky, srandičky“, ale vybudujú si „meno“. A keď je niekde nejaká diskusia s oznamom, že tam príde ten a ten youtuber, mladých to priláka a prídu sa pozrieť (zažil som jeden víkend na jednej akcii). Aj amatérské súbory, keď majú dobré nápady a spracovanie, mohli by svoje veci dávať na youtube a časom by sa mohli stať slávnymi, Potom by ich chodili mladí obzerať aj naživo, možno.

Otázka však je, či publikum, ktoré sedí za počítačom a sleduje všetko, čo kto natočí, je také publikum, ktoré chceme prilákať do divadla. Má byť divadlo niečo lepšie, kvalitnejšie, nie pre masu, ale pre ľudí s kultúrno-umeleckým cítením?

Ak hej, tak netreba zháňať nových divákov. Ak to má byť pre masu, tak šup s tým na internet a vymyslieť niečo vtipné.

3. Ja sa trochu venujem umeleckému prednesu. Myslím si, že ten určite nie je pre každého. Tí, ktorých to zaujíma a chcú si niečo pozrieť/vypočuť, vedia, ako sa k umeleckému prednesu dostať. Nikdy som svoju činnosť nejako neprezentoval.

Emília Šavelová, Kežmarok, pedagogička a režisérka

1. Z môjho pohľadu sa amatérske divadlo prezentuje zväčša len na pôde vlastného regiónu v závislosti od toho, či ide divadlo hrané deťmi, divadlo mladých alebo o divadlo dospelých. Sú to predovšetkým prezentácie v rámci vlastného mesta či komunity. Divadlá hrané deťmi a divadlá mladých hrajú väčšinou pre svojich rovesníkov tzv. predstavenia pre školy, dospelí pre svoju komunitu v obci.

V minulosti fungovali v hojnom počte na dedinách a v mestách ochotnícke divadelné súbory, ktoré pravidelne pripravovali premiérové predstavenia minimálne dvakrát ročne (na Vianoce a Veľkú noc). Dnes je táto ochotnícka zanietenosť vzácnosťou. V súčasnosti sa skôr stretávame s pôsobením poloprofesionálnych alebo profesionálnych divadelných zoskupení v rámci daného regiónu.

Umelecký prednes bol, zdá sa, vždy záležitosťou úzkeho okruhu ľudí, preto prezentácia na verejnosti je len zriedkavá, ide zväčša o prezentácie v rámci postupových súťaží (Hviezdoslavov Kubín, Vansovej Lomnička a pod.)

2. Snažiť sa o zvýšenie statusu „ochotníckeho divadla“ na verejnosti. Amatérske divadlo by nemalo v ľuďoch vyvolávať asociáciu „nekvalitné“ divadlo.

Usilovať sa o akési zastrešenie amatérskych súborov, ktoré by umožňovalo predovšetkým metodickú pomoc pre začínajúce súbory (školenia, workshopy), výmenu informácií, databázu súborov i vzniknutých predstavení, odbornosť porôt postupových súťaží predovšetkým na regionálnych úrovniach.

V rámci umeleckého prednesu organizovať workshopy pre recitátorov, netradičné formy prezentácie, ktoré by dokázali osloviť širšiu verejnosť a pod.

Propagácia amatérskych divadla v médiách. Správnym príkladom môže byť nedávna príloha v Denníku N o Scénickej žatve 2016. Týmto počínom Scénická žatva zrazu nadobudla rovnakú úroveň propagácie v tomto médiu ako Divadelná Nitra alebo Festival Pohoda.

3. Sme divadelný súbor pri základnej

umeleckej škole, realizujeme sa teda v rámci kategórie divadla hraného deťmi a divadla mladých. Prezentujeme sa zväčša v rámci rôznych kultúrnych aktivít mesta Kežmarok a najbližšieho okolia. Každoročne organizujeme festival Divadenie, kde verejnosti predstavujeme nielen ročníkové práce jednotlivých kolektívov nášho súboru, ale pozývame aj hostí, úspešné súbory z najbližšieho okolia (okresy Kežmarok, Poprad, Levoča, Spišská Nová Ves apod.). Na festivale prezentujeme aj umeleckú tvorbu našich bývalých žiakov, ktorí momentálne študujú na vysokých školách, prípadne už majú vlastné divadelné zoskupenia.

V umeleckom prednese sa realizujeme predovšetkým v rámci postupových súťaží Hviezdoslavovho Kubína, či už v prednese poézie a prózy alebo divadiel poézie. V rámci možností sa zúčastňujeme aj na súťažiach ako Beniakové Chynorany v Liptovskom Mikuláši, Prednášam, teda som v Kremnici, Vansovej Lomnička a pod.

Špecifikom nášho mesta je literárna súťaž autorských prác Literárny Kežmarok, v rámci ktorého každoročne pripravujeme Večer víťazov. Ide o kombinovaný hudobno-literárno-divadelný program, kde sa snažíme netradičným spôsobom prezentovať víťazné práce autorov spomínanej súťaže.

Marianna Stančoková, Ružomberok, organizátorka, divadelníčka a recitátorka

1. Myslím, že prezentácia amatérskych divadla je v porovnaní s prezentáciou umeleckého prednesu výraznejšia. Divadlo je prístupné širokému publiku nielen prostredníctvom rôznych prehliadok, festivalov a súťaží, ale aj repríz predstavení či iných divadelných performancií v najrôznejších kútoch Slovenska. Prezentácia umeleckého prednesu sa často redukuje len na súťažnú pôdu, čo je určite na škodu.

2. Len zvýšenie objemu finančných prostriedkov pre túto oblasť nemusí byť dostačujúcim liekom. Myslím, že prezentácii amatérskych divadla by pomohla vyššia ústretovosť miestnych kultúrnych ustanovizní a miestnych samospráv. Vytvorením podmienok pre prípravu inscenácií a uvádzanie divadelných predstavení v mestách a obciach by sa prispelo k zlepšeniu podmienok pre prácu súborov a tak aj ku kvalitnejšej prezentácii.

V oblasti umeleckého prednesu by iniciatíva k zlepšeniu situácie mala vychádzať „zdola“.

Spojením recitátorov, ich lektorov, miestnych aktívnych umeleckých inštitúcií a organizovaním literárnych podujatí je možné dostať prednes bližšie k ľuďom, a tak aj inšpirovať a nadchnúť ich pre literatúru vo všeobecnosti.

3. S našim divadelným súborom (Ružomerské neprofesionálne divadlo RosaThea) sa prezentujeme v blízkom i širšom okolí nášho pôsobiska. Podľa možností sa zúčastňujeme na súťažiach a festivaloch, ktoré sú vzácnou možnosťou výmeny skúseností a získania nových poznatkov a inšpirácií.

Vďaka aktivitám v umeleckom prednese a niekoľkým literárne aktívnym členom nášho divadelného súboru sme v Ružomberku začali organizovať literárno-hudobné večery DivOzveny, ktoré sú prezentáciou nielen domácej tvorby. Na naše príjemné prekvapenie si spojenie hudby a literatúry našlo aj svoje obecnosť, ktorého početnosť stále rastie. V lete 2016 sme zorganizovali nultý ročník Festivalu literatúry a súčasného umenia SPOJKY, ktoré boli, aj vďaka záujmu publika, príjemným kultúrno-umeleckým letným osviežením centra dolného Liptova. Súčasťou festivalu bol aj literárny workshop, o ktorý bol nečakane veľký záujem. Preto si myslím, že skepsa spojená s nezáujmom o literatúrou, prednes, divadlo či umenie nie je na mieste.

Matej Čertík, Bratislava, pedagóg a režisér

1. Myslím, že najviac cez tradičné divadelné amatérske festivaly, ktoré spadajú pod Scénickú žatvu. Ak má súbor predstavenie, ktorým sa chce pochváliť, tak ho hráva a snaží sa získať publikum vo svojom regióne. Zabehané súbory dospelých aj cestujú

s predstaveniami po Slovensku nielen v rámci festivalov, ale aby ich videlo aj iné publikum. Pri detských predstaveniach je to, myslím, skôr výnimka.

2. Uff, ťažko povedať. Budem sa vyjadrovať k detským či mládežníckym súborom a recitátorom. Momentálne je situácia týchto súborov determinovaná úsilím a schopnosťami jeho vedúcej osobnosti. Ale tak to asi bude vždy. Koľko nápadov, úsilia a práce pre prezentáciu svojho súboru vedúci nájde, tak výrazne je súbor prezentovaný. Zrealizovaných nápadov, ako prezentovať celkovo amatérske divadlo a prednes verejnosti (okrem spomenutých festivalov), je už menej. Spomeniem Návraty z Moravy a Oravy v Cafe Scherz, najlepšie prednesy

Hviezdoslavovho Kubína v Modrom salóne SND či niekdajšie otváranie Slovenského národného divadla dvomi predstaveniami zo Scénickej žatvy. Možno by pomohol nejaký sponzor, osoba, ktorá má finančne prostriedky a vôľu priblížiť svet ochotníckeho divadla širšej verejnosti.

3. Snažíme sa chodiť na festivaly, ktoré súvisia s našou tvorbou. Dosť nám pomáha aj naša Základná umelecká škola J. Kresánka, ktorá vie zaradiť vydarené prednesy aj do pekných, priam reprezentatívnych priestorov v Bratislave. A raz za dva-tri roky organizujeme Lanofest. Je to festival, na ktorom máme možnosť ukázať, čo sa u nás za ten čas urobilo.

Eva Jacevičová, Humenné, pedagogička a režisérka

1. Môžem sa vyjadriť len na základe mojich nesystematických vedomostí. Predpokladám, že najviac sa amatérski divadelníci prezentujú s výsledkami svojej tvorby na rôznych súťažiach dramatickej tvorby. V miestach konania súťaží má verejnosť príležitosť vidieť predstavenia z iných regiónov Slovenska. Účasť verejnosti však býva dosť nízka. Amatérske súbory okrem toho využívajú možnosti prezentovať sa vo vlastných regiónoch zrejme najviac s podporou inštitúcií, v ktorých vznikli, v spolupráci s osvetovými strediskami, školami, niekde možno aj domami kultúry.

Umelecký prednes je na súťažné vystúpenia viazaný ešte výraznejšie, hlavne náročné prednesy vyšších vekových kategórií.

2. Súborom by pomohlo, keby mali vlastné divadelné štúdiá, kde by sa predstavenia tvorili i prezentovali. Domy kultúry by mohli amatérskemu súboru svojho mesta umožniť vystúpenia bez nároku na nájom, prípadne za minimálne poplatky. Mohli by sa robiť systematické kurzy pre režisérov, tvorivé dielne, a to aj na východe Slovenska, a tiež večery poézie s hudbou.

3. Stávalo sa, že vzniknuté predstavenia videli len odborné poroty a účastníci súťaže, na ktorej sme sa zúčastnili. Pre koncerty našej ZUŠ predstavenia literárno-dramatického odboru zaberali príliš veľký časový priestor (25 minút), na samostatné vystúpenie to bolo zase primálo. V istom období sme všetky vzniknuté predstavenia i niektoré prednesy prezentovali pre žiakov základnej školy v dome kultúry v spolupráci s tanečným odborom, prípadne so spevákmi, poobede sme pripravené vystúpenie opakovali pre rodičov a verejnosť. Ranné

vypredané predstavenie kompenzovalo nároky na nájom pre dom kultúry za popoludňajšie vystúpenie pre verejnosť. V poslednom období sme sa mali prezentovať spoločným celoškolským divadelným predstavením vo vianočnom období; na prezentáciu ostatnej dramatickej tvorby nezostal čas ani priestor. Absolventi sa mohli predstaviť v rámci absolventského koncertu len časťou svojej inscenácie.

V rokoch 2005 – 2010 sme však prezentovali prednesy v príjemnej a úspešnej spolupráci s Vihorlatskou knižnicou v rámci Dní mesta na schodoch otvoreného dvojpodlažného obchodného areálu v centre mesta neďaleko renesančného kaštieľa pod názvom Poézia v meste. Napriek tomu mnohé víťazné prednesy z okresných či krajských kôl verejnosť nikdy nevidela, lebo sa tematicky nehodili do ponuky podujatí a koncertov školy.

Miroslava Lauffová, Košice, pedagogička a režisérka

1. Amatérske divadlo a umelecký prednes sú dve rozdielne „kapitoly“. V divadelnom svete je to predovšetkým snaha o diváka a teda hľadanie cesty k nemu (aj za cenu určitej popisnosti, množstva kulís a playbacku – len nech sa to blyští a máme sa

na čo *divať!* Všet je to *DIVADLO*), no na druhej strane vnímam intenzívnu „alternatívnu“ cestu a teda snahu poprieť všetky divadelné princípy (vrátane diváka). Potom je tu ešte detské divadlo, ktoré sa oveľa radšej „hrá“ a možno v ňom nájsť často viac autenticity ako v produkciách „dospeláckych“. Divák však má možnosť si vybrať akýkoľvek smer (hovorím o Košiciach a okolí) vrátane dedinského divadla (Ťahanovce, Krásna, Byster) a byť súčasťou nielen profesionálnych produkcií, ale i iného vzhľadu, ktorý je charakteristický predovšetkým osobným záujmom na tvorbe a naliehavosťou výpovede.

Umelecký prednes vnímam veľmi intenzívne vo všetkých vekových kategóriách – pracujem so školákmi i dospelými. Viem, že mnohokrát „dvere, ktoré otvárame“ v rámci rozborových seminárov, sú pre mnohých „skutočným vstupom“ do sveta poézie a prózy v celej jeho kráse oveľa viac ako samotný text, ktorý priniesli. Je badateľné, že o rok, o dva sa k nám vracajú vyspelejší a premýšľavejší recitátori a umelecký prednes nezostáva osamelou exhibíciou určenou pre víťazov jednotlivých kategórií. Večery poézie

pre verejnosť organizujú nadšenci, prípadne rôzne spolky (Český spolok), ktoré prezentujú umelecký prednes v kaviarňach, galériách či knižniciach na tematických podujatiach.

2. Vzdelávanie, dielne, workshopy..., čokoľvek, kde možno ponúknuť tvorcom láskavé zrkadlo (nie nabubrený nadhľad). Ďalším ústretovým krokom by mohlo byť financovanie podujatí amatérského divadla a umeleckého prednesu, dostatok informácií o možnostiach zdrojov (projekty, granty...).

3. V rámci prezentácií našich súborov (Malina, Odrobinka, Sveta prostota, Šquarky, Kompromis) vystupujeme dvakrát ročne (december, jún) s novou produkciou (stále sa snažíme, aby si súbory mohli v rámci tvorby vyskúšať ešte nevyskúšané a objaviť neobjavené). Okrem toho sme súčasťou benefičných akcií (Úsmevy pre Košice...), mestských podujatí a kultúrnych akcií, občas zájdeme do detských nemocníc a občas zorganizujeme podujatie, kde sa stretávame s „profíkmi“ – spoločné vystúpenia s konzervatoristami (snaha o vzájomnú konfrontáciu, kontakt, iný pohľad, nadhľad). Okrem toho sa každoročne zúčastňujeme na prehliadkach dramatickej tvorivosti a súčasne sa snažíme prezentovať našu tvorbu v rôznorodých alternatívnych priestoroch (aj „skalný“ divák si zaslúži trocha vzrušenia). Meníme divadelný priestor (hráme v aréne i na námestí), prípadne celú inscenáciu stavíme na inakosti priestoru.

V rámci prednesov (odhliadnuc od prednesových súťaží ako sú Slovo bez hraníc, Zlatá podkova..., Dobšinského Košice, Beniakové Chynorany, Šaliensky Matko, Hviezdoslavov Kubín) sme pravidelne súčasťou koncertov v Dome umenia či Gesku (samostatné alebo tematicky ladené prednesy) a večerov poézie organizovaných inými inštitúciami alebo v našej vlastnej réžii (Večer v záhrade, Poetický výpredaj).

Ľuba Bekéniová, Prešov, pedagogička, kritička a teoretička

1. Amatérske divadlo aj umelecký prednes sa prezentuje len úzkemu okruhu prijímateľov, či už na súťažiach alebo prehliadkach, čo je škoda, pretože predstavuje nielen estetickú, ale aj duchovnú hodnotu. Verejnoprávna televízia by mohla prispieť k väčšiemu poznaniu tejto záujmovo-umeleckej oblasti a tým motivovať najmä mladých ľudí (ale nielen ich) k aktívnemu a zmysluplnému tráveniu voľného času a kultivovaniu vlastnej osobnosti.

2. Zverejňovanie na širšej báze, oboznamovanie širokej verejnosti, inšpirovanie, podporovanie talentov a práce súborov najmä v médiách so širokou pôsobnosťou (televízia).

3. Píšem a publikujem nielen o svojej činnosti s detským divadelným súborom a recitátormi v Sabinove. O výrazných úspechoch talentovaných recitátorov a divadelníkov v mojom regióne som písala najmä v Prešovskom večerníku (Miron Pukan, Miško Pirník, Janka Kovalčíková, Alžbeta Poláčková, Diana Laciaková...), ale aj v Javisku (Naša Vansovej Lomnička, Integrácia s gráciou) a mojich publikáciách či príspevkoch v zborníkoch (napr. Tvorivá dramatika v edukácii a inscenačnej praxi detských divadelných súborov II, 2012, s. 9 – 16). V súčasnosti sa venujem aj terapeutickéj línii tvorivej dramatiky.

Daniela Bauerová, Bratislava, špeciálna pedagogička

1. Umelecký prednes sa verejne prezentuje veľmi málo, oveľa menej, ako by si zasluhoval. Zriedkakedy zaregistrujú televízne či printové médiá nejakú súťaž v umeleckom prednese, ale keď predsa, tak to poteší. Vo všeobecnosti sa vytráca na Slovensku aktívna podpora amatérského umenia.

2. To je mi veľmi ťažké povedať z pohľadu rádovej učiteľky. Veľkú a záslužnú prácu pri prezentácii amatérského divadla a umeleckého prednesu odvádzajú obetaví zamestnanci Národného osvetového centra. Určite všetko stojí na financiách, či už reklama, dotovanie súťaží atď. Kompetentní by preto mali zvážiť, či je dostatok peňazí na podporu amatérského divadla a umeleckého prednesu.

3. Môžem hovoriť len za umelecký prednes, ktorému sa venujem so svojimi žiakmi na špecifickej bratislavskej škole pre žiakov

s telesným postihnutím. Vítam každú možnosť zúčastniť sa s nimi na verejnom, či už súťažnom alebo nesúťažnom vystúpení v umeleckom prednese; buď na pôde našej školy (v rámci školských recitačných súťaží, verejných školských vianočných a iných školských podujatí) alebo mimo nej (účasť na súťažiach Hviezdoslavov Kubín, Beniakové Chynorany, Návraty poézie Andreja Sládkoviča atď.). Tri roky aktívnej pedagogickej práce so žiackym umeleckým prednesom mi zatiaľ jasne potvrdzujú, že je to oblasť, ktorá dnešných mladých ľudí dokáže naplniť i uspokojiť, zvyšuje ich sebavedomie, ponúka im priestor pre sebanaplnenie a uplatnenie, motivuje ich k prekonávaniu svojich mantinelov, ba dokonca, pre našich žiakov sa umelecký prednes stáva mimoriadne účinnou terapiou.

Miroslav Kasprzyk, Liptovský Mikuláš, mím a organizátor

1. Už len číslo 23 pri festivale PAN je jednou z najlepších odpovedí na túto otázku. Treba konať a vykonávať. Bez ohľadu na seba a všetky prekážky, reči či okolnosti a polená, lebo iba rečami ešte UMENIE nikto nevyrobil.

2. Chýba analýza a zmapovanie aktuálneho stavu odborníkmi a porovnanie s tým úžasným, čo sme voľakedy mali a nechali sme si rozbiť... Závídel nám to svet. Možno nie je čas na návrat, ale určite je čas na opravy, úpravy a vylepšenia. 23-ročný PAN a 22-ročný Letný divadelný tábor či 31-ročné Letavy sú príkladom.

Pripravila JAROSLAVA ČAJKOVÁ
Foto archívy anketovaných

PAN rodinná prezentácia (22. ročník, 2015)

DDD – Dokladáme divadelné dejiny III – Prezентácia

Akými spôsobmi sa divadelné doloženia sprístupňujú?

Prezentácia – kultúrno-vzdelávacie pôsobenie – má výstupný ráz. Smeruje buď k návštevníkom, alebo k používateľom. Zbierky sa budujú pre ich využívanie. Ich názornosť, prameňnosť, vecná výpovedná hodnota nachádzajú najplnšie uplatnenie ako prameň odbornovo-vedeckého poznávania, ale aj vo verejnom sprístupňovaní na výstavách či podujatiach. Zbierky možno prezentovať prostriedkami mediálneho zverejňovania, tlačenými vydavkami, ale aj audiovizuálnymi skripturami a ich reprodukciami. Tak ako sa divadlo nedeje bez obecnosti, rovnako aj expozície bez návštevníkov sú len komponovanými depozitmi alebo iba mŕtvymi predmetmi. Bez účinku.

Prezentácia v expozíciách či prostredníctvom nich súvisí so všetkými fondmi a ich činnosťami, ktoré do nej vyúsťujú, ale aj prezentácia spätne môže zasahovať všetky zložky, programovať ich a robiť zmysluplnými.

Interné aktivity s divadelnými dokumentmi sú základné a sústreďujú sa najmä na fondy z hľadiska budovania a práce s nimi: výber, opisovanie, uchovávanie, poznávanie, vystavovanie či iné sprístupňovanie zbierkových predmetov a ich komplementárnych predstavení.

Externé aktivity sú doplnujúce rozvinutia práce so zbierkami zväčša navonok (hoci následne môžu smerovať dovnútra v podobe záznamov o nich), ako sú podujatia, porady, spravodajstvo, zovšeobecnenia i vytváranie tímov spolupracovníkov, no najmä zverejnenia externými používateľmi (kritiky, štúdie, monografie).

Aktivity dokumentačného rázu patria do komplexu teatrologickej informatiky. Okrem toho, že spolu súvisia, vzájomne sa podmieňujú, nadväzujú aj na ďalšie príbuzné pamäťové inštitúcie a špecifické fondy médií. Tak interné, ako aj externé aktivity so zbierkami sú základom nielen tvorby systému fondov, ale aj každého pracoviska, v ktorom sa zbierky kompletizujú a stávajú podkladom i náplňou ostatných úloh. Vzhľadom na to treba rozlišovať jednotlivé roviny, v ktorých sa ocitajú a uplatňujú.

Expozícia histórie ochotníckeho divadla na výstave Divadlo – vášň, telo, hlas. Etnografické múzeum SNM, Martin, 2006

- K *interným (vnútorným) aktivitám* patria:
- organizácia ako tvorba systému inštitucionalizovanej práce s fondmi a na ne nadväzujúcich činností i angažovaných disciplín na pracovisku;
  - dokumentácia ako tvorba systémov fondov budovaním zlatého pokladu (tezaurácia), selektovaním, akvizíciou, katalogizovaním, konzervovaním i deponovaním;
  - heuristika ako tvorba systému teatrologických interpretácií, prameniaca v uchovaných dokumentoch pre širšie potreby nielen divadelnej vedy, ale aj tvorbu a odkazové kreácie na dianie a výsledky divadla;
  - uvádzanie či kreovanie ako tvorba systému názorných ikonických predstavení a audiovizuálnych interpretácií, teda intersemiotických prekladov divadelných hodnôt, ich genézy a spoločenského uplatnenia, zvlášť prostredníctvom expozícií;
  - prezentácia ako výstupné, spravidla prevádzkové sprístupnenie zbierok, ich komponovaných predstavení, spojených s výkladom lektora, čím sa napája na činnosti smerujúce navonok.
- Externé aktivity* sú:
- akcie, pravidelné alebo príležitostné divadelné i divadelnovedné podujatia, prehrávky a premietania elektronických záznamov;
  - informácie, poradné a spravodajské výkony, inštruktáže či metodika konzultačného i lektorského rázu;
  - metodológia ako teoretické zovšeobecňovanie otázok praxe;
  - publicistika, periodické, knižné a iné tlačové zverejňovania;
  - kooperácie s persónami i kolektívami príbuzného zamerania, používateľmi a pod.
- Tieto činnosti smerujúce k zbierkam ich nielen ovplyvňujú, ale platí aj ich opačné pôsobenie na východiskové prameňné práce. Spätne ovplyvňujú nielen skladbu, ale aj spôsoby opisu, presnejšie hesiel tezauru tak, aby obsahovali všetky potrebné informácie. Vyplýva to z podstaty teatrologického predmetu, ktorým je inscenácia: ako pôsobí na prítomných prijímateľov. Ich zážitky a aj všetky stránky predstavenia možno len následne rekonštruovať, čím narastá osobitý význam všetkých druhov teatrálií. Niet jednotlivosti, ktorá by nemohla nejakým spôsobom napovedať podnety pre následný poznávací proces divadelného diania či iné sprístupňujúce využitie.
- Každé pamäťové či pamiatkové pracovisko i všetky úlohy v ňom môžu a majú byť zbierkami interakčne prepojené, aj kontaktne súčinné

70 rokov Divadla Nová scéna, Nová scéna, Bratislava, 2016

medzi sebou a s obdobnými či príbuznými inštitúciami. V rámci centrálnej evidencie alebo digitalizácie tak môže a má čerpať informácie aj od iných podobných inštitúcií, najmä archívov, knižníc, múzeí, galérií i fonoték a videoték, ale aj spätne vracat takéto služby cez poskytnuté jednotky z vlastných fondov.

Toto sú aj hlavné východiská, ako organizačne riešiť modelovanie komplementárneho obsiahnutia a systémového zosúladenia fondov dokumentačných stredísk s perspektívne programovanými teatrologickými aktivitami.

Každá prezentácia sa rozvíja vo vnútri pracoviska, interne, v jeho múroch, ale aj externe, presahujúc súbor či ústav. Preto nemožno neprihliadať na zmysel a využitie takejto činnosti; okrem jasne uvedených výskumných úloh aj na kultúrno-výchovné výstupy. Tie pramenia z troch zúčastnených činiteľov: 1. divadla, ktoré vstupuje cez zbierky do expozícií a tie predstavujú pred verejnosť; 2. expozície ako inštitucionalizovanej kreácie príbuznej divadelnému predstaveniu a 3. návštevníka, ktorému takéto zariadenie umožňuje vzdelávať sa prostredníctvom estetického zážitku blízkeho divadelnému východisku. Tieto zretele v súhrne napovedajú, akým spôsobom sa môžu a majú divadelné expozície kreovať a využívať. Tak ako divadlo, aj výstavné predstavenie chce a má osloviť návštevníka, prijímateľa, a rozširovať jeho vedomie o divadelných hodnotách, jeho rozhrád, ale aj prispievať ku kultivácii jeho estetického vkusu. Expozície tak môžu a majú uskutočňovať vzdelávanie o divadle aj k divadlu.

Popri lektorských aktivitách na výstavách a v expozíciách sa otvára ďalšia množina aktivít, ku ktorým patria spravodajské, pamiatkarské, vedecké (semináre, konferencie, kolokviá, sympóziá a i.), umelecké (vystúpenia, prehliadky, festivaly, prehrávky, premietania) a vzdelávacie (výklady, vyučovanie pre školy, zájazdy, školenia, kurzy, aktívy, krúžky, hry a pod.) podujatia.

Divadelný kostým v historických obdobiach, Kaštieľ Svätý Anton, 2008

Agenda dokumentujúca zbierkotvorné činnosti i výkony s nimi súvisiace sa môže a má členiť či rozvrstvovať a sledovať v týchto zreteľoch:

1. plány a správy – hodnotenia výkonov,
2. korešpondencia – odoslaná i prijatá,
3. akvizovanie fondov a ich spracovanie,
4. výskumné programy a výsledné realizácie,
5. dokumentácie výstav a podujatí,
6. poskytnuté konzultácie,
7. sprístupnené informácie,
8. počet výkladov a vrstvenie návštevníkov,
9. poradenstvo a inštruktáž,
10. mená a kvalifikácie pracovníkov i spoluúčinkujúcich,
11. terminológia a systematika,
12. vlastné vydania a osobné zverejnenia.

Čím je jedinečné výstavné predstavenie a ako ho tvoriť?

Dočasné i stálejšie vystavovanie zbierok je názorné vyjadrovanie (predmetno-priestorové komunikovanie) scénickými obrazmi, zvlášť blízke divadelnej ikonike. Podklady k takýmto realizáciám, obdobné divadelným predlohám, sú: synopsy (návrhy), libretá (osnovy), scenáre (skĺbenie exponovaných zbierok v systémovom tvare) a vizuálne modely pripravovaných expozičných inštalácií. Ich vyústením je technický scenár, ktorý už v názve nesie tvorenie scény, také blízke divadlu. V rámci prípravy expozičných podkladov sa budúce výstavné zámery nielen navrhujú či motivujú, ale vzhľadom na východiskové zbierky aj opisne dokladajú a vizuálne stvárnajú, presnejšie, navodzuje sa ich kompozičná podoba. Druhou zložkou expozičnej práce, v ktorej sú už predchádzajúce východiská a do ktorej vyústili zbierky aj výskumy, sú faktické modelovania inštalácií, zhotovovanie a vlastná realizácia výstavných predstavení, kde sa môže diať nielen príjem predmetov, ale aj audiovizuálnych skriptúr sprítomňujúcich vývin alebo jednotlivé súčasti divadelnej tvorby.

Výstava či expozícia patrí k estetickým výpovediam o skutočnosti výberom a vystavením zbierkových jednotiek odkazujúcich na pôvodné východiská, v našom prípade na divadelnú tvorbu. Vyrastá zo súborov exponátov, pôvodne fondov. Ich komponovaním, stvárním do súrodého systému sa stáva výstava názornou. Divadlu je blízka kreovaním i poznávaním. Preto je výstavám a expozíciám, zvlášť divadelným, taký prirodzený umelecký, ako aj vedecký zreteľ. Inštalácie smerujú k využitiu

všetkých fondovo-dokumentačných prác, doplnených o heuristicko-estetické aspekty a výsledky výskumov.

Expozície sú v základe vizuálne, tak ako divadlo, ale zároveň umožňujú aj fonické a ekranické oživenie. To je zvlášť adekvátne pri divadelnom umení i jeho druhotnom predstavení. Nejde len o využitie ponúkaných techník či záznamov, ale o obohatenie blízkymi, ba divadlu vlastnými prostriedkami, lebo inscenácia žije všetkými zmyslovými rozmermi. Obdobne tak môžu a majú vyznieť výstavy a expozície o divadle. Majú nielen prameniť z divadla cez dochované a spracované zbierky uplatnené v expozíciách, ale treba ich aj uskutočňovať náležitými spôsobmi blízkymi inscenačnej tvorbe.

Prvou danosťou pretlmočenia divadelného diela vystavením sú teda zbierky. Druhou danosťou výstavného predstavenia ako prekladania i predkladania divadelných hodnôt cez dochované doklady o nich je výstavná tvorba, ktorej podoby sú blízke scénickému stvárnovaniu a schopnosti interpretovať druhostupňové scénické kreácie. Treťou danosťou pri tvorbe divadelných expozícií a výstav je súčasný vkus kultúrnej verejnosti, pripravenosť či vedomie nielen o divadle, ale aj celková úroveň návštevníka takýchto realizácií.

Divadelná expozícia kreovaná výberom z fondov teatrálií stáva sa tak intersemiotickým prekladom i výkladom divadelnej tvorby a jej tradície. Svojou podobou sa má približovať východiskovej scénickej tvorbe a znieť značne príbuzným „ikonickým jazykom“, doplneným aj o segmenty priamej reči divadelných príspevkov. Pravda, tak ako vedecko-kritická rekonštrukcia inscenačnej tvorby, aj divadelná expozícia je len možným približovaním a evokovaním pôvodného východiska.

Vystavovanie zbierok, ich exponovanie, je druhotným výberom z množiny dochovaných

a uchovaných kompletov; nemá a nemôže byť len ukazovaním jednotlivostí, poukazovaním na východiskové javy, v našom prípade divadelnú tvorbu, ale aj sklbením výpovedí o nej – rekonštrukciou aj kompozíciou. Rekonštrukcia odkazuje na pôvodné realizácie a kompozícia prezentuje vlastné kreácie, vždy je však tvorbou vyjadrení pôvodnej skutočnosti prostredníctvom pribatých jednotiek. Obe zhodnocujú celú dokumentačnú prácu, pozdvihujú ju na vyššiu úroveň.

Môžeme zhrnúť: divadelná výstava alebo expozícia je vlastne mediodborový preklad divadelnej tvorby do príbuznej priestorovo-audiovizuálnej konkretizácie, pri ktorej sa výberom a scénickým komponovaním teatrálií rekonštruuje divadelné dielo alebo vývin hrovej tvorby. Prvok scénickosti má už východisko predlohy – scenár – a najvlastnejší spôsob štylizácie – scénické stvárnovanie –, v expozíciách v podobe kóji, pódii; teda nielen vystavovaním jednotlivostí vo vitrínach a na paneloch.

Aké sú spoločné divadelno-dokumentačné úlohy?

Jestvujú prinajmenej tri cesty, ako sa to, čo ochotnícki divadelníci tvoria, môže zachovať:

1. Keďže ide o ochotníkov či milovníkov – amatérov, tvorba z ochoty, záľuby a jej pamäťová záchrana sa môže a dá vykonávať v rámci vlastných činností jednotlivcov a súborov, ale vždy aj v súčinnosti s príslušným divadelným referátom regionálneho kultúrneho strediska (s očakávaním, že takéto úlohy bude vykonávať v regióne či kraji).
2. Vzhľadom na to, že aj neprofesionálna divadelná tvorba je súčasťou miestnej, regionálnej i národnej kultúry a jestvujú pre ňu odborné pamäťové pracoviská, archívy, knižnice a múzeá, otvára sa možná a potrebná spolupráca aj s nimi na základe uzatvorených dohôd o takejto súčinnosti.

3. Celé dokumentačno-prezentačné úsilie v ochotníckom divadle by malo smerovať k vybudovaniu buď celonárodného múzea ochotníckeho divadla (po náležitom koncepcnom, priestorovom, hospodárskom, personálnom a ostatnom pracovnom vybavení tam, kde budú na to podmienky), alebo k rozšíreniu záberu činnosti Divadelného ústavu v Bratislave, venujúceho sa profesionálnym divadlám, pričlenením starostlivosti aj o dokumentáciu a prezentáciu ochotníckej tvorby. Obe riešenia si vyžadujú zainteresovanosť aj ochotníckych súborov a ich občianskych združení. Bez ich starostlivosti o dochovanie pamiatok a dokladov o vlastnej

činnosti nebude možné vybavovať stredisko na celoštátnej úrovni.

Súborová činnosť ochotníkov je podmienená, prirodzene, záujmami členov o divadelnú tvorbu. Tak sa vykonáva aj jej dokumentácia vo viacerých súboroch, najmä tých stálejších; majú ku svojim dokumentom vrúcny citový vzťah. Styk s odbornými pracoviskami si však vyžaduje prekonávať obavy, že múzeá môžu zbierkové jednotky či celé súbory fondov stratiť alebo že po ich spracovaní v múzeu sa stanú pre súbor nedostupnými, ostanú zatvorené v skladoch múzeí. Poslaním každého múzea (podľa zákona) je zbierky sprístupňovať nielen pre svoje potreby, ale pôžičkami aj pre ďalšie bádateľské ciele a úlohy a výstavné riešenia, o to viac pre tých, ktorí sú pôvodcami ich spredmetnení.

Spolupráca ochotníckych súborov pri dokumentovaní a prezentovaní pamiatok a dokladov o vlastných činnostiach môže mať rozličné spôsoby a vrstvy vykonávania, ale aj súčinnosti navzájom či s príbuznými pracoviskami. Do takýchto spoločných úloh patrí:

- výmena poznatkov o dokumentovaní a jeho výkonoch (zber, spracúvanie a ochrana);
  - zverejňovanie (sprístupňovanie súpisov zbierok a hodnotení predstavení, spoločné podujatia, prehliadky, dielne a pod.);
  - vystavovanie (dočasné domáce i putovné výstavy a stále múzejné expozície).
- Každý súbor by preto mal nielen pripravovať a hrať divadlo, ale sa aj starať o všestrannú dokumentáciu a prezentáciu svojich výkonov, poprípade aj výsledkov činnosti predchádzajúcich súborov, na ktoré nadväzuje:
- zbieraním pamiatok o divadelných dejinách;
  - zapájaním do dokumentačnej a expozičnej činnosti spolupracovníkov aj z radov mimo

Pamätná izba Terézie Vansovej a (Naše) Vansovej Lomničky, Stará Ľubovňa, od r. 2009

- súboru, najmä záujemcov o kultúrne dejiny obce či mesta alebo o umenie či divadlo v širších odborných súvislostiach;
- zachovávaním a spracovávaním vlastných pamiatok a dokladov;
  - sprístupňovaním zbierok vlastnými vydania súpisov (fontes) pre odborníkov – bádateľov;
  - usilovaním aj o vlastnú publikačnú činnosť (využívať pri tom aj katalógy a bulletiný k predstaveniam a výročiam súboru);
  - pripravovaním vlastných výstav;
  - zapožičiavaním exponátov na komplementárne expozičné predstavenia, organizované príbuznými pracoviskami;
  - po zmluvnej dohode postúpením zhromaždených súborov zbierok najbližšiemu príbuznému alebo centrálnemu ochotníckemu múzeu.
- Všetky uvedené i ďalšie úsilia by mali vyústiť do hľadania a naplňovania riešení, ako vybudovať dokumentačnú databázu ochotníckych súborov na celoslovenskej úrovni.

MIŠO A. KOVÁČ
Foto archív Divadelného ústavu
a Irína Nováková

Literatúra

1. metodologická (o muzeologických prístupoch a postupoch)

Zákon NR SR č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Vyhláška č. 523/2009 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o základných odborných činnostiach v múzeu alebo v galérii a o evidencii predmetov kultúrnej hodnoty.

Zákon NR SR č. 278/1993 Z. z. o správe majetku štátu. Občiansky zákonník 40/1964. Šiesta hlava – Zmluva o výpožičke.

Metodika popisu kníh. Martin: Matica slovenská, SNK, 1995. 101 s.

Metodika popisu článkov. Martin: Matica slovenská, SNK, 1996. 72 s.

Smernica Ministerstva kultúry Slovenskej republiky pre správu zbierkových predmetov v múzeách, galériách a iných organizáciách zabezpečujúcich muzeálnu a galerijnú činnosť v riadení Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1995. 23 s.

Metodika vyplňovania katalogizačných lístkov v odboroch prírodných a spoločenských vied v múzeách na Slovensku. Bratislava: Ústredná správa múzeí a galérií, 1985. 32 s.

Štandard pre popis diel výtvarného umenia. Bratislava: Slovenská národná galéria, 1994. 12 s.

Kováč, M. A.: Úvod do literárnej muzeológie. Martin: Matica slovenská, 1982. 196 s.

Kováč, M. A.: Poznávajme dejiny ochotníckeho divadla. Martin: Združenie divadelných ochotníkov, 1993. 43 s.

Kováč, M. A.: Divadelné múzeum ako semiotický systém. In: Slovenské divadlo 1992, č. 1, s. 50 – 67.

Kováč, M. A.: Scénografiky a modely v zbierkach literárneho múzea a ich využitie. In: Literárnomúzejný letopis 1984, č. 18, s. 18 – 38.

Kováč, M. A.: Slovenská ochotnícka scénografia (katalóg výstavy + súpisový doplnok). Martin, 1987. 8 s. + 19 s.

Kováč, M. A.: Predmet a využitie audiovizuálnych zbierok v literárnom múzeu. Múzeum 1971, č. 3, s. 153 – 158.

Kováč, M. A.: Divadelná fotografia. In: Obrazový archív 2/1994. Martin: Matica slovenská, s. 151 – 158.

Kováč, M. A.: Z histórie 80 ročníkov slovenských ochotníckych súborov (katalóg výstavy) 1923 – 2002. Martin, 2002. 8 s.

Kováčka, M. a kol.: Typológia dokumentov IKIS KZK. Martin: Matica slovenská, 1988. 58 s.

Literárnoarchívne problémy. Martin: Matica slovenská, 1975. 308 s.

Nováková, M.: Informatická typológia dokumentov. Martin: Matica slovenská, 1981. 242 s.

Stránsky, Z. Z.: Metodologické otázky dokumentace súčasnosti. Brno: Katedra muzeologie Univerzity J. E. Purkyně v Brně, Muzeologické oddělení Moravského muzea v Brně, 1973. 50 s.

2. divadelno-historická (všeobecné spracovania od najstarších k novším obdobiam)

Galandová, L.: Dramaticko-inscenačné umenie. Martin: Matica slovenská, 1979.

Staud, G.: Amagya rországi jezsuita iskolai színjátékok forrásai I. 1561 – 1773. Budapest, 1984. 504 s.

Demeter, J. – Kilian, I. – Kis, K. – Pinter, M. Zs.: Piarista iskola drámák. Budapest, 2002. 1011 s.

Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1. A – L. Bratislava, 1989. 692 s., 2. M – Z. Bratislava, 1990. 710 s.

Slivka, M.: Ľudové divadlo. Bratislava, 2002. 599 s.

Cesnaková-Michalcová, M. a kol.: Kapitoly z dejín slovenského divadla (od najstarších čias po romantizmus). Bratislava, 1967. 597 s.

Cesnaková-Michalcová, M.: Z divadelných počiatkov na Slovensku. Bratislava, 1997. 180 s.

Čavojský, L.: Slovenské divadlo do roku 1919. Súpis A – M. Bratislava, 1997. Súpis N – Ž. Bratislava, 1998. 536 s.

Čavojský, L. – Štefko, V.: Slovenské ochotnícke divadlo 1830 – 1980. Bratislava, 1983. 504 s.

Marták, J.: Ochotnícka činohra 1918 – 1945. Bratislava, 1965.

Turzo, I.: Od ochotníctva k profesionalizmu. Bratislava, 1981.

Mistrík, M. a kol.: Slovenské divadlo v 20. storočí. Bratislava, 1999. 539 s.

Polák, M.: Krátke dejiny divadla. Bratislava, 2004. 118 s.

Podmaková, D.: Súpis inscenácií slovenských hier v činoherných profesionálnych divadlách 1920 – 1998. Bratislava, 1998. 197 s.

Predmerský, V. – Lajcha, L.: Pohľady a výhľady. Bratislava, 1997. 287 s.

Festival v kocke

Literárne a hudobné múzeum Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici pri príležitosti 20. výročia festivalu *Bábkarská Bystrica* v spolupráci s Bábkovým divadlom na Rázcestí pripravilo v priestoroch knižnice výstavu, ktorá na dobových dokumentoch (plagáty, bulletiný fotografie) a trojrozmerných predmetoch (bábky, kostýmy, ceny, medaily, maskoty, emblémy) podáva malý exkurz do histórie festivalu.

Plagáty zdôrazňujú významné medzníky vo vývoji festivalu so zameraním na usporiadateľské Bábkové divadlo na Rázcestí (predtým Krajské bábkové divadlo v Banskej Bystrici).

Prvý plagát z roku 1977 je pamätníkom prvého ročníka festivalu, ktorý prijal zásadu bienále. Piktogram BBB navrhla výtvarníčka Hana Cigánová. Plagát IX. ročníka festivalu Bábkarská Bystrica 1994 nás informuje o zmene: slovenské bábkové divadlá vstupujú do konfrontácie s bábkovým divadlom v strednej Európe. Symbolom Vyšehradskej štvorky bola stolička. Nohy predstavovali jeden zo štátov: Česko – Poľsko – Slovensko – Maďarsko. Rok 1996 a s ním X. ročník Bábkarskej Bystrice bol významný vznikom Centra pre bábkové divadlo v strednej Európe. Od XII. ročníka BB (2000) sa začala písať

história medzinárodného festivalu slovenských bábkových divadiel v konfrontácii s bábkovým divadlom v strednej Európe a pozvaných súborov zo sveta. K tomu sa v roku 2010 vytvoril programový model Dvojitý impulz – oddelenie detskej (Prvý impulz) a dospeljej časti festivalu (Druhý impulz).

V rámci výstavy venujeme pozornosť výtvarníčke *Eve Farkašovej*, spolu s režisérom Mariánom Peckom, scénografom Jánom Zavarským a dramaturgickou a scenáristkou Ivetou Škripkovou vytvorili progresívny tím. K významným scénografom patrí aj *Jana Pogorielová Dušová* (bábky z inscenácie Dušekovho Pištáčika a Feldekovej Perinbaby).

Festivalu Bábkarská Bystrica ako medzinárodnému festivalu súčasného bábkového divadla pre deti a dospelých udelili prestížne ocenenie *EFFE label 2015 – 2016*. Festival sa tak stal súčasťou významnej platformy *EFFE – Europe for Festivals, Festivals for Europe* (Európa pre festivaly, Festivals for Europe).

Výstava trvá od 6. 9. do 31. 12. 2016.

MÁRIA LÁSKOVÁ
Foto Radka Čabrádiiová

Drak – plošná báбка. Blaho Uhlár: O veľkom Karbusovi Barbusovi, KBD, Banská Bystrica, 1982. Scéna: J. Zavarský a. h.; kostýmy, bábky: E. Farkašová a. h. (réžia B. Uhlár)

Lev – plošná báбка. Blaho Uhlár: O veľkom Karbusovi Barbusovi, KBD, Banská Bystrica, 1982. Scéna: J. Zavarský a. h.; kostýmy, bábky: E. Farkašová a. h. (réžia B. Uhlár)

Mahuliena – báбка. J. Zeyer: Radúz a Mahuliena, KBD Banská Bystrica, 1986. Výprava: H. Cigánová a. h. (preklad: J. Mokoš, réžia K. Brožek a. h.).

Cvenda – bábky. Iveta Škripková – Marián Pecko: Čo je vo v(r)eci? Inscenácia zo série Nepos(l)edné predstavenie V. Bábky a kostýmy: E. Farkašová a. h. (scéna: J. Zavarský a. h., réžia: M. Pecko).

Lastovička, Vrabčica Čin-Čin – bábky. Ľudmila Podjavorinská: Čin-čin, KBD, Banská Bystrica, 1984. Výprava: J. Pogorielová-Dušová (úprava literárnej predlohy D. Hevier, dramaturg: V. Predmerský, scenár a réžia: B. Svatoň). *fotografia* – Peter Ensikat: Brémski muzikanti, KBD, Banská Bystrica, 1984. Výprava: J. Pogorielová-Dušová.

Amatérské divadlo mení význam obce

Prezentáciu o existencii amatérského divadla a jeho vplyve na kultúrno-spoločenský život v malej obci predstavila jej autorka na 9. medzinárodnej konferencii AMATEO – európskej sieti združujúcej inštitúcie, ktoré sa venujú amatérskej tvorbe a voľnočasovým aktivitám, v chorvátskom Vrsari v dňoch 19. – 21. 5. 2016.

Zachovávanie storočnej kultúry amatérského divadla

Spojenie kultúry, tradície a turizmu

- Prezentácia je pohľadom na uchovanie kultúry a histórie chorvátskeho mestiečka prostredníctvom amatérského divadla. Vďaka pôvodcovi Štipe Kaštelanovi a jeho nasledovníkom amatérské divadlo v ňom žije.
- Obec Gata sa stala kultúrnym centrom regiónu Poljice, ktorý zaberá plochu 250 kilometrov štvorcových.

Štipe Kaštelan

- Štipe Kaštelan bol kňaz zo Žakučacu, ktorý prišiel do Gaty v roku 1911. Napísal Trilógiu Poljice (Skaza Poljice, Predané dievča, Začiatok Poljice).
- Zakladal amatérské divadlo v Gate.

Skaza Poljice

- Prvé historické divadelné predstavenie v Gate sa konalo 23. apríla 1919, na sviatok svätého Juraja, patróna Poljice. Názov tragédie bol Skaza Poljice.

Skaza Poljice

- Hralo sa v dome rodiny Melnič, nazývanom Štipanić.
- Hercami boli dedičania, najmä negramotní ľudia.

Predané dievča

- Tragédia Predané dievča bola napísaná v roku 1923 a po prvý raz ju hrali 3. februára 1924 v rodinnom dome Šaškor v dedine Čišla.

Začiatok Poljice

- Prvá zmienka o predstavení hry Začiatok Poljice je z roku 1933, ale nič nenasvedčuje tomu, že to bola premiéra.
- Existuje písomné kritické zhodnotenie tohto predstavenia a napísal ho člen horského združenia Mosor.

Ivo Marjanović

- V roku 1962 sa začala dlhá spolupráca s Ivom Marjanovićom.
- Úspešne viedol združenie a režioval hry Štipeho Kaštelana.
- Pod jeho vedením sa renovovali a hrali všetky tri hry trilógie.

Kultúrno-umelecké združenie Mosor

- Kultúrno-umelecké združenie Mosor v Gate bolo založené v roku 1968 a existuje dodnes.

Festivály amatérského divadla

- Združenie sa pravidelne zúčastňuje na festiváloch amatérského divadla a archívuje pozoruhodné výsledky:
- Šinj, 1969; Imotski, 1970; Posedarje, 1980; Hvar, Žrnova, Korčula a Štok, 1981; Vinkovci, 1983.

Juhoslovanské amatérské divadlo Festivaly 1981, 1983

- Ako odmenu za tvrdú a úspešnú prácu a ako jeden z najlepších amatérskych spolkov Chorvátsky vzdelávaci parlament ho vyslela ako reprezentanta Federálnej republiky Chorvátska do Vajeva (1981), Pítrenu (1983) na Juhoslovanský festival amatérského divadla, kde hrali Predané dievča.

Od Začiatku po Skazu

- Ivo Marjanović pripravil trojdielovú hru z minulosti Poljice Od Začiatku po Skazu, ktorá mala premiéru v Gate na sv. Juraja 26. apríla 1984.

Chorvátsky festival amatérského divadla

- Vo VARAŽDINE (1993) dosiahli pozoruhodné výsledky
- 1. miesto – najlepšia inscenácia Od Začiatku po Skazu
- Najlepší režisér – Ivo Marjanović
- Najlepší herec – Vladimir Cović ako Janko Dević (Predané dievča).

„Herecká škola“ Iva Marjanovića

- Počas troch desaťročí režirovania Iva Marjanovića v Gate prešlo jeho „hereckou školou“ viac ako 156 amatérskych hercov, čo je štvrtina obyvateľstva Gaty.

Trpimir Jurkić – nový režisér

- V roku 2006 CAA Mosor, Gata sa pokúsilo obnoviť hru Od Začiatku po Skazu.
- Plán sa realizoval s príchodom nového režiséra Trpimira Jurkića.

Dni Iva Marjanovića Letný festival v Gate

- Pred desiatimi rokmi členovia Združenia založili letný festival v Gate nazvaný Dni Iva Marjanovića. Festival tvorila amatérske a profesionálne divadelné vystúpenia, koncerty, prezentácie kníh, ľudový tanec a spev.

Turistické ubytovanie v Gate

- Podľa údajov z turistkej kancelárie v Omišii pred piatimi rokmi ponúkala Gata 10 postelí.
- Do roku 2016 počet postelí narástol o viac ako 800% a stále rastie.

Nikolina Radmilo Pivčević

Gata, marec 2016

S nadhľadom a odstupom k triezvosti

Pohľad na tohtoročnú **Scénickú žatvu** a jej hodnotenie sme pripravili ako výber z názorov na jej jednotlivé pozoruhodné inscenácie.

Na úvod tohto ročníka Scénickej žatvy pripravili organizátori tematicky a formálne relatívne ucelené pásmo umeleckého prednesu a divadla poézie. *Alica Cvečková* sa predstavila s ukážkou z Veľkého zošita (1987) Agoty Kristof, potom nasledovalo predstavenie *košického Štúdia J pri ZUŠ Jantárová*, inšpirované básnickým debutom vysokoškolskej pedagogičky a odborníčky na médiá Vlasty Hochelovej Sen o nespavosti (2008). Na záver predniesol *Adam Hrebeň* ukážku z románu Josepha Hellera Hlava XXII (1961). Recitované ukážky z románov zobrazujúcich bezmedznú krutosť či absurdnú, až komickú odcudzenosť ľudských vzťahov na pozadí vojny tvorili prekvapivo dobrý rámec abstraktnejšej a vnútornejšej výpovede o prázdnote medziľudských vzťahov v médiami presýtenom každodennom svete. Videli sme teda prácu s napätím medzi citlivosťou a odstupom od prežitého v troch podaniach.

Martin Bernátek

Divadlo Gasparego, Liptovský Mikuláš – M. v Mayenburg: Mučeník

Divadelný súbor *Hugo z Pruského* sa dotkol témy nadnárodnej neresti pokrytectva viac, ako si je dobré želať. Z modelovej hry Ivana Bukovčana, ktorá stále z času na čas páli uši tézovitosťou a neustále máta notoricky známou replikou „nepriatelia Slovákov sú Slováci“, urobili divadlo živé a aktuálne; súčasne v snahe opäť raz vizualizovať zodpovednosť rozhodnutia a životaschopnosť slovenského prispôsobenia akýmkoľvek pomerom. Tento typ textu dokáže naplniť len adekvátne herecké uchopenie. V podaní súboru z *Pruského* sa môžeme kochať typmi, postavami a obsadením s takou mierou hereckého talentu, že skok k profesionálom je len na skok.

Intenzívna emócia a ansámblová súhra robili z inscenácie v pivnici či podjaviske Strojára divadlo autentického zážitku. (...) Tento typ klasického a činoherného divadla pracuje so základnou a nutnou psychológiou a motiváciou postáv. Ich dodržanie a práca s nimi je kľúčová. Tu bolo vidieť snahu o každú nuansu, reakciu, silné gesto. Režisér Andrej Škvaro šiel cestou dôsledného realizmu. Navodil atmosféru – silnú; navodil situáciu – silnú a nechal postavy mučiť sa a potiť. Áno, mučili sa, lebo zápas svedomia postihoval nielen ich fyzické prejavy, ale i psychické. (...) Tento zápas sa premenil na štúdiu boja svedomia, morálky, viny a trestu, na štúdiu postupného psychického prepadu až rozpadu. Uhrík nebol jediným dôkazom, že sa režisér chcel dotknúť tých psychických stavov, ktoré sú na hrane. A to nebolo isto pre hercov jednoduché. (...) Hugo z Pruského jasne a s ľahkosťou ukázal, že herci sú koncentrovaní intenzívne.

Kým kohút nezaspieva nie je alternatívny typ divadla, ale klasická a poctivá činohra. Presne so všetkým, čo k nej tvorca potrebuje. Jednoduchá a funkčná scéna, ktorej pomáha samotná voľba priestoru, kostýmy estetické a dobové.

Problém príde, keď sa hľadá nadstavba. Keď za jasnými divadelnými prvkami chcem odhaľovať čosi ďalšie, novú vrstvu čohosi živého a kontextového.

Miriám Kičiňová

Keď sa povie Sto rokov samoty, hovorí sa o jednom z najzaujímavejších a snád' i najväčších románov minulého storočia. Spôsob Márquezovho rozprávania, obsahujúci zmes

DISK, Trnava – Prežitie

naturalizmu, juhoamerických legiend, kúzel a fantázie prastarých domorodých príbehov, je najmä pre nás Európanov, odchovaných realizmom a civilnosťou autorov starého kontinentu, nefahko uchopiteľným posolstvom. (...)

Pokus previesť príbehy z románu, aspoň niektoré, do iného než literárneho systému znakov, je vždy pokusom odvážnym a ambicióznym. Krasulova adaptácia románu, vytvorená pre divadelníkov z *Divadla „A“* a *Divadla „Shanti“* v *Prievidzi*, túto ambíciu neskrýva. Podarilo sa im spoločne nájsť cestu ku kľúču divadelnej adaptácie. (...) Inscenátori zvolili svojbytný divadelný jazyk živý viac náráciou, epickým vypráváním kombinovaným s divadelnými obrazmi, ktoré často majú blízko k obradu, než klasickou činohrou dramatickou situáciou. Vznikla akási mozaika, koláž rôzneho typu divadelnosti, smerujúca k odovzdaniu závažnej témy: V tomto svete ľudí a prírody vzniká spoločenstvo utkané z ľudskej prirodzenosti, vášne, mágie, fantázie a hry, ktoré postupne zarastá civilizačnou chorobou s vojnami, kšeftami, revolúciami, príčinami skôr absurdnými, až dospeje k zániku, aby inde a inak vzniklo spoločenstvo iné a malo podobný osud. (...) Tejto téme inscenátori slúžia odovzdávaním mnohých a mnohých informácií, z ktorých ale len niektoré majú silu magického realizmu románopisca. Javisková freska niekde očarí hravou divadelnosťou (súboj kohútov), nápaditým využitím akčnej scénografie (stavba mesta) a sen o ňom (zasvietené kufre), inde sa uspokojí len s opisnou ilustráciou, ktorá akoby ani nebola hodna sily tohto gesta (poprava).

Často sa s inscenáciou ponáhľalo, aby sa stihlo povedať všetko potrebné, divák však nestíhal vždy odovzdávané zažiť či usídlil sa v onom magickom meste.

Herci boli vo veľkej väčšine výborne remeselne vybavení, za všetkých menujme predstaviteľku Matky rodu Buendíovcov.

Inscenácia *Príbeh z Maconda* ako celok je nesporne výnimočným divadelným dielom, o to viac zamrzí, že ku všetkým situáciám tvorcovia nenašli či nepoužili onen kľúč rovnako vynaliezavo a predstavenie zasahovalo diváka len čiastkovými momentmi.

František Zborník

Súbory *Tote tam z Kežmarku* a *Trma-vrma z Popradu* v spoločnej kooperácii sa rozhodli slovenskú identitu prekuť zhora dolu, poukázať na niektoré jej falošné modly. Ale ešte viac sa na jej účet dobre pobaviť.

Široký autorský kolektív sa vysmieva z „hejslováctva“ tým, že polemizuje s jeho známymi pravdami. Použitím niektorých princípov divadla – prednášky prechádzal cez rôzne dejinné udalosti, ktoré prerozprával v zjednodušených a skratkových skečoch. Búranie mýtov malo viacero podôb. Niekedy ich len vtípne vyvrátil, napríklad keď starých Slovanov ukázal ako lenivú chásku s drumbľou, ktorá nemá veľký záujem bojovať o svoju ríšu. Inokedy historické situácie infikovali súčasnosťou. Obraz o „vyhrotených“ maďarsko-slovenských vzťahoch napríklad zobrazil formou rap battle (rapového súboja). Inscenátori ale nijako nezakrývali, že z ich rekonštrukcie faktov by si kvalifikovaný historik vytrhal vlasy.

DRIM, Nitra – Pochovajte ma za lištu

Každé z tvrdení začínajú zväčša replikou „Jedna študentka dokázala...“. Ona potom ako dôkazový materiál prezentuje príslušnú webovú stránku, z ktorej čerpala. Tieto „pravdivé“ údaje paradoxne pochádzajú z médiá, ktoré samo produkuje najviac nezmyslov.

Herci si vystačili na javisku s vlastným bytím. Jednoliaty chór na začiatku s vypučenými hrudníkmi ponúka rôzne tvrdenia, prečo je dobré byť Slovákom (lebo fujara, lebo Zvolenský), a potom ich varujú v širokej škále obrazov. Kooperácia, presnosť, precíznosť robia z hravého konceptu presný tvar. Skupina, ktorá trávi takmer celý čas na javisku, funguje ako mechanizmus. Každý v ňom má presné miesto a plní svoju úlohu. Napriek tomu výsledok nie je iba roboticky presný, ale zachováva si hravosť. (...) Dôležitá je dynamika, ktorú udržuje práca s tempom. Režisérky Emília Šavelová a Alena Váradyová pracujú s jeho kontrastmi. Vďaka tomu vynikne aj provokatívny obraz éterických vierozvestcov, ktorí písmo pre Slovanov tvoria pri jednom z Cyrilových marihuanových tripov.

Inscenácia *Slováci sme od rodu* nie je formálne originálna, ale je nápaditá. (...) Štekli ego príslušníkom holubičieho národa, ktorí láskyplne ponúknu miesto pri stole, ale potom pre istotu zamknú dvere, aby nikto neprišiel.

Milo Juráni

Divadlo *DISK* z Trnavy sa dlhodobo venuje témam, ktoré sa dotýkajú esencie ľudského bytia v jeho obnaženej a surovej forme. Fixácia série improvizácií a sujet dekomponovaný na sériu zdanlivo nesúvisiacich fragmentov pretrvávajú naďalej v takmer nezmenenej podobe. Píšeme takmer, pretože v *Prežití* sa objavuje pre súbor neobvyklá práca s výtvarným znakom. Čierny rúž na perách a čierne jednoliaté parochne kladú dôraz na totálnu unifikáciu postáv. Individuality

akoby sa tu zrazili do jedinej všeobecnosti ľudskej masy. Jednotlivé postavy od seba už nič nediferencuje. Ani pohlavie. Mužské postavy sú oblečené v ženských šatách, inokedy kostýmom spojené, akoby tvorili jedno telo. Všetci sú jednoliati a rovnakí.

Inscenácia je uzavretá medzi dva vzdychy gregoriánskeho chorálu. V tomto unifikovanom svete, kde existuje už len unisex, bez akejkoľvek špecifickosti a originality, stojíme asi naozaj pri otázke prežitia. Prežíva už len táto jednotnosť. Bytová kultúra banalít, 2D obrazu, 2D konania a bezfarebnosti videnia, kde čierna a biela nestoja v kontraste, ale sú iba potvrdením čiernej. Nastáva akási rozlúčka so svetom západoeurópskeho individualizmu a akejkoľvek unikátnosti kultúry. Výstupy a skeče herci hrajú neustále otočení čelom k publiku. Prichádzajú a odchádzajú ako postavičky orloja, uväznené vo zvonici kostola alebo na obraze starovekej fresky. Keďže tvorcovia chcú zahmlievať a nebyť konkrétni, dávajú šancu na mnohé nadinterpretácie výkladu. Áno, Uhlár ide opäť do zvláštnych nuáns tém, ako sú identita, rodinné vzťahy, susedské vzťahy, pracovné vzťahy. Svet banálnych problémov, ako susedská grilovačka či výber svadobných šiat a topánok, je premiešaný so svetom veľkých, až civilizačných tém ako incest, smrť a choroba. Možno nás chce upozorniť na ešte zásadnejší stav prázdna, v ktorom sme sa ocitli. Bojíme sa nebezpečného nepriateľa, ktorý striehne za hranicami, zatiaľ čo hynieme vo vlastnom neznesiteľnom bytí. (...) Počas celej inscenácie vidíme, že postavy sú už len emocionálne prázdne schránky, ktoré neprežívajú ani predsmrtný kŕč či dlhodobú agóniu. Sú v stave post mortem.

Miriam Kičiňová, Milo Juráni

Romantická Wildova poviedka poukazuje na relativitu ľudských túžob. Slávik umrel zbytočne, no paradoxne jediný (pritom z ríše zvierat!) si ctí lásku ako najvyšší cit, ktorý stojí aj nad životom.

Bicykel na ceste pri ZUŠ v Leviciach inscenuje Wildov príbeh ako jednoduchý naratívny voiceband. Herci si obujú topánky usporiadané v jednej línii na proscéniu, čím vstúpia do príbehu a nenútené začnú recitovať text. Využívajú všetky základné fóry a triky s formou rozprávania. Rôzne si členia slová, hrajú sa s tónmi hlások. Tento princíp, ktorý v rôznych formách zdobí nejednu stužkovú, ozvláštňujú príhodnými štylizovanými pohybmi. Reprezentujú nimi jednotlivé postavy i deje. Od stužkovej sa *Slávik a ruža* odlišuje mierou citlivej práce s humorom. Dívame sa tu nielen na príbeh, ale aj na jeho stvárnenie. Herci recitujú text,

ale pritom je každý nositeľom istého komického mikrocharakteru. Na konci radu tak stojí večne popletený zábudlivec, ktorého treba občas aktivovať fackou. Kľúčová je ale hra s naoko civilným vyjadrením názoru k predlohe. „Prečo je láska viac ako život? Prečo za ňu chce Slávik umrieť?“ pýta sa staršia časť dievčat zo súboru. „Lebo je naivný!“ odpovedá dvojica najmladších. Paradoxná výmena úloh starších s mladšími je rozbuškou smiechu a zároveň priznáva, že súbor viedol s predlohou polemiku.

Milo Juráni

Hru *Mučeník* napísal súčasný nemecký autor *Marius v Mayenburg* v roku 2012 ako reakciu na počítačnú vlnu teroristických útokov v Európe. (...) Napriek tomu, že hra je tézovitá, faktom ostáva, že ide o veľmi zručne a dobre napísané dielo. V spoločnosti stúpajúci náboženský fanatizmus, manipulatívny výklad náboženských textov a zneužívanie viery, či už vedomé, alebo nevedomé, pomenováva Mayenburg v extrémnej podobe – prostredníctvom tínedžera Benjamína, ktorý slabomyselne a o to nebezpečnejšie podľahne ideí mučeníctva v mene očistenia morálky a naplnenia viery.

Divadlo Gasparego z Liptovského Mikuláša uviedlo Mayenburgov text na slovenskom javisku po prvýkrát. Mučeník v réžii Jána Mikuša je profesionálne odvedenou inscenáciou. A to nielen pokiaľ ide o réžiu, dramaturgiu, herectvo, ale aj o sebavedomú odvahu umiestniť hru v nevidadelnom priestore. Mikulášsky Mučeník sa odohráva v prázdnej miestnosti, v ktorej sú školské lavice a stoličky pre

divákov. Divák sa tak stáva priamym svedkom diania, odohrávajúceho sa prevažne v škole. Tu Benjamin presviedča učiteľku a svojich spolužiakov, ako aj svoju matku o nemravnosti sveta, nečistote ľudstva, nesprávne chápanej viere cirkvou. Cituje pasáže z Biblie, ktoré, samozrejme, nevedomky prekrúca, až zisťujeme, že sa z neho stáva fanatik a extrémista. Benjamin, učiteľka, spolužiaci chodia pomedzi divákov a chladné biele steny so zasvieteným svetlom atmosféricky dotvárajú autenticnosť a hrôzu blížiaceho sa konca. Jediným, kto sa odváži Benjaminovi oponovať a kontrovať jeho vlastnou zbraňou – citáciami z Biblie, je učiteľka biológie. Už samotná jej racionálnosť, logickosť sú opozíciou proti Benjaminovej fanatickej viere, postavenej na iracionálnosti. A tu nastáva z môjho hľadiska jeden z malých nedostatkov inscenácie. Napriek tomu, že dramaturgicky je hra zručne a v rámci temporytmu veľmi efektívne upravená (skrátaná), pri ženských postavách dochádza k istému splošteniu. Pozornosť sa sústreďuje prevažne na Benjamína a postava učiteľky, ktorá má v hre dôležité miesto opozície, sa v inscenácii stráca. Učiteľka sa stáva len obyčajnou súčasťou Benjaminovho okolia, neschopného nič urobiť pre záchranu seba a aj Benjamína. Ten v mene „svojej“ viery takmer zabíja spolužiaka a krv na jeho tvári nie je mučeníckou krvou, ale škvrnou zabitia človeka. Mučeníčkou sa nakoniec stáva učiteľka, proti ktorej sa obráti celé okolie. Inscenátorom uniká krátením textu práve táto záverečná motivácia a zmysel sebaukrižovania učiteľky.

Bicykel na ceste, Levice – Slávik a ruža

DDS Klúčik, Martin – Rysavá jalovica

Zádrapky, Senica – The Gun

Divadlo Gasperego, Liptovský Mikuláš – M. v Mayenburg: Mučeník

Inscenácia Divadla Gasperego Mučeník dokáže konkurovať akémukoľvek dielu na slovenskej nezávislej scéne. Je suverénna a s jasným postojom tvorcov.

Dáša Čiripová

Rysavá jalovica je žartom. Jednoduchou historkou o rozhnovaných susedoch, manželských vzťahoch a rizikách opitosti, ktoré majú byť predovšetkým zdrojom humoru.

Vytvárať humor je i základným zámerom tvorcov inscenácie *DDS Klúčik pri Súzuš A. Stodolu v Martine*. Základným kľúčikom ich koncepcie je stručne a zároveň hutne, ale najmä hravo prerozprávať príbeh Rysavej jalovice

prostriedkami činoherného divadla. Jednoduché výtvarné riešenie v podobe vankúšov a paplóna využívajú inscenátori na mnoho spôsobov, tvoria gro ich tvorivej práce. Pomocou nich vytvárajú jednotlivé situácie, prostredia, rekvizity i jalovicu. A zároveň účinkujúci – v nadväznosti na to oblečení v súčasných pyžamách – vytvárajú základnú postelnú či posteľovú štylizáciu inscenačného celku.

Princíp otvorenej hry, hravosti a divadelnosti potom členovia súboru ešte podčiarkujú tým, že na rôznych miestach inscenácie poukazujú na to, že hrajú divadlo – hranými výpadkami textu, prerieknutiami a pod. Funkčným a účinným spôsobom zároveň pracujú s kombináciou a preskupovaním sólových výstupov s ansámblovými výstupmi alebo s ich vzájomným prelínaním. Takýmto spôsobom napríklad akcentujú niektoré repliky, rytmizujú rozohranú situáciu, podčiarkujú významy, upozorňujú na paradoxy...

Kľúčikári – deti na hranici puberty – sa vo svojej posteľovej verzii s vyše stotridsaťročnou Rysavou jalovicou účinne a tvorivo hrajú a pohrávajú, pôsobia pri tom slobodne a uvoľnene.

Miro Dacho

V Čechách zdomácnel v posledných rokoch výraz kufrovanie, označujúci blúdenie, stratu cesty. Začínam recenziu o inscenácii *The Gun* týmto slovom nielen preto, že jedinou a významnou rekvizitou mladých hercov sú kufre, ale že sa hrá o blúdení, strate cesty, absencii istôt nielen v geografickom, lokálnom zmysle, ale aj o strate istôt hodnotových – som v tejto rodine, v tomto meste, v tejto krajine správne? Som správne s ľuďmi, ktorí ma obklopujú? Sú títo dvaja starší ľudia, čo sa neustále dohadujú, prú, kričia na seba... naozaj moji rodičia? Dozaista sa hrá o vážnej téme, opustení vlasti a pokuse nájsť v cudzej krajine svoje miesto, byť tu doma. Emigrantom v širšom zmysle slova však nemusí byť nutne len človek, ktorý natrvalo prešiel hranice. Ten pocit cudzoty možno zažiť aj tam, kde sme sa narodili. Potiaľ je látka, či snáď dokonca téma inscenácie *The Gun* súboru *Zádrapky zo Senice* životaschopná a užitočná.

Potom však ide o to, akými prostriedkami sa táto látka odovzdáva, aby bola schopná nás zaujať, ak nepoviem zasiahnuť. Situácia jednej rodiny, kde na dieťa nemajú rodičia čas, je akýmsi leitmotívom celého tvaru. Ten dopĺňajú a ozvlášťujú poetické texty, voľne súvisiace s uvedenou témou. Vznikol tvar akéhosi pásma, kde príbeh rodiny je kotvou, ku ktorej sa dej vracia, ale inak ho sýtia voľne

radené texty. Čakal som zásah, vzburu, výkrik, pomstu, rebelantstvo z nešťastia a samoty, ale (...) o osamelosti, vzbuze sa len pokojne hovorí, bez vzrušenia, bez napätia. Celý tvar pôsobí abstraktne, jednostrunne. Herci rozprávajú a konajú s úctyhodnou vážnosťou, ale nedarí sa im odovzdať svoj vzťah k téme do hľadiska. Niekoľkonásobný koniec to len potvrdzuje.

František Zborník

Pojednávanie vo veci Genesis v multižánrovej forme spojenia činohry a fyzického divadla kráča po stopách viny. Rovnako ako predošlý *Mučeník* pri tomto hľadaní vstupuje do polemiky s Bibliou, ktorá definuje základné morálne atribúty dnešnej spoločnosti. Mayenburg sa opiera o novozákonné citáty, *Uložiť ako...* siaha po Starom zákone. Súd s Júdom, Jákobom, Abrahámom&Co. sa začína v náhodnom momente. Je to iba jeden príbeh z mnohých, ktorým dievčina zatvorená vo svojej izbe a zavalená náboženskou literatúrou môže začať svoje vyšetrovanie. Dávne myty pritom posudzuje z hľadiska novej morálky dnešných zákonov a paragrafov. Dochádza k stretu odlišných svetov. Na jednej strane je to komické, na druhej to naznačuje, z akého kódexu vlastne pochádza časť identity našej kultúry. V základnej knihe európskej civilizácie je ľahké nájsť „zločincov“, ktorí by sa dnes na lavici obžalovaných obhajovali len ťažko. Nikto totiž nie je ochotný prijať zodpovednosť. Cyklus obvinení sa nekončí a pokračuje až k samotnému Stvoriteľovi...

Jednotlivé pojednávania vždy začínajú konkrétnou rekonštrukciou činu obžalovaného. Prebiehajú vo forme fyzických obrazov, ktoré v naratívnej rovine dopĺňajú konkrétny príbeh. Zo zavesených vriec vyťahuje performerka prudkým gestom materiálne dôkazy činov, ktoré sú zároveň biblickými symbolmi – mešec, rúno, povraz a, samozrejme, jablko. Aj keď je od začiatku jasné, kam sa asi vo svojom pátraní tvorcovia dopracujú, rutinu štruktúry narušia aspoň tým, že poslednú rekonštrukciu predstavia ako klauniádu s jablkami Kaina a Ábela.

Snaha sudkyne je však márna. Obvinení zo starého sveta, fungujúceho na báze iného poriadku, jej nerozumejú a neskôr sa jej snahe doslova vysmieávajú. Akoby bolo vopred jasné, že pravdy o pra-pra-vine sa nedopátra, že svojho vinníka nedolapí. Pokus o hľadanie esencie viny je dlhá cesta a tesne predtým, keď je odpoveď konečne na dosah, Boh zhasne svetlo. „Prestaňte súdiť, aby ste neboli súdení; lebo akým súdom súdite, takým budete súdení; a akou mierou meriate, takou bude merané aj vám.“

DDS Bebčina, Nová Dubnica – Vitajte!?

Je pozoruhodné, do akej myšlienkovj výzvy sa súbor *Uložiť ako...* pustil, a aj to, akú cestu k polemike o večnej vine plynúcej z dedičného hriechu si zvolil.

Milo Juráni

Už názov inscenácie súboru *Drim z Nitry Modrý beh* naznačuje, že inscenácia je spojenie kdesi medzi Modrým vrchom Deža Ursinyho a skupinou Osamelých bežcov, ktorú zastupuje Ivan Štrpka. Postupne zisťujeme, že ide o kompozíciu založenú aj na knihe listov Jakuba Ursiniho a Deža Ursinyho Ahoj, tato – Milý Kubo. Je to zbierka maličká, veľmi osobná. O otcovi a synovi, o dospievaní, zrení, milovaní i umieraní. O zodpovednosti. Kdesi medzi týmito básňami a z piesní sa rodí svet listov, hľadania adresáta a osobných spovedí. (...)

Koláž textov možno povýšiť v konečnom dôsledku na všeobecné otázky detí k svojim otcom, na otázky rovnako bytostné a osobné. *Modrý beh* je však aj akési spoznávanie poézie a hudby istej generácie. Je to dotyk s ich témami, je to vyjavenie vlastných ochudobnení a pochybností, útekov. Súbor *Drim z Nitry* sa pýta listami Ursinyovcov.

Inscenácia *Modrý beh* sa začína temer ako recitačný kolektív, posúva sa k divadlu poézie, ale skôr by som ho nazvala divadlom o poézii a hudbe. O sebaopoznávaní cez hudbu a slovo. More kníh či more papiera, do ktorého sa ponorili fyzicky aj metaforicky, možno môže mať sentimentálny nádych alebo pôsobiť ako krátky vzdych, ale za ním vidieť vnútorné svety interpretov. Vo výraze a v prejave sa snažili balansovať kdesi medzi vecným a osobným tónom, medzi exaltovanou a veľmi pokojnou emóciou, či dokonca až sentimentálnosťou.

Aj základný materiál, inkriminované papierové more sa premieňalo. Slúžilo na zvukové asociácie, jeho priestorové usporiadania a práca s ním odkazovala na konkrétny verš básní, až sa v závere naozaj

Gong, Bratislava – Lietajúci Santini

Z tvorivých dielní

pomenovalo ako listy. Veľmi konkrétne a osobné listy rodičom, kamarátkam, sebe. Nakoniec bodka inscenácie – osobné výpovede o listoch – je vlastne dôvetok trochu inej divadelnej poetiky a jazyka.

Miriám Kičiňová

Nitriansky súbor *DRIM* pod vedením Marice Šiškovej pripravil predstavenie na motívy románu Pavla Sanajeva *Pochovajte ma za lištu*. Zatiaľ čo Sanajev predstavuje relatívne kruté pomery života detí v Moskve 80. rokov, Nitraria sa sústredili na rozohrávanie vzťahu ústrednej postavy – chlapca Sašu – s jeho tyranskou babičkou prostredníctvom tragikomických výjavov. Jednotlivé postavy stvárnajú striedavo členovia súboru, pričom sa rozvíja tiež téma mužsko-ženských či skôr chlapčensko-dievčenských vzťahov.

Rozdelením rolí, precíznym štylizovaním herectva a komponovaním i rytmizovaním jednotlivých výjavov pôsobí celok veľmi

dynamicky a jednotlivé výkony spontánne. Súbor sa hrou evidentne zabáva, ich existencia na javisku je autentická a celé predstavenie zaujalo hravosťou.

Svižnej inscenácii však uberala na sile opakovaná hudba s piesňami Veľkého detského zboru ZSSR; niektoré repliky o socializme v spojení s hudbou tak posúvali relatívne univerzálny príbeh do „retra“. Jednoznačnou devízou predstavenia, a to aj v kontexte tohtoročnej Žatvy, bolo nasadenie súboru, suverénne komponované scény a dosahovanie komického efektu jednoduchými prostriedkami.

Predstavenie DRIMu sa tak zaradilo k ďalším ukážkam toho, ako postupy dramatickej výchovy avantgardnej réžii, ktorá je založená na javiskovej metafore, oddelení rolí od postavy a kde zároveň stvárnovanie predlohy je príležitosťou na objavovanie vlastnej spontánnosti a hravosti.

Martin Bernátek

Recitátori na tohtoročnej Scénickej žatve (Renata Jurčová, Adela Dukátová, Martina Justusová, Marian Gajdoš) potvrdili svoju suverenitu, profesionálnu zdatnosť v interpretácii textu i vo formálnej inovácii prednesu. A dokonca sa pripojili k tým divadelníkom, ktorí reagujú citlivo a angažovane na súčasné politické dianie. Je to azda po dlhom čase prvýkrát, keď osobné témy interpretov akosi ustúpili tým spoločensky závažným. Ukazuje sa a vlastne potvrdzuje, že aj prednes je ten typ umenia, ktorého tvorcovia sa neboja byť v pozícii kritikov spoločnosti a vlastnými prostriedkami a možnosťami reagujú na znepokojivé dianie vo svete.

Miriám Kičiňová

Hostia z českého divadla *V. A. D. v Kladne* prišli na Scénickú žatvu s inscenáciou *Upokojenkyně* a naznačili, že pôjde o tému seniorskú, dôchodcovskú.

Ukázalo sa, že nejde len o tému domova dôchodcov, ale o celý súbor tém, ktoré krúžia okolo starnutia. Je to strata pamäti, narušenie rodinných väzieb, príprava na smrť, ale aj témy starostlivosti o starých, intimitu a sexuality, prosto všetkého, čo je v súvislosti so starobou tabuizované.

Staroby sa bojíme, sme k nej pietni, zároveň aj citliví a každé vybočenie z rámca úctivosti je automaticky kritizované. Divadelný súbor sa nebál konfrontácie so starobou, nebál sa ísť do kritiky v niekoľkých vrstvách. Čoho sa však bál, alebo pred čím mal vedomý rešpekt, bol divadelný jazyk či poetika. Tvorcovia sa kolektívne rozhodli inscenáciu usedieť a veriť, že text je nosný spolupútnik diváka. Že silná

téma bude suplovať silný text. Z temer desiatky situácií sa začína a končí vyše tri štvrtina sedavo, posedením, dosadením, odsedením. Režijná invencia je v tomto zmysle dosť chudobná. A potenciál absurdného textu nevyužíva naplno. Zbytočné a nápadné prestavby priestoru nie sú prácou s divadelnou scénografiou, iba premiestnením mobiliára.

Naplno sa užíva a si užíva herecký ansámbl. Pôctivo neprehrávajú ani postavy starcov a stareniek, ani generačne priamo obsadené postavy. Prebívajú sa a bojujú s ľahkým textom múdrych myšlienok v troch hrách, ktoré neplánovane vznikli v jeden večer. *Upokojenkyně* sú isto zábavná dráma, novodobá súčasná groteska i čierna komédia, aj tematicky závažná, ale zároveň aj divadelne vlašná.

Miriám Kičiňová

Scénická žatva 2016 a prezentované inscenácie priniesli do divadelného diskurzu témy, ktoré absentujú v profesionálnom slovenskom divadle. Či už to boli zrelé ochotnícke súbory (Disk z Trnavy, Gasperego z Liptovského Mikuláša a žatevný nováčik Hugo z Pruského) alebo základné umelecké školy a divadelné súbory zložené z mladých ľudí (Trma-vrma z Popradu + Tote tam z Kežmarku, Bebčina z Novej Dubnice, Zádrapky zo Senice, Uložif ako z Bratislavy). Tvorivé tímy sa angažovane a s odstupom dotýkali tém, ktoré reflektujú súčasné spoločensko-politické zmeny v spoločnosti. Tie prinášajú nové definovanie slovenských a slovanských mýtov, biblických základov, aby hľadali naše korene a základy, našu národnú a európsku identitu. Prijímnym poznaním bolo, že to robia s ľahkosťou, humorom a smerujú tak k triezvosti, vecnosti a hľadaniu pravdy. Na to, aby sme sa na slovenské a európske dejiny pozreli cez takúto odľahčenú prizmu, je potrebná zrelosť a adekvátny odstup.

Ochotnícke divadlo tento rok presvedčilo, že dozrelo na témy, ktoré sú v profesionálnom divadle len zriedkavé, a pritom také potrebné. Sociálno-politické tendencie mnohých vybraných inscenácií striedali detsky hravé, vo svojej jednoduchosti čisté inscenácie. Spomenieme inscenáciu Slováci sme od

rodu (Poprad a Kežmarok), Slávik a ruža (Levice), Rysavá jalovica (Martin), Pochovajte ma za lištu (Martin) či recitácie Alice Cvečkovej a Mariana Gajdoša. Zdá sa, že slovenské ochotnícke divadlo predbehlo v aktuálnosti naše profesionálne súbory a je schopné zaujať postoj k daniu v spoločnosti aktuálnejšie a promptnejšie. S témami sa objavili aj invenčné prístupy a vyhranené postoje tvorcov.

Zahraniční hostia by mali byť pre festival osviežením, spestrením a kvalitatívnou inšpiráciou pre slovenské súbory. Na rozdiel od toho sú ale najnešťastnejším a tým aj retardujúcim programom festivalu.

Rozhodovanie nebolo preto jednoduché a v konečnom dôsledku ani jednoznačné. Navrhujeme oslobodiť sa od súťažného modelu festivalu a udeľovania cien. Vzhľadom na nemerateľnosť tvorivých výkonov sa porota rozhodla udeliť cenu za tvorivý výkon dvom súborom.

Mimoriadne a špeciálne uznanie poroty získalo divadelné zoskupenie Gasperego a inscenácia Mučeník za najkompaktnejší divadelný tvar a dramaturgický prínos.

Hlavnú cenu Tvorivý čin roka udeľujeme bratislavskému divadelnému súboru Uložif ako s inscenáciou Pojednávanie vo veci Genesis za tvorivý, kreatívny a najmä autorský prístup.

Dáša Čiripová, predsedníčka poroty
Foto Ctibor Bachratý a Guido Bosua

Celé články nájdete vo Festivalových denníkoch *Scénickej žatvy* alebo na <http://www.scenickezatva.sk/>.

Uložif ako..., Bratislava – Pojednávanie vo veci Genesis

Nenápadní pozorovatelia

Stretávali sme ich často v dvojici aj oddelene. S hlbokým záujmom sledovali všetko dianie na Scénickej žatve. Mladí, sympatickí, vysokí, štíhli muži radi komunikovali s každým účastníkom o festivale, divadle, ale nielen o ňom. **Guido Bosua**, koordinátor Platform Theater v Holandsku (s podnázvom *Vášeň pre divadlo s deťmi a mladými ľuďmi*) a **Benny Lindelauf**, autor a dramatik.

► Dlhé roky chodila na Scénickú žatvu z Holandska Yoke Elbers. Ste tu namiesto nej?

G. B.: Pani Elbers zastupovala AITA/IATA a ja som koordinátorom inej inštitúcie – Platform Theatre (Divadelná platforma), čo je sieť a organizácia združujúca divadelné aktivity, ktoré tvoria deti a ktoré sú určené pre deti a mládež. Nejde len o divadlo, ale aj iné tvorivé aktivity. Sieť sa začala tvoriť v roku 2006 zo špeciálnych divadelných škôl pre deti a mládež a každý rok sa tento okruh postupne rozširoval.

► Aký typ aktivít pripravuje Divadelná platforma pre svojich členov?

G. B.: V Holandsku pripravujeme v Deventeri festival talentov Havenwerk (tento rok bol 27. – 29. 5.), kde sa predstavujú divadelné, tanečné a hudobné skupiny. Jednou z našich dôležitých aktivít je tiež výmena a vzájomná inšpirácia nielen v rámci Holandska, ale celej Európy. Ide najmä o výmenné pobyty mladých ľudí, ktorí robia divadlo, mladých režisérov a tvorcov. Sieť sprostredkúva výmeny najmä divadelných súborov a režisérov.

Z divadelných predstavení na festivale Havenwerk v Deventeri

► Ako je v Holandsku organizovaný život amatérského divadla?

G. B.: To je zložitejší príbeh. My nemáme taký typ ústrednej inštitúcie, aká je u vás na Slovensku. Máme menší regionálny inštitút, ale ten nie je špeciálne pre amatérske divadlo. Zbiera informácie a posilňuje pozície osobností, ktoré sa venujú amatérskemu divadlu. Máme dosť malých festivalov, ale nemáme pevnú štruktúru a nie sú medzi nimi ani pevnejšie či výmenné väzby. Vlastne sa tu môžeme veľa učiť. Máme síce veľa, ale izolovaných divadelných aktivít.

► A aká je vaša pozícia v divadelnom živote v Holandsku?

G. B.: Pôsobím ako výchovný partner divadla mladých v Rotterdame, koordinujem celonárodnú platformu divadla mladých, organizujem stretnutia, výmeny, som učiteľom dramatickej výchovy, aj režirujem, no najmä organizujem život detí a mládeže, pripravujem pre nich rôzne stretnutia a podujatia.

B. L.: Ja zasa píšem hry pre nezávislé a amatérske divadlá, možno povedať na objednávku. Tému im prinášam sám alebo si ju určia a oni potom hru hrajú.

► Aké témy pre súbory spracúvate?

B. L.: Sú to témy tínedžerov a mladých dospelých, ďalej postavenia detí vo svete dospelých. Dospelí vytvárajú deťom pravidlá, ktoré ony často narúšajú a chcú si vytvárať svoje vlastné. Spracúvam vlastne konflikty medzi svetom dospelých a svetom detí. Minulý rok som napísal hru o veľkom nešťastí, ktoré sa stalo na juhu Holandska a zabilo trinásť robotníkov v továrni. Moja hra je o štyroch mladých ľuďoch, ktorých toto nešťastie postihlo a prudko zmenilo ich detstvo na problémy dospelých.

► Ako ste sa pripravovali na dráhu spisovateľa a dramatika?

B. L.: Moje štúdiá pre túto profesiu boli pestré. Bol som sociálnym pracovníkom, prešiel som rôznymi tréningami sociálnej práce, potom som bol tanečník, tancoval som a hral v predstaveniach, učil som individuálne písanie na rôznych umeleckých školách v Holandsku

Z divadelných predstavení na festivale Havenwerk v Deventeri

a zároveň som sa učil remeslu písania príbehov a hier. Takto som sa vzdelával a pripravoval, kým som sa stal spisovateľom.

► Dráma a dramatická výchova sú teda súčasťou holandského vzdelávacieho systému?

B. L.: Deje sa tak na špeciálnych umeleckých školách, aj v spojení s inými umeleckými aktivitami, napríklad s písaním.

► V Holandsku ste dostali za svoju tvorbu pre deti a mládež viacero cien za najlepšie knihy roka. Môžeme sa stretnúť s vašou tvorbou aj v prekladoch?

B. L.: Žiaľ, nie, píšem zatiaľ len v holandčine. Ale v češtine mi vyšiel nedávno preklad mojej knihy *Negen open armen* (2004) pod názvom *Opak starostí* (2014).

► Ste na Slovensku alebo Scénickej žatve po prvý raz? Ako hodnotíte tento festival?

L. B.: Áno, je to naša prvá návšteva. Ako prvú som si uvedomil na vašom festivale silnú tradíciu a vzťah k literatúre. Veľa predstavení, ktoré sme tu videli, malo základ v literatúre, v starých príbehoch, rytmoch, čo sa mi veľmi páči. Keďže som spisovateľ, teší ma, že využívate pôvodný text priamo alebo transformovaný, napríklad text *Starého zákona* alebo *Márquezov román Sto rokov*

samoty a som rád, že aj poézia tu žije na javisku. V Holandsku sa trochu odkláňame od literatúry a dávných príbehov. Tu oceňujem veľkú divadelnú pestrosť, koncentrovanosť réžie, hereckej tvorby i reakcie publika. Hoci nerozumiem po slovensky, páči sa mi aj práca so slovom.

G. B.: Ja veľmi oceňujem kolektívnu súhru vašich súborov. Tu nie je zvykom, že herec individualista sa predvádza, exhibuje, upriamuje na seba pozornosť. Súbory tvoria kolektívne a jednotlivci sa na scéne vzájomne rešpektujú a spoločne formujú predstavenia.

► Ak by ste organizovali medzinárodný festival, vedeli by ste si naň niečo vybrať z tohtoročnej Scénickej žatvy?

B. L.: Áno, určite pozoruhodnú filozoficko-divadelnú diskusiu o viere a náboženstve *Pojednávanie vo veci Genesis*, či klasické, ale vizuálne inšpiratívne a imaginatívne spracovanie *Márquezovho románu Príbeh z Maconda*.

G. B.: Mňa zaujala, aj kvôli mojej skautskej práci s 10 – 20 ročnými mladými ľuďmi *bábková inscenácia Lietajúci Santini*, najmä využitím malých bábov, ale aj práca detí a ich spracovanie *poviedky Rysavá jalovica*.

Pripravila a preložila
JAROSLAVA ČAJKOVÁ
Foto Guido Bosna

Predjubilejný Gorazdov Močenok

Festival sa viaže na sviatok sv. Gorazda a zároveň je príspevkom do kultúrneho leta obce a okolia. Načim priznať, že to poznamenáva jeho dramaturgiu. Pre dovolenkový čas sa nemôžu na ňom zúčastniť všetci záujemcovia. Niekedy ani ohlásené súbory neprídu. Stalo sa to aj na XXIV. celonárodnom festivale kresťanského divadla, ktorý sa konal 21. – 24. 7. 2016, keď nemohli prísť súbory z Lendaku i Piešťan. Súťažilo tu tak šesť súborov a siedmy bol hosťujúci.

Prvou súťažnou inscenáciou bola hra *Júliusa Barča-Ivana Matka* v podaní *DS Divosud pri MsKS v Rimavskej Sobote*, v dramaturgickej úprave a réžii Ľuba Šárika, s výpravou Evy Weiterschützovej. Predstavenie predznamenovalo, že v dramaturgii Gorazdovho Močenka budú mať výrazné zastúpenie aj repertoárové predlohy slovenských dramatikov popri bývalej prevahe vlastných scenárov a dramatizácií literárnych diel. Klasický text uviedlo od roku 1943 množstvo ochotníckych i profesionálnych súborov v rozličných úpravách a interpretáciách – v čase zakazovania hrania alebo prevracania zámerov autora napríklad na ideologizovanie sociálnych pomerov robotníkov. Upravovateľ a režisér hry prišiel tiež so svojím kľúčom jej

výkladu. Bola ním redukcia drobnokresbových motívov, dialógov aj postáv a dôraz na zosúčasnenie, metaforizáciu dôsledkov neschopnosti komunikácie dramatických postáv ani v rodine. Tento prístup podmienili šťastie aj danosti súboru, v ktorom pôsobia výrazní herci, ale na niektoré postavy hry jednoducho chýbajú.

Elimináciu pôvodného textu napovedala už jednoduchá scéna sústredením reálneho zariadenia a predmetov matkinej kuchyne (sporák, hrnčeky) i stolového zariadenia (vlastný stôl, stoličky i obrus), čiže znakmi rodiny, ale aj priestorom jej trieštenia. Zosúčasnenie zvýraznili kostýmy, najmä dnešný pracovný odev baníkov. Vstup do inscenácie bol viacvýznamový, priam vyzval na spoluúčasť diváka, aby si nápovede inscenácie sám dotváral. Sprvu na scéne nemo sa pohybujúceho notára (Pavel Belán), ktorý sčítaním a odnášaním označení predmetov a kladením otázok, čo veci znamenajú, akoby vykonával inventúru vecí. V pozadí sedia herci na lavici (akoby trestnej) chrbtom k obecnstvu a pri sporáku je priam prikovaná úlohami starostlivej matere vizionárska matka (Naďa Garayová). Umára sa strachom o synov a ich konanie. Jej odev bol tiež dnešný (nebola v čiernom či

tmavom šate), až kontrastný k jej vnútorným stavom i k doterajším uvedeniam hry. To, čo sa dialo v jej vnútri, vyjadrovala civilne a predsa presvedčivým postupným vŕhovaním do jej vnútorného zápasu. Výraznými postavami, už svojím chlpským zjavom, boli jej synovia. Tvrdý Jano (Roman Čarnoký) a hoci robustnejší, predsa jemnejší Paľo (Miroslav Kopec). Obdobu sebeckta, strachu o syna i o to, čo sa dialo mimo scény, sprítomňovala suseda (Helena Chrenková). Názorný posun v čase mali evokovať tri postavy v pozadí krúživými pohybmi so stolovým mobiliárom v prítmí izby. Redukcia predlohy sprvu navodila koncentráciu na podstatu výpovede, ale ďalej sa už nemala možnosť rozvíjať. Elimináciou drobnokresby sa z príbehu stal racionalizovaný substrát,

Divadlo Havran, Rimavská Sobota – S. Rakús: Žobráci

DS Rondo, Preseľany – Š. Králik: Trasovisko

ktorý v ďalšej časti stratil temporytmus. Nálada „tiekla“ v pošmurnosti, kde-tu ju oživovali jemné nápovede citového vzťahu matky k Paľovi, napríklad keď tlmila túhu pohľadiť ho. Nepreklenuli ju ani spory bratov a v bezradnosti, bez osobitej výpovede, zostal i záver zabitia matky, ktorá sa sama obetovala, aby brat nezabil brata. Podstata podania „story“ diváka iste zaujala, ale redukcia zámeru bez náležitej individualizácie a temporytmu ju ochudobnila.

Marian Lacko, hudobník, scénograf, režisér a divadelný pedagóg, pred rokom založil *Divadlo Havran* v Rimavskej Sobote. Za predlohu si zobral text *Stanislava Rakúsa Žobráci* ako východisko pre divadlo jedného herca, ktorého sprevádzal i ako dramaturg, režisér a scénograf. Pri dramaturgii a réžii mu boli spolupracovníkmi Ľ. Šárik, D. Turanská a V. Sadílek. S ním pôvodne aj vystupoval. Tak sa spoločne predstavili napríklad na Festivale seniorského divadla v Kanianke. Rakúsova metafora o ľudskom príbehu dvoch biedou a ponížovaním poznačených bratov zobrazuje rodinnú tragédiu vrhnutia do tuláctva, pričom jeden brat hľadá druhého v túžbe obnoviť rodinu. Racionálnu a filozofickú predlohu interpret hrou nepotlačil, naopak, citovo ju rozšíril na plnokrvnú metaforu ľudskej púte a hľadania. Marian Lacko rozohráva príbeh striedaním monológov s dialógmi, využitím premien jednotlivých vecí z osobnej výbavy (čiapka, kabát, palica, z deravej ponožky vytvára rukavičkovú bábku) a z pódia či javiska (stolička, drevený podstavec). Strieda tempo aj polohy, keď hrá v sede vedľa stoličky, za ňou i na nej, dosahuje výšky a naznačuje pády. Stretnutie majstra prózy s majstrom slova a divadelnej premeny vyznievajú v emotívnom účinku.

Druhým súborom na súťaži, ktorý prevzal autorský text hry Štefana Králika Trasovisko, bol *DS Rondo z Preseljan*, v réžii a na scéne Igora Pargáča. Ten je už v dejinách GM vpísaný ako režisér aj autor. Na GM sa predstavil kreatívnym stvárnením utrpenia Krista nielen ikonizovaním obrazov z Biblie, ale osobitným osobným pohľadom ako tesár kríža, ktorý nesie bičovaný na Golgotu. Hra mala tajomný názov *Maratana*. Boh a človek, akým bol Ježiš Kristus, nedá sa plne stvárniť omylným, hriechnym a smrteľným človekom. Pargáč podáva jeho obetu z pohľadu cez prežívanie jeho cesty a tým zapája do spoluúčasti na utrpení aj diváka. Režisér si zvolil Králikovu hru, ktorá vznikla (priam zhodne s predchádzajúcim dielom Barča-Ivana Matka) v čase zúrenia druhej svetovej vojny a jej záveru. Smrť bola teda dobovým znakom a ľudské spory vyúsťovali až do hromadného vraždenia. V Trasovisku sa to deje v strete pováh, záujmov i charakterov troch blízkych osôb, postihuje to však najmä manželskú dvojicu zásahom tretieho. Hra pri prvých uvedeniach v čase zrodu vyvolala veľké spory, zvlášť v cirkevných kruhoch, najmä jej prvý variant, keď vyústenie hry sa stáva tragédiou na druhú. Preto autor napísal aj druhý variant zmierenia a odpustenia, čím je hra zvlášť aktuálna v tomto Roku milosrdenstva. Režisér, aj ako dramaturg a scénograf, do hry nezasahoval. Ctil si autora, veď sám je autor. Súhlasím s ním, ale predsa len bolo treba skrátiť opakovanie obrazov strachu a bolesti. Tá sa do divákov zadierala, ale dĺžkou aj unavovala a spôsobovala stratu pozornosti. Scéna bola pripravená v línii toku deja: naľavo (z pohľadu diváka) bolo umývadlo, v strede stôl, napravo pripravovaná postieľka. Režisér narábal so svetlom úsporne,

DRIM, Nitra – Modrý beh

zdôrazňoval šerosvit, zvukovo zasa búrku a privaly vody. Trojica hercov si udržala svoje charakter v prísnom vedení réžie. Prílišným uplatňovaním zámlk, dokonca aj vo vetnej stavbe výpovedí hercov znel text ako lámanie namiesto jeho vypovedania. Hanka (Michaela Mikušová) miestami hlasom stišovala nápoť svojich stavov, ale mimicky jej prejav vyznieval zreteľne. Ondrovo prílišné lámanie vety však niekde veľmi hamovalo pohyb a nálady podania. Dramatickosť vnášal Mišo (Martin Stolar), už aj vtedy, keď len ohlasovali jeho príchod. Mladí herci pod priam pedagogickým vedením režiséra zvládli výklad náročného textu a pre hodnotiteľov bol zážitok vidieť ich mladé tváre, ktoré boli schopné stvárniť charakter o celú dekádu starších. Rondo z Preseliana sa wpisuje do GM ako tvorivá interpretačná dielňa.

Jedným z najsústavnejšie tvoriacich a na GM sa prezentujúcich súborov je *Tanečné divadlo ATak z Bratislavy*, ktoré v tomto ročníku pripravilo vlastnú inscenáciu pod názvom *Galéria*. Pavol Danko a jeho kolektív pokračuje v overovaní, čo môže vyjadriť ľudské telo rozpočítaním na podnet hudby, odpútavaním od príťaž zeme a telesnosti, zápasom o stvárnienie námetu spravidla duchovného rázu. Tentoraz si za metaforu sporu temna a svetla zvolili obrazáreň. Vystavovanie. Oživovanie sôch a obrazov vodou očistených a znova do temnoty priťahovaných štvoritým návratom zvodu. Súbor zvädzal zápas pohybovo kultivovane, zvlášť ženská súčasť vyznievala mimoriadne individualizovane, hoci v hromadných obrazoch. Inscenátori akoby chceli poprieť, že anekdota aj hra má tri fázy, pričom tretí obraz mení zvrätne význam prvých dvoch. V hre ATaku sa tak udialo až po štvrtom raze, ale až príliš rýchlo zmenou prekonania zvodu, zľahčením katarzie z toho, o čom chceli vypovedať. O hĺbke milosrdenstva.

Tretím súborom, ktorý prišiel s prevzatou dramatickou predlohou, bol *DS Plameň z Fričoviec*. Uviedol martýrium Karola Horáka *Svedectvo krvi – Traja košickí mučeníci*, v réžii Ľudmily Švarcovej i na jej scéne. Tá bola pôvodne pripravená do domáceho chrámu. Jednoduchými paravánmi, umožňujúcimi aj tieňové divadlo (pre náznak popravy), hra sprítomňovala to, čo sa udialo v priestoroch premonštrátskeho kláštora v Košiciach v čase uhorských povstaní. Réžisérka zapojila do hry veľké množstvo ľudí z obce,

aby sprítomnila manipuláciu moci Alvinciho voči trom jezuitským kňazom. Text niekde vyznieval málo dramaticky, viac prevládalo rozprávanie, hoci akcia v tieňohre sama osebe vypovedala o podstate krutého diania. Omnoho vernejšie vyznievali historické kostýmy a ako ľud prežíval to, čo sa dialo. Načím oceniť prienik súboru do historického diania tak, aby neurazili druhú stranu, ktorá ani nevedela, aké zlo napáchala.

DS DRIM pri ZUŠ J. Rosinského v Nitre uviedol vlastnú poetickú hru *Modrý beh* na motívy listov otca a syna Ursinyovcov pod vedením pedagogičky Marice Šiškovéj. Diváka prekvapí scéna, more papiera, ktoré postupne „číta“ ako listy, čiže „starý“ spôsob ľudských stykov a komunikácie. V tej záplave sa pohybujú „sochy“ jedincov, mladí narábajúci s mobilmi. Vnára sa do mora papiera, aby v ňom objavila starý gramofón i platňu, ktorá sprítomní hudbu Deža Ursinyho i verše básnika Osamelých bežcov Ivana Štrpku. Všetko znie nielen ako zborová recitácia, ale aj ako hľadanie osobného prístupu k vlastným otcom, pokus komunikovať s generáciou starších i s jej spôsobmi. Listy otca so synom však „objaviteľov“ nechali v akejsi strnulosti, akoby nestrhli účinkujúcich do náležitej nálady. Tí texty skôr deklamovali. Aj to sa stáva, že skvele pripravená metafora nie vo všetkom zaznie naplno. Spoznávanie a zblíženie generácií však nezaniklo.

Hostujúci súbor *Teatro Colorato z Bratislavy*, spoločenstvo mladých profesionálnych divadelníkov, v závere obohatil GM humornou feériou jubilujúceho Shakespeara *Oko za oko* v réžii Petra Weincillera, v preklade Stanislava Blaha a v dramaturgickej spolupráci s Miriam Kičiňovou a Dáriou Fehérovou, na scéne Miroslava a Jaroslava Doubravovcov. Kostýmy navrhla Dorota Cigánková a výber hudby

pripravil Pavol Kajan. Ukážka hry už vo fragmente zaznela na jednom z predchádzajúcich ročníkov. Ide o akčnú komédiu so súčasným posolstvom o premenách pokrytcov, rýchlo meniacich tváre i zámer, len aby mohli zneužiť moc, ktorú získavajú nečestnými spôsobmi pre svoje osobné výhody. Inscenácia stmelila východiskové renesančné prostredie a prostriedky súčasného divadla, využívala hravosť i myšlienkovú bohatosť veršov a premieňala ich na súčasný divadelný jazyk, pričom zvlášť zdôrazňovala pohyb v súzvuku s textom. Scéna zo závesov, pripomínajúca bábkarský karavan, nebola iba náznakom zmeny priestorov, premieňala sa v duchu civilnej akčnej výpravy hrou hercov na sieň paláca vojvodu z Vincentie a na väzenie. Vojvodu hral Přemysl Boublík, ktorý zároveň stvárňoval i regenta Angela. Jeho partnerské postavy Bernardína, Izabelu, Mariannu, starších radcov i mladých šľachticov a žalárniku premenlivo stvárnila Elena Kolek-Spaskov, Marián Viskup, Martin Križan a Juraj Ďuriš. Všetko v prudkom konaní, vo výraznej kadencii slova, zvládnutí verša a odlišovaní pováh rečou i správaním. Réžia využívala strih, až filmový, a dosiahla mimoriadne účinnosť v oboch zreteľoch – v kritike pretvárania, keď sa postavy tvária ako niekto, kým nie sú, i v stvárnení neuhov s humorným nadhľadom.

V závere vystúpili aj dve skupiny tvorivých dielní. Detská dielňa viedla účastníkov k stvárnieniu pohybu a vzťahov dospelujúcej mlade. Pripravila priam malú inscenáciu

o predstave, ako by viedol mladých ľudí *Don Bosco dnes*. Účinkovali v nej deti zo súborov z Lendaku, Tepličky a Močenka. Rozohrali súčasné neuhy mladých ľudí, prichádzajúcich o priateľstvo pre zaujatie sprostredkovanou komunikáciou súčasných médií. Vystúpenie malo vtip a scénické postupy pomohli kritickému vystihnúťiu problému. Skupinu viedol Marek Mokoš.

Divadelné vystúpenia dopĺňalo množstvo sprievodných duchovných a kultúrnych programov (tri výstavy, premietanie filmov, púť do Gorazdova, Gorazdov dvor) s vyústením do pripomienky 25. výročia biskupskej konsekrácie rodáka, iniciátora a spoluzakladateľa GM Františka Rábeka pontifikálnou svätou omšou, vysielanou aj Slovenskou televíziou.

Predjubilejný Gorazdov Močenok potvrdil, že kresťanské divadlo je otvorené ľudským otázkam a námety hier sa dotýkajú dneška buď priamym zobrazením, alebo obraznými podobenstvami. Zvlášť treba oceniť tohoročný prevažujúci zápas s prevzatými textami z klasiky i súčasného repertoáru.

Porota navrhla usporiadateľom oceniť prvým miestom monodrámu *Žobráci* v podaní *Divadla Havran z Rimavskej Soboty*, druhým miestom *Trasovisko* v podaní *DS Rondo z Preseliana* a tretím miestom *Modrý beh* v interpretácii *DS DRIM pri ZUŠ J. Rosinského v Nitre*.

MIŠO A. KOVÁČ
Foto Michal Lašut

Ukážka z výsledkov tvorivej dielne

Klasická dramatika s dedinou rezonuje

Tematicky orientovaných ochotníckych divadelných festivalov na Slovensku nie je veľa. Ten trebišovský si svoju tradíciu vytrvalo udržiava a tento rok si nemohol sťažovať na nezáujem súborov o účasť ani na nezáujem divákov. Zo sedemnástich ponúknutých inscenácií z celého Slovenska nominovala odborná komisia deväť z nich (DS D-efekt Dubové sa nezúčastnil z personálnych dôvodov). *Festival hier s dedinskou tematikou* uzatvára prehliadkovú ochotnícku divadelnú sezónu. Hoci nedáva postupový mandát na iné prehliadky, jeho cieľom bolo ponúknuť súborom možnosť širšej divadelnej konfrontácie prostredníctvom divadelných predstavení, ich rozborov, odborného seminára *Divadlo – aktuálny obraz súčasnosti*, a tak ako každoročne, aj súťaže autorských textov. Možnosť vidieť, získať skúsenosti, diskutovať a inšpirovať sa tvorivými impulzmi vo všetkých zložkách divadelnej syntézy. Uvažovať o posune programových hraníc, navrhnúť možnosti a perspektívy tohto tematicky orientovaného festivalu do budúcnosti.

Diskusie po predstaveniach analyzovali viaceré problémové okruhy. V prvom rade,

a opakovane, to bola otázka dramaturgického výberu titulov. Téma, ktorej venujú poroty zvýšenú pozornosť na rôznych druhoch divadelných prehliadok. Program predstavení (zastúpení autori a hry) tohtoročného festivalu bol tiež dôvodom na jej nastolenie počas rozborov. Príčinou bolo pričasté uvádzanie tých istých hier (aj autorov), či už ako dôsledok obmedzených možností vlastných textových zdrojov, alebo opakovaný návrat nielen k titulu, ale i k jeho inscenačnej podobe po väčšom časovom odstupe, či zaradenie hry na základe jej úspechu pri uvádzaní iným súborom. Riešenia, ktoré akoby hľadali ľahšiu cestu odpovede na nastolenú elementárnu otázku „Čo hrať?“. Okrem klasických ciest získavania textov (archívy hier profesionálnych divadiel, verejné i osobné knižnice) možno by rozmanitosť výberu mohli podporiť aj hľadačské výpravy do elektronických knižníc, na internetové stránky, ktoré umožňujú komukoľvek jednoduchý prístup aj k málo známym a uvádzaným titulom.

Určite nebolo zámerom výberovej komisie zaradiť do programu festivalu inscenácie prednostne slovenských autorov. Jednako, tento

Krajské a celoštátne súťaže a prehliadky amatérskeho divadla a umeleckého prednesu detí, mládeže a dospelých v roku 2017

DS J. Borodáča, Plechotice – VHV: Záveje

KRAJ	DIVADLO DOSPELÝCH A DIVADLO MLADÝCH	DETSKÁ DRAMATICKÁ TVORIVOSŤ A DIVADLO DOSPELÝCH PRE DETI	UMELECKÝ PREDNES, RECITAČNÉ KOLEKTÍVY, DIVADLÁ POÉZIE
Bratislavský	DIVADELNÉ KONFRONTÁCIE Pezinok, 7. – 8. 4. 2017 Malokarpatské osvetové stredisko, 900 01 Modra, Horná 20, www.moska.sk Jarmila Hnatová, hnatova@moska.sk 033/6433 489, 0905 472 051	STRETNUTIE S MALOU TÁLIOU Senec, 22. – 24. 3. 2017 Malokarpatské osvetové stredisko, 900 01 Modra, Horná 20, www.moska.sk Jarmila Hnatová, hnatova@moska.sk 033/6433 489, 0905 472 051	ŠTÚROVA MODRA (mládež a dospelí) Modra, 11. 4. 2017 BRATISLAVSKÉ METAMORFÓZY (deti) Bratislava-Ružinov, 2. – 4. 5. 2017 Malokarpatské osvetové stredisko 900 01 Modra, Horná 20, www.moska.sk Jarmila Hnatová, hnatova@moska.sk 033/6433 489, 0905 472 051
Trnavský	MALÁ KRAJSKÁ SCÉNICKÁ ŽATVA (s divadlom pre deti) Senica, 31. 3. – 1. 4. 2017 Trnavské osvetové stredisko, 917 01 Trnava, Bratislavská 27, www.osvetatt.sk Mgr. Daniela Polášová, polasova.dana@zupa-tt.sk, 033/5331 935	SENICKÁ DIVADELNÁ JAR Senica, 12. 4. 2017 Záhorské osvetové stredisko, 90501 Senica, Hviezdoslavova 323, www.osveta-senica.sk Viera Juričková, jurickova.viera@zupa-tt.sk, 034/6513 740, 0911 100 302, 0918 653 092	HOLLÉHO PAMÄTNÍK Trnava, 27. – 28. 4. 2017 Trnavské osvetové stredisko, 917 01 Trnava Bratislavská 27, www.osvetatt.sk Mgr. Daniela Polášová, polasova.dana@zupa-tt.sk, 033/5331 935
Nitriansky	NA SCÉNU Kozárovce, 28. – 29. 4. 2017 Regionálne osvetové stredisko v Leviciach 934 47 Levice, Ulica Fr. Hečka 25 www.roslevice.sk Slavka Prevencdarčíková, 0918 949 535 prevencdarcikova@roslevice.ak, 036/6316 667	DETSKÝ JAVISKOVÝ SEN Nitra, 20. – 21. 4. 2017 Krajské osvetové stredisko Nitra, 949 01 Nitra Fatranská 3, www.kosnr.sk Mgr. Silvia Bartáková, 037/ 6532 544 0911 540 019 silvia.bartakova@kosnr.sk	63. HVIEZDOSLAVOV KUBÍN Topoľčany 19. 4. 2017 (prednes mládeže a dospelých) 26. 4. 2017 (kolektívy a divadlá poézie) 10. 5. 2017 (prednes detí) Tribečské osvetové stredisko v Topoľčanoch 955 01 Topoľčany, Stummerova 385/16 Ján Podoba, podoba@toposveta.sk 038/5321 064, 5323 012, www.toposveta.sk
Bansko-bystrický	ZOCHOVA DIVADELNÁ REVÚCA Revúca, 27. – 29. 4. 2017 Gemersko-malohontské osvetové stredisko v Rimavskej Sobotě, 979 01 Rimavská Sobota, Jesenského 5, www.gmos.sk Mgr. Darina Kišáková, gmos@rsnet.sk 047/ 5621222, 0910 981 783,	ROZPRÁVKOVÉ JAVISKO Žiar nad Hronom, 6. – 7. 4. 2017 Pohronske osvetové stredisko, 965 01 Žiar nad Hronom, Duklianskych hrdinov 21 www.osvetaziar.sk, divadlo@osvetaziar.sk Laura Polyáková, 045/6781 306, 0949 721 782 polyakovalaura.pos@gmail.com,	SLÁDKOVIČOVA RADVAŇ Banská Bystrica, 4. – 5. 5. 2017 Stredoslovenské osvetové stredisko 975 25 Banská Bystrica, Dolná 35 www.sosbb.sk Mgr. Dušan Jablonský, jablonsky@sosbb.sk, 048/4125 206
Trenčiansky	TÁLIA 2017 (s divadlom pre deti) Prievidza, 20. – 22. 4. 2017 Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi 971 01 Prievidza, Záhradnícka 19, www.rkcpd.sk Mgr. Magdaléna Hianiková magdalena. hianikova@rkcpd.sk, 046/5121 820	ROZPRÁVKOVÉ JAVISKO Púchov, 7. 4. 2017 Považské osvetové stredisko v Považskej Bystrici 017 01 Považská Bystrica, Ul. odborov 244/8 www.pospb.sk Mária Martikáňová, pospb@pospb.tsk.sk 042/ 4323 574, 0917 787 062	ŠTÚROV UHROVEC Uhrovec, 25. 4. 2017 (prednes mládeže a dospelých) 63. HVIEZDOSLAVOV KUBÍN Nové Mesto nad Váhom, 28. 4. 2017 (kolektívy a divadlá poézie) PODJAVORINSKEJ BZINCE (prednes detí) Bzince pod Javorinou, 5. 5. 2017 Trenčianske osvetové stredisko, 911 01 Trenčín K dolnej stanici 7282/20A, www.tnos.sk Mgr. Viera Slivová, viera.slivova@tnos.sk 032/6555 322
Žilinský	TURČIANSKE JAVISKO Martin, 20. – 22. 4. 2017 Turčianske kultúrne stredisko, 036 01 Martin Divadelná 656/3, P.O. Box 104, www.tks.sk Mgr. Eva Palovčíková Záhurecká, palovcikova.zathurecka@gmail.com, 043/4132 394, 0917 494 708	DETSKÝ DIVADELNÝ MEDVEĎ Žilina, 11. – 12. 4. 2017 Krajské kultúrne stredisko v Žiline, 011 82 Žilina, Horný val 20, www.krkszilina.sk Mgr. Viktória Svetkovská, vsvetkovska@vuczilina.sk 041/ 562 59 56, 0915 787 299	VAJANSKÉHO MARTIN Martin, 9. – 11. 5. 2017 Turčianske kultúrne stredisko, 036 01 Martin, Divadelná 656/3, P.O. Box 104, www.tks.sk Mgr. Monika Ondrušová, ondrusova.tks@gmail.com, 043/4132 394, 0917 494 708
Prešovský	KRAJSKÁ SCÉNICKÁ ŽATVA (s divadlom pre deti) Poprad, 5. – 6. 4. 2017 Podtatranské osvetové stredisko v Poprade 058 01 Poprad, Sobotské námestie 1729/4 www.osvetapoprad.sk Zuzana Barilová, osvetapp@stonline.sk, zuzanabarilova1@gmail.com, 052/7722 466,	ROZPRÁVKOVÝ STROPKOV Stropkov, 5. – 6. 4. 2017 Podduklianske osvetové stredisko 089 01 Svidník, Sovietskych hrdinov 160/74 www.osveta.sk PhDr. Mária Pajzinková, pos@svitel.sk 054/ 7521 068, 7521 507, 0903 603 770	63. HVIEZDOSLAVOV KUBÍN Prešov, 25. – 27. 4. 2017 Divadlo Jónáša Záborského - útvar osvetovej činnosti, 081 61 Prešov, Námestie legionárov 6 džozosvetapresov. weebly.com PhDr. Dagmar Rusnáková, rusnakova.osveta@djz.sk 051/7734 187
Košický	XX. DIVADELNÝ TREBIŠOV Trebišov, 20. – 21. 4. 2017 Múzeum a Kultúrne centrum južného Zemplína 075 01 Trebišov, Ul. M. R. Štefánika 257/65 www.muzeumtv.sk Ľubica Tkáčová, lubica.tkacova@muzeumtv.sk, 056/6725 620	DETSKÉ DIVADELNÉ KOŠICE Košice, 7. – 8. 4. 2017 Kultúrne centrum Abova, č. 206, 044 45 Břidovce www.kulturaabova.sk Mgr. Dominika Částová, dominika.castova@vucke.sk 055/6965 807, 0917 525 677	METAMORFÓZY SLOVA Michalovce, 10. – 12. 4. 2017 Zemplínske osvetové stredisko, Gorkého 1 071 01 Michalovce, www.zosmi.sk Mgr. Lucia Špaková, lucia.spakova@zosmi.sk, 056/6441 348, 0918 908 310

Celoštátne súťaže a prehliadky vyhlasované NOC

ZLATÁ PRIADKA – ŠAĽA, 25. – 28. 5. 2017

46. ročník celoštátnej postupovej súťaže a prehliadky detskej dramatickej tvorby
Národné osvetové centrum, 812 34 Bratislava, Nám. SNP 12, www.nocka.sk
Mgr. art. Alexandra Štefková, PhD.
alexandra.stefkova@nocka.sk, 02/2047 1264
Mestské kultúrne stredisko Šaľa, Ulica SNP 16, 927 01 Šaľa, www.msks.sala.sk
Mgr. Roman Hatala, hatala@sala.sk, msks@sala.sk, 031/7704 051, 0911 712 143

DIVADLO A DETI – RIMAVSKÁ SOBOTA, 1. – 3. 6. 2017

26. ročník celoštátnej postupovej súťaže a prehliadky ochotníckeho divadla dospelých hrajúcich pre deti - Národné osvetové centrum
812 34 Bratislava, Nám. SNP 12, www.nocka.sk
Mgr. art. Alexandra Štefková, PhD.
alexandra.stefkova@nocka.sk, 02/2047 1264
Mestské kultúrne stredisko Rimavská Sobota
979 01 Rimavská Sobota, Námestie Š. M. Daxnera
Mgr. Regina Špitálová, msksrs@rsnet.sk
047/5621 550-2, 047/5621 857

FEDIM 2016 – TISOVEC, 2. – 4. 6. 2017

Celoštátna postupová súťaž a prehliadka divadla mladých
Národné osvetové centrum, 812 34 Bratislava, Nám. SNP 12
Mgr. art. Zuzana Galková
zuzana.galkova@gmail.com, 0918 930 433
Gemersko-malohontské osvetové stredisko
979 01 Rimavská Sobota, Jesenského 5
www.gmos.sk
Mgr. Darina Kišáková, gmos@rsnet.sk
047/5621 222, 0910 981 783

43. BELOPOTOCKÉHO MIKULÁŠ – LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ, 8. – 11. 6. 2017

Celoštátna postupová súťaž a prehliadka amatérského divadla dospelých
Národné osvetové centrum, 812 34 Bratislava, Nám. SNP 12, www.nocka.sk
Mgr. art. Zuzana Galková
zuzana.galkova@gmail.com, 0918 930 433
Liptovské kultúrne stredisko v Liptovskom Mikuláši, 031 01 Liptovský Mikuláš, Ul. 1. mája 28/196, www.lks.sk
PhDr. Eva Štofčíková, estofcikova@vuczilina.sk
044/5522 981, 0905 832 950

HVIEZDOSLAVOV KUBÍN – DOLNÝ KUBÍN, 21. – 24. 6. 2017

63. ročník celoštátnej postupovej súťaže a prehliadky umeleckého prednesu poézie a prózy, recitačných kolektívov a divadiel poézie detí, mládeže a dospelých
Národné osvetové centrum, 812 34 Bratislava, Nám. SNP 12, www.nocka.sk
Mgr. Jaroslava Čajková,
jaroslava.cajkova@nocka.sk, 02/2047 1249
Mestské kultúrne stredisko Dolný Kubín,
026 01 Dolný Kubín, Námestie slobody 3, www.msksdk.sk
Mgr. Jana Greššová, riaditel@msksdk.sk
043/5862 269

SCÉNICKÁ ŽATVA – MARTIN, 25. – 29. 8. 2017

95. ročník súťaže slovenských divadelných súborov a prehliadka s medzinárodnou účasťou
Národné osvetové centrum, 812 34 Bratislava, Nám. SNP 12

rok festival jednoznačne ovládla slovenská dramatická tvorba. Zopakovali sa staré známe mená dramatikov, a z nich (neprekvapujúco) nie po prvýkrát, v čele Ferko Urbánek. Urbánek je jednoducho trvalý fenomén slovenského divadla. Jeho hry = divadelný „šlabikár“, povedané slovami L. Čavojského (2012). Celkom prirodzene si ich osvojili ochotníci (viac) i profesionáli (pomenej). Netreba sa ich rezolútne zbavovať, len hľadať k nim interpretačne živý rezonančný prístup. Urbánek, okrem iného tiež „herec z ochoty“, poznal nastavenie, očakávania divákov a rovnako aj podmienky vtedajšieho „divadlovania“. Akoby na ich mieru písal svoje divadelné hry, ktorých je okolo šesťdesiat. A žánrovo, kvalitou i kvantitou rôzne. Z odstupu viac ako storočia konfrontované ľudskými skúsenosťami, stavom spoločnosti a vývinom divadelného umenia, z nejednej z nich vyčnieva nadmieru rozprávková schéma, naivita, sentimentalita, melodramatickosť, moralizovanie, osveta, romantizujúci duch národného obrodzenia. A predsa sa Urbánek hrá a dokáže byť na javisku aj pútavý. Interpretačný prístup k jeho hrám dnes býva naozaj rôznorodý: priam doslovný javiskový prenos (až po rešpektovanie scénických poznámok v zátvorkách) či zásadné úpravy a žánrové posuny (František Rell uvažoval v prešovskom Slovenskom krajovom divadle v roku 1952 prepísať *Strídža spod hája* do operetnej formy). Raz pietny, národne romantizujúci, naivne mravne malebný, velebiaci zvyky a folklór ľudu, teatrálné insitne naivný. Ale aj odpoetizovaný, drsný, expresionisticky vypätý, ironizujúci, parodizujúci či erotizujúci. Urbánkove hry vyprovokovali inscenátorov aj k nejednej upravovateľskej alchýmii, spájaniu, kombinovaniu viacerých jeho hier či využitiu len istých motívov. Kým po Urbánkovi siahajú profesionáli len v istých dlhodobých cyklických vlnách (na javisko profesionálneho divadla ho v roku 1925 uviedol po prvýkrát Janko Borodáč), u ochotníkov je o jeho tvorbu trvalý záujem. Možno najčastejšie o Kamenný chodníček, Škriatka, Pani richtárku či Pytliakovu ženu. Pre vidiecke súbory je autorom zrozumiteľným a radi ním svoje domáce publikum zabávajú (dĺžka inscenácie nie je pritom rozhodujúca). V prevažnej miere pristupujú k textom s evidentným rešpektom, respektíve s minimálnou potrebou prehodnotiť aktuálnosť výpovede, korigovať dramatickú štruktúru, obsahové detaily. Výsledkom takehoto prístupu býva zvyčajne iba doslovný, archaický javiskový prepis textu. Pokusy o zmenu optiky na témy a motívy konania postáv, vrstvenia kontextov,

žánrový či subžánrový posun bývajú zriedkavé, ale v mnohých prípadoch aj veľmi efektívne a dramaticky účinné (inscenácie Kamenného chodníčka DS J. Chalupku z Brezna a DS Šapo z Ploštína). Potvrdzujú, že niektoré Urbánkove hry znesú viac ako idealizáciu, malebno-naivný národno-ľudovo-poetický tón a zábavu. Dokážu akceptovať aj realistickejšiu, menej zjednodušenú interpretáciu spoločenských, ľudských hodnôt a motívov, dokážu úderne zadrieť do života.

Zo štyroch prihlásených inscenácií Urbánkovich hier do programu tohtoročného ročníka FHDT boli vybraté len dve, pričom ani jedna z nich nepatrí inscenačne k mimoriadne frekventovaným. Režisér Július Galgan s *Divadlom „G“ z Trebišova* naštudoval obraz z ľudu *Krutohlavci*. Dramatik pracoval s overenou námetovou schémou, jednoduchou typológiou postáv a prvkami zvykoslovného folklóru na dotvorenie atmosféry dedinského prostredia a doň umiestneného príbehu (stavanie májov). Prístup k hre, dramaturgicko-režijný koncept rešpektoval, čo v prípade tohto súboru nebýva zvykom, autora aj tam, kde sa to nežiadalo (napr. transparentný moralizátorský duch hry, jednoduché zmierenie rozhnvaných strán). V celkovom výsledku sa preto stala inscenácia viac-menej doslovnou javiskovou ilustráciou hry. Nerevidovanie zjednodušených vzťahových konfliktov výrazne limitovalo využitie hlavnej devízy „Géčka“ - hereckých schopností. Skúsení a disponovaní účinkujúci nedostali priestor na plnokrvnejšie rozohrávanie postáv, než im dovolila samotná predloha. Je len škoda, že vizuálne nápaditá scéna (fasády dvoch domov rozhádaných rodín na „straších nôžkach“), ktorá v úvode sľubovala možné režijné invenčné rozvinutie, ostala iba v rovine nápadu a ani ona neprispela k obohateniu kontextového poľa (funkčného, sémantického, akčného) javiskového stvárnenia Krutohlavcov.

Divadelný súbor NOS z Námestova existuje približne dva roky. A to, že našiel aj on záľubu v Urbánkovi, potvrdzuje jeho formujúci sa repertoár. V krátkom čase naštudoval dve dramatikove hry – salónnu veselohru *Náš pán ujo* a ľudovú veselohru *Strašidlo*. V *Strašidle* bohatý sedliak Skulík chce vydať svoju jedínú dcéru za richtárovho syna len pre majetok, teda téma zištnosti vo svojej podstate chronická a aplikovateľná na akúkoľvek dobu. Menia sa iba jej dobové dekorácie. Aj pri tomto naštudovaní hry dramaturgická úprava len čiastočne korigovala zdĺhavosť a nejasnosť zápletiok, rozvláchnych monológov a dialógov. Samotná inscenácia v psychologicko-realistickej podobe síce vtipne pracuje s využívaním prísloví

a porekadiel, ale nevyhla sa transparentnému moralizovaniu, bez ktorého by sa hra, divák aj interpreti zaobišli. Rezervy naštudovania - mizanscénicky nejasné akčné výstupy i logika situačnej komiky, nepresnosť poínt – majú vždy šancu na dodatočné režijné korekcie aj preto, že sa dá intenzívnejšie využiť energia a interpretačné možnosti súboru. Určite možno oceniť režijný zámer sprievodnej živej hudby. Neštandardná orchestrácia a osobitý sound hudobnej skupiny Spod Budína výrazne zabodoval u diváka, no strhával na seba podstatne viac pozornosti, ako bolo únosné v kontexte predstavenia. Komplexnejšie (aj herecké) zakomponovanie členov skupiny by výrazne posilnilo kompaktnosť inscenácie, o to viac, že minimálne polovica z nich preukázala nádejnú hereckú disponovanosť.

Ján Chalupka, považovaný za nášho prvého veľkého dramatika a satirika, prostredníctvom fiktívneho malomesta Kocúrkovo nešetril kritikou dobovej spoločnosti. Pre postrehy charakterových pokrivení ostáva vždy aktuálnym dramatikom, ktorého hry sa stále tešia záujmu ochotníkov, ale i profesionálnych divadiel. Kocúrkovo istotne častejšie, Všetko naopak už zriedkavejšie. Divadelný súbor Ondavan zo Stropkova má vo svojom repertoári oba tituly. Ich tohtoročná súťažná inscenácia veselohry Všetko naopak opätovne potvrdila dôrazný rešpekt kmeňového režiséra Dana Soóša voči klasickej dramatike. Škrtá mierne, takmer nerád. Nezabavuje sa folklórnych výstupov a prvkov, ak sú v hre prítomné. Naopak, hľadá pre ne aj funkčné využitie. Témy tlmočí skôr staromilsky, bez razantnejších akcentov a dobových aktualizácií. Aj preto inscenácia Ondavčanov v realistickom javiskovom prerozprávání dramatického príbehu o javoch a vlastnostiach, ktoré Chalupka tak ostro satiricky zosmiešňoval, zjemnela. Posmech a irónia viac vyvolávali pobavenie. Neprovokovali, neurazili, nerozhnevali publikum ako Chalupkove hry v čase svojho vzniku. Predstavenie príjemne a kultivovane zabávalo publikum vďaka hereckým výkonom pri optimálnom výbere obsadenia. Je však evidentné, že s hereckými skúsenosťami by si súbor mohol trúfnuť a zvládnuť aj farebnejšie a razantnejšie interpretovanú výpoveď o ľudských necnostiach.

Emil Göllner ako dramatik nepatrí k prierazne invenčným osobnostiam slovenskej dramatickej tvorby 20. storočia. Vo veselohre Ulička aplikuje motívy nepopierateľne inšpirované slovenskou klasickou dramatikou (J. G. Tajovský, F. Urbánek), ibaže v zjednodušujúcej tektonike vzťahov. Dramatická zápleтка je predvídateľná, banálna,

rovnako i postavy. Ako ilustračný dobový appendix slúžia v nej zdĺhavé informačné dialógy o socialistickom poľnohospodárskom družstve. Ulička inklinuje určite viac k fraške ako ku komédii mravov a limituje tým aj dramatickú plnosť postáv. Miestami ponúka možnosti rozvíjania situačnej a typologickej komiky, ale inscenácia DOS Tínie sa spoľahla viac na hovorené slovo v statickom aranžmán. Inscenátori rezignovali na nápady v akčne bohatšom rozvíjaní situácií, hoci vitalita účinkujúcich to priam provokovala. Text si žiadal, okrem iného, aj svižné dramaturgické škrtky, aby sa z neho odstránilo retardujúce opisné opakovanie informácií, neúčelné digresie, čo by zdynamizovalo inscenáciu sústredením na ľudské meritum problému. Využitie starých, dobových panelových kulís možno vnímať určite ako zaujímavú výzvu, avšak ich časovo náročná technická prestavba narušila integritu diváckeho sústredenia i samotného predstavenia.

Divadelný súbor Janka Borodáča pri OcÚ Plechotice s domácim režisérom Jozefom Novákom potvrdil dlhoročnú a systémovú spätosť so slovenskou klasickou dramatikou, častejšie s drámami ako komédiami. Dráma Záveje od Vladimíra Hurbana Vladimírova je bytostne spätá, tak ako väčšina jeho diel, s prostredím dediny. V spracovaní témy kombinuje prvky psychologického realizmu s presahmi do symbolizmu a expresionizmu. Za neúprosnou výpovednou intenzitou Závejov stojí hutný dramatický konflikt - dvojité tvár morálky dediny (viera a hrabivosť). Majetok, pôda, peniaze neoddeliteľne pritavené k zmyslu života aj so svojimi krutými následkami. Záveje nie sú iba snehové, sú v prvom rade vzťahové, ľudské. Jozef Novák si našiel dobre fungujúci interpretačný kľúč k textu. Necháva rozohrávať symbolický kontext drámy aj jeho zakomponovaním do strohého scénického riešenia. Rešpektovanie dramaturgicko-režijného výkladu textu hry bolo evidentné v sústredenom konaní postáv. I napriek čiastkovým výhradám bolo predstavenie dramaticky vrstevnaté, expresívne realistické, akceptujúce poetiku prototextu vo všetkých inscenačných zložkách.

Súčasnú autorskú dramatickú tvorbu reprezentovali na FHDT'16 dve línie - vlastná autorská tvorba a dramatizácie prozaických predlôh. Samotná forma dramatizácie má viacero subforiem s premenlivou presnosťou rešpektovania predlohy a zvolenými dramatizačnými princípmi (postupmi). Je výrazom autorského zámeru s predlohou. Text dramatizácie by mal byť „nabitý latentnou víziou režijného uchopenia, resp. stvárnenia

DS Ondavan, Stropkov – J. Chalupka: Všetko naopak

textu v jeho nadstavbových súradniciach. (...) Namiesto doslovného prenosu literatúry na javisko sa dramatizátor pokúša zachytiť dramatické napätie ukryté v predlohe“ (M. Pukan: V premenách času..., Bratislava: Divadelný ústav, 2007, s. 73). Tieto kritériá, ktoré vyjadril predseda festivalovej poroty, možno považovať za relevantné podmienky, aby prenos z jedného umeleckého média do druhého bol zmysluplný. Nie je to jednoduchá výzva, ale viaceré ochotnícke divadelné súbory pri inscenáciách uprednostňujú túto formu dramatického textu o to intenzívnejšie, keď majú v súbore interného tvorca. Platí to v plnej miere o Divadle Havran z Rimavskej Soboty. Marian Lacko sa po viac ako desiatich rokoch vrátil k Rakúskej románovej novele Žobráci, transformovanej do monodrámy, ktorú zrežiroval a aj sám v nej účinkoval. Rakúsovu novelu tvorí viacero príbehových fragmentov a osudov postáv žobráckej society, pričom leitmotívom je osud rodiny Bludovičovcov a hľadanie Jána (Leba), strateného brata Alfonza. Lacko rešpektuje túto štruktúru prózy s pochopiteľným redukovaním počtu príbehov, epizód a postáv (fiktívnych i možno reálnych). Svoje rozprávanie personálne vizualizuje animáciou kostýmových

častí a javiskových rekvizít. V zdramatizovanej podobe sa rozprávanie Alfonza zbavuje pohybu času putovania - cesty. Jarmočná produkcia vŕha do bizarného sveta publikum, no je len jedným z mnohých Lebových zastavení. Rozprávanie ponúka ako zábavnú produkciu, ktorou sa prediera bolestný, tragický podtón. Lacko ako herec sa bez problémov transformuje z postavy do postavy, sám ovládne fiktívny dramatický priestor a dokáže diváka zaujať. Prehodnotenie výberu epizód žobrákov, intenzívnejšie využitie Rakúskeho verbálneho lyricko-expresívneho materiálu, ktorý miestami až neznesiteľne drsne postihuje ťaživosť ľudského bytia, by určite ešte viac optimalizovalo výpoveď Lackovho inscenačného tvaru a rovnako i média „rozprávania“, ktoré má byť cieľom, ako to proklamuje bulletin.

DS Timrava pri OZ Timrava z Lučenca siahol tento rok po profesionálnymi divadlami overenej Šulajovej dramatizácii poviedky Boženy Slančíkovej Timravy Ľapákovci. Dôvod je pochopiteľný: sedemdesiate výročie svojej existencie nemohli osláviť ničím iným než dielom osobnosti, ktorej meno nesie súbor vo svojom názve. V réžii Arpáda Szabóa inscenácia smeruje k tradičnému typu

dramatickej výstavby s klasickým psychologicko-realistickým herectvom bez novátorských presahov. Zo surového dreva zbitý scénický mobiliár so zámerne naddimenzovanou posteľou vizuálne i pocitovo postihuje charakter prostredia i mentálny svet postáv rodiny. V týchto intenciách funguje aj vzťahový svet Ťapákovcov - nedvižný, lenivý, necitlivý a krutý. Inscenácia sa pritom spoliehala viac na vonkajškovú ilustráciu. Jej vnútornému, latentnému napätiu by prospelo charakterovo plnšie vykreslenie postáv, odkrývanie ich vzťahov a motívov. Viaceré z postáv si to priam pýtali (Anča, Iľa, Paľo) aj preto, aby Timravino dielo mohlo čo najintenzívnejšie zaznieť.

Na tohtoročnom ročníku festivalu sa iba jednou jedinou inscenáciou prezentovala súčasná autorská dramatická tvorba – *Divadelný súbor KĽUD z Kladzian* hrou svojho domáceho autora i režiséra *Jozefa Jenča Jou, Paňe Bože!* (1. miesto v roku 2015 na FHDT v Trebišove v súťaži divadelných textov). Jenčove autorské hry reagujú, komentujú (nemoralizujú), nastavujú zrkadlo javom, postojom, udalostiam našej prítomnosti. Aktuálnym spoločensko-politickým udalostiam a našim morálnym osobným postojom. Je to dlhodobý a nepopierateľne ocenený Jenčov autorský koncept. V *Jou, Paňe Bože!* reaguje na jeden z najzložitejších súčasných problémov – utečeneckú krízu – a reflektuje rôznorodé postoje voči nej. Dej situuje do emblémového slovenského komunikačného sociálneho priestoru (vidiecka krčma s charakteristickým vizuálom krčmy III. cenovej kategórie). Scéna i kostýmová zložka majú charakter dokumentárnej civilnosti. Obe sú sociologicky plne výpovedné. A konanie, reakcie postáv v krčme sú vygenerovanou typologickou, mentálnou i názorovou vzorkou našej spoločnosti. Témou a jej analogickým rozohrávaním cez motív biblického príbehu Jozefa a Márie autor invenčne a zmysluplne spája historickú a súčasnú ľudskú skúsenosť. Podstatným problémom inscenácie sa javilo nedodržiavanie interpretačnej presnosti (mizanscenickej i dialogickej). Dôsledkom toho bol nežiaduci rozpad vnútornej dynamiky situácií, dialógovej kontinuity, oneskorené, nepointované reakcie. Strácala sa dôležitá pocitová atmosféra udalosti. Vnútorne temporytmické ruptúry výrazne poznačili celkové vyznenie predstavenia. Inscenačné nedostatky (aj technické!) tak oslabili výpovednú hodnotu textu. Aj napriek spomínaným nedostatkom, ktoré možno odstrániť, treba dúfať, že o inscenáciu bude mať divák záujem a pokúsi sa pochopiť zmysel jej výpovede.

Súťaž dramatických textov

Pre všetky hry prihlásené do súťaže bol charakteristický princíp tvorby „písania na mieru“, vychádzajúci z hereckého výrazového a režijného potenciálu konkrétnych divadelných súborov. Nič to však nemení na možnosti ich ďalšieho využitia inde. Všetky, viac či menej razantnejšie, sú reflexiou súčasných spoločenských problémov, a to prevažne v podobe komunálnej satiry, pričom miera humoru a zábavy neraz presahuje, rozptyľuje zmysel a závažnosť posolstva. Preto sa odborná porota rozhodla udeliť v tejto kategórii iba jedno jediné ocenenie, a to hre *Jozefa Jenča Cicho, bo skajpujem s dziľku!*

Festival hier s dedinskou tematikou priniesol v 24. ročníku vo výraznej miere tradičné realistické, divadelnou praxou overené inscenačné postupy bez zásadnejších aktualizálnych posunov tém a ideí dramatických textov. Otvoril staronové diskutované témy ochotníckeho divadla. Doniesol mnoho impulzov do dialógu, o ktorý sa snažia organizátori festivalu s ochotníckymi divadlami, aby posunuli jeho fungovanie na kvalitnejšiu úroveň a potvrdili, že festival má prečo patriť k tomuto mestu.

ALŽBETA VEREŠPEJOVÁ
Foto archív organizátorov

Výsledky

1. DS Janka Borodáča, Plechotice (VHV: Záveje)
2. DS Ondavan, Stropkov (J. Chalupka: Všetko naopak)
3. DS KĽUD, Kladzany (J. Jenčo: Jou, Paňe Bože!)

Individuálne ocenenia

Barbora Boleková za najlepšiu ženskú hereckú výkonnosť v inscenácii *Strašidlo* (NOD z Námestova)

Marian Lacko za najlepšiu mužskú hereckú výkonnosť v inscenácii *Žobráci* (Divadlo Havran z Rimavskej Soboty)

Hudobná skupina Spod Budína za hudobnú zložku v inscenácii *Strašidlo* (NOD z Námestova)

Generačná vyváženosť na NVL

*Verš, to sú krídla duše rozopäté...
Verš sa skrýva v náhode jak v skrýši.
Veršom vonia vánok v jedno z mnohých rán,
ako keby kvitla mäta, tymian.
Literatúra je to, čo zvýši.
Paul Verlaine*

Naša Vansovej Lomnička 2016 – celoslovenský festival umeleckého prednesu žien, jeho 49. ročník, ktorý sa konal 14. – 15. októbra v Starej Ľubovni – bola, tak ako vždy, bohatá na emócie a zážitky, ale tohto roku aj na prekvapenia. Tým najväčším bolo vari vystúpenie *Ľudmily Hrušovskej* z Harichoviec, ktorej prínos bol obdivuhodný. Interpretovala báseň Jána Smreka Pod kvitnúcim oleandrom. Recitátorský výkon v tomto prípade nebol akademicky dokonalý, ale vrúcny, bezprostredný, pôvabný a ľudsky natoľko úprimný, že čaru toho výkonu podľahli, zdá sa, všetci účastníci. Zvolená Smrekova báseň obsahuje dostatok impulzov na vyjadrenie vlastného recitátorkinho posolstva a postoja k životu, vyvoláva pocity krásna, harmónie a životného optimizmu. Nádherná človečina krásnej zrelej sedemdesiatničky zaplnila celý priestor a tešila, hladila, rozohrievala, naplnila človeka optimistickou víziou, že staroba nemusí byť len smutná a boľavá. V prípade takejto voľby textu je potrebná pokora, životná múdrosť a bohaté skúsenostné žriedlo. Ľudmila Hrušová nevyužívala žiadne štylizácie ani efekty, len jednoducho, štýlovo čisto vypovedala za Smreka aj za seba, a predsa si odniesla Cenu poroty aj Cenu divákov.

Cena predsedu Prešovského samosprávneho kraja smerovala do rúk dlhoročnej úspešnej recitátorky *Lenory Nátherovej* z Bratislavy, ktorá opätovne potvrdila, že na Lomničku prichádza

Ľudmila Hrušovská

Lenora Nátherová

Natália Timaníková

iba vtedy, keď je schopná priniesť silnú výpoveď. Jej interpretácia bola až dych vyrážajúca. Už jej štylizovaný príchod, desivý výraz tváre, strnulé telové gesto, pozícia v priestore, žltý pôsobivý kostým, evokujúci Grécko, teda celá jej fyziognómia aj bez slov vytvorila metaforu tragédie. Ako inak, prichádzala Médea (Jean Anouilh: Médeia, v preklade Ľubomíra Vajdičku). Slová, vety, myšlienky narážali na brehy vedomia recipientov ako divoké vlny oceánu, každá nabitá ničivou osudovosťou. Celý prednesový čas sa premenil na jeden magický zážitok. Miera prežívania, stupeň ponoru do emocionálneho sveta hrdinky bol taký intenzívny, že hranicu umeleckého prednesu Lenora Nátherová prekročila smerom k monodrame, a to natoľko strhujúcim spôsobom, že recitátorky po jej prednese už neboli ochotné pokračovať. Našťastie deň pokročil, a tak prvý deň festivalu sa skončil fatálnou Médeou.

Cena primátora mesta Stará Ľubovňa zotrvala na domácej pôde u *Natálie Timaníkovej*. Táto mladá recitátorka opäť potvrdila svoju interpretačnú zrelosť prostredníctvom montáže básní v próze zo zbierky Parížsky spleen od Charlesa Baudelaira. Využila značnú mieru štylizácie výrazových prostriedkov, a to aj optických – štylizovaný príchod, bosé nohy, čierne splývavé šaty –, ale to by určite nestačilo. O svojich kvalitách presvedčila hlavne schopnosťou dostať sa k významovej podstate textu a adresovať posolstvá autora, jeho prekvapujúce myšlienky, vyvolávať pred vnútorným zrakom vnímateľov obrazy tak presvedčivo a sugestívne, že v miestnosti nastolila absolútne sústredené ticho s echom bolestnej krásy, pre toto Baudelaireovo dielo takým príznačným.

Martina Ogurčáková

Mária Škarohlídová

Anna Mišurová

Cena Ľubovnianskeho osvetového strediska sa ocitla v rukách *Martiny Ogurčákovskej* zo Spišskej Novej Vsi. Zvolila si komediálne ladený úryvok divadelnej hry írkej autorky Geraldiny Aron *Môj báječný rozvod*. Nosná časť úspechu spočívala v dramaturgii, najmä vo výbere, zvučiacom s naturelom a životným postojom interpretky. Text jej umožňoval vyjadriť vlastné citové poryvy a pohnútky. Voči úprave textu mala porota aj účastníčky isté výhrady. Žiadalo sa ho zoškrtáť radikálnejšie, aby dej, vyjadrujúci životné pocity a láskavo komické, ale i zraňujúce životné situácie hrdinky, ktorú životný partner opustil kvôli mladšej, mali náležitú gradáciu a spád. Silnou stránkou tejto recitátorky je schopnosť komunikovať s publikom a presvedčiť ho o svojej pravde videnia a cítenia.

Cenu prednostu Mestského úradu v Starej Ľubovni prevzala *Mária Škarohlídová* z Bratislavy za interpretáciu montáže z Hviezdoslavových sonetov a básne *K vám, urodzeným veľkomožným*. Podujala sa tým na neľahkú úlohu, pretože Hviezdoslavova poetika stavia pred recipienta a interpreta závažné recepcné bariéry v podobe náročnej lexiky (mnohé okazionalizmy sú natoľko špecifické, že ich odborníci uvádzajú aj ako hviezdoslavizmy), eliptickej stavby vety, parnasistického spôsobu básnenia, ktorý by menej skúsenú a erudovanú recitátorku zvedol na scestie páťosu. Škarohlídová zvolila umný spôsob pretlmočenia závažných myšlienkových obsahov do nepatetickej, ale mimoriadne účinnej podoby prostredníctvom ukážkovej artikulácie, úsporného, ale mimoriadne efektívneho využitia výrazových prostriedkov, najmä dôrazu a pauzy, jemného náznaku gesta. Navyše unikátne dokázala uplatniť očný kontakt s publikom, čím výpoveď získala na adresnosti a apelatívnosti. Z celej jej bytosti vyžaroval múdry pokoj, pokora a vznešenosť, ktorú podporila aj kostýmom.

Cena Ľubovnianskeho múzea putovala do Ružomberka k *Anne Mišurovej*. Priniesla Vojtecha Mihálíka a jeho báseň *Sarža* zo zbierky *Plebejská košeľa* a zapôsobila presvedčivým výrazom, ktorým nás sugestívne vtáhovala do trpkého bôľneho osudu muža zmrzačeného vojnou. Použité výrazové prostriedky, najmä dôraz, tempo, dynamika slúžili poslaniu. Umne si vytvárala priestor na gradáciu najvýznamnejšej časti textu. Nielen pri tejto recitátorky platí to, čo výstižne napísala J. Čajková: „Recitátor tvorí obraz sveta, ktorý mu vzniká zo spojenia textu s jeho vnútornou predstavou o ňom. Čím jasnejšie a presnejšie vie recitátor obraz tvoriť, tým viac narastá jeho schopnosť pôsobiť na poslucháča“ (Javisko, 1/98, s. 22).

Cenu vedúcej oddelenia školstva a kultúry Mestského úradu v Starej Ľubovni získala *Alžbeta Polačková* z Prešova. Novelou Boženy Slančíkovej Timravy *Mocnár* silne oslovila, keďže ide o majstrovsky zaznamenanú drámu života. Ostré hrany citov, neláska s macochou v rodine a snaha o únik z nej, ibaže do ešte krutejších pomerov, vydajom bez lásky, spôsobujú vnímateľovi priam fyzickú bolesť. Neuveriteľná tristnosť osudu hrdinky *Ile Štopľovie* nenechala nikoho ľahostajným. Isté rezervy má recitátorka v detailnejšej prepracovanosti výrazu, potrebe úplne sa zbaviť melodramatickosti v reči postáv. Potešujúce je, že sa na svojej recitačnej ceste prepracovala ku kvalite najmä v dramaturgickej zložke od sladkobôľnych triviálnych textov ku skutočným klenotom našej literatúry.

Cenu Okresnej organizácie Únie žien Slovenska prevzala *Michaela Ilavská* z Važca. Zvolila si báseň Margity Dobrovičovej *Prenosná priepasť*. Bol to pôsobivý a nie náhodou ocenený výkon, vyznačujúci sa krásnou rečou, premyslenou koncepciou s vygradovaným silným záverom. Dobrovičovej básne sú hlbavé, emocionálne natoľko pôsobivé, že prenikajú do duše, preto recitátorka urobila dobre, že

Alžbeta Polačková

Michaela Ilavská

Miriam Murtínová

nepodľahla vonkajškovému páťosu, ale zvolila náročnejší spôsob odkrývania pocitov, ktoré plynuli voľne a vyvierali výhradne zvnútra.

V tomto ročníku pribudla aj špeciálna cena, a to Cena ZPOZ Človek človeku pri Mestskom zastupiteľstve v Starej Ľubovni. Dostala ju *Miriam Murtínová* z Hložian v Srbsku za prirodzenú a dojemne pôsobivú interpretáciu Kukučínovej poviedky *Veľkou lyžicou*. Aj tohto roku sa na festivale zúčastnili dve talentované recitátorky zo Srbska. Tou druhou bola *Anita Mišičová Jonášová*, ktorá sugestívne tlmočila báseň Pavla Mučajiho *Vymeň ma z kameňa*.

Cenou Lomničky za výnimočný recitátorský prínos a vernosť Našej Vansovej Lomničke odmenili dlhoročnú domácu recitátorku *Janke Lukáčovej*.

Povšimnutiahodných výkonov bolo viac ako cien. Nováčikom festivalu bola Renáta Vitková z Bratislavy. Krásne, citlivo a kultivovane prezentovala montáž básní Maše Haľamovej *Po krehkom moste krásy*. Ďalšou novou a nádejnou recitátorkou z Bratislavy bola Mária Petříková. Pôsobivo interpretovala báseň Kamila Peteraja *Otázky*. Nádejne sa javí aj Alžbeta Živčáková z Kežmarku (v súčasnosti z Prešova), ktorá prosto, ale pôsobivo tlmočila Beniakovu báseň *Popolec*.

Kvalitatívny posun sme zaznamenali u Margaréty Partelovej z Trnavy, ktorá po predošlých odporúčaniach značne upustila od vonkajškového páťosu v básni Milana Rúfusa *Báseň a čas*. Duňa Hrabinská priniesla vtipný text Čechova *Dcéra Albionu*, ktorý jej dokonale sedel. Opätovne presvedčila o svojej schopnosti skvele pointovať komické polohy textu. Nesklamala ani Iveta Buraľová zo Sniny, ktorá nádhernou farbou hlasu rozozvučala Thákurove básne. Nesporný talent prejavila aj Paula Štofčíková z Liptovského Trnavca. Zvolila si text Jána Zambora *Ľudovít Štúr – Príbeh národa, príbeh reči*. Sprostredkovala intenzívny estetický zážitok, aj keď to nebol

najšťastnejší výber v kontexte tohto festivalu. Je to príležitostný text, navyše spôsob využívania neverbálnych prostriedkov (kamienkov) nebol originálny, skôr prvoplánový.

Hostujúce recitátorky z Poľska Wanda Lomnicka-Dulakowa a Barbara Paluchowa oslovili publikum kratšími básňami, Barbara Paluchowa vlastnou tvorbou z novej básnickej zbierky.

Festival žil najmä prednesmi, ale nielen nimi. Keďže sa celý festival niesol v znamení čokolády, obohatil prítomné účastníčky aj o chuťové zážitky počas návštevy novootvorenej čokoládovne Nestville Chocolate v Hniezdom. Tu odznali tri prednesy vybraných recitátoriek a Katka Koščová, vzácny hudobný hosť, rozšírila diapazón auditívnych zážitkov.

Prekvapení bolo teda nemálo. Neprekvapilo iba zloženie poroty: Mgr. Soňa Šebová, Mgr. Ľubica Bekéniová a Ján Petřík.

Konštantou bola vysoká miera kvality celého festivalu, ktorý okrem iných hodnôt prináša najmä pre recitátorské stálice cennú atrofiiu potreby súperiť. Tu, aj vďaka organizátorom, víťazí potreba rozozvučať sa a znieť na rovnakom akorde ľudskosti.

ĽUBICA BEKÉRIOVÁ
Foto archív organizátorov

PhDr. Ľuboš Tomko odovzdáva Cenu Lomničky Janke Lukáčovej

Svetlá slov z tmy

Levoča je mestom nevidiacich, ale nie nehovoriacich. Práve naopak, nevidiaci a slabozrakí musia nielen prehlbovať citlivosť svojich ostatných zmyslov, ale aj dávať svetu o sebe vedieť, a to nielen bielou palicou. Učia sa to práve v Levoči, kde je výnimočná Spojená škola internátna, primárne pre žiakov so zrakovým postihnutím, ale aj pre žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou. Práve ona pripravuje postihnuté deti do života a do nej sa ako dospelí radi vracajú, aby tu mohli prezentovať, ako rozvíjajú vklad školy v ďalšom živote.

Tento rok sa teda toto mesto opäť stalo miestom súťaže v umeleckom prednese a literárnej tvorbe nevidiacich a slabozrakých – 18. ročníka *Dní Mateja Hrebendu*. Keďže na Slovensku sú len dve špecializované školy (jedna v Košiciach len integruje postihnuté deti medzi ostatných žiakov), aj účasť zo základných škôl predstavovali deti z Levoče a Bratislavy. Z nich sa najúspešnejšie predstavil *Samuel Michálek* z Levoče, ktorý aj napriek račkovaniu presvedčil nielen vyspelou rečovou a recitátorskou kultúrou, ale odovzdal aj intenzívne posolstvo často recitovanej básne Daniela Heviera *Veľké myšlienky malého človeka*. A to nielen hľadanie odpovedí na známu otázku čím budem a básnikovou odpoveďou „ja“, ale možno ešte podstatnejšou, ktorá recitátorom často uniká: „ako sa má rásť“. Naozaj nezvyčajne plasticky a prirodzene pracoval s dôrazom, melódiou verša, dynamikou i členením, navyše s vnútornou radosťou, takže aj poslucháčom, ktorí báseň dobre poznajú, priniesol zaujímavý zážitok.

Kategória dospelých už bola zastúpená z viacerých regiónov Slovenska, ale značná časť boli bývalí žiaci školy, ktorí napriek úplnej nevidomosti pôsobia ako skvelí redaktori v rozhlasových médiách a na *Dni Mateja Hrebendu* chodia pravidelne. *Michal Herceg* z Trakovíc pôsobí v RTVS v Rádiu Regina Bratislava a jeho recitátorský výraz toto médium pozná pozitívne aj negatívne. Zakaždým prichádza so zaujímavou dramaturgiou, ktorá mu sedí. Pre tento ročník si vybral v prednese poézie skladbu dvoch básní Jána Majerníka a pre prednes prózy poviedku Jely Mlčochovej *Láska k zvieratám*. Obidva texty spájal interpretačný výraz, ktorý charakterizuje prepracovanosť drobných detailov a zároveň stíšenosť, akoby šlo o prednes v komornom štúdiu, či akoby sa recitátor neodvažoval otvorene prejavíť svojimi

citmi či otvorenejším výrazom. Mäkkosť jeho hlasu a intonačná čistota, láskavý prístup k téme aj poslucháčovi sú jeho veľkou devízou. Jemné nuansovanie pri hre so slovom dobro a tvaroslovnými pojmi, ktoré by mohli slovnú zásobu k nemu rozvíjať, odkrylo skryté možnosti interpretácie poézie Jána Majerníka. Realistickejší prehovor dospelého k dieťaťu, spojený so životom na vidieku a zabíjaním králikov v prednese prózy, by si však bol žiadal živší, reálnejší prejav, ktorý však Herceg vedel ozvláštniť jemným humorom.

O čosi dynamickejšie pôsobí *Ondrej Rosík* z Jasenia, redaktor Rádia Lumen. Oproti Hercegovmu pokoji a vyrovnanosti je tak trochu enfant terrible. Potvrdzuje to najmä dramaturgiou, ktorá ho nenechá v štúdiomom pokoji; svojím prednesom vždy viac vstupuje pod kožu poslucháča. V tomto ročníku sa tiež predstavil dvomi textami. V prednese poézie skladbou básní Vlada Šimeka zo zbierky *Didaktika nenávisťi* a v prednese prózy úpravou kapitoly *Sluch* z knihy Veroniky Šikulovej Petrích. Najmä prvé vystúpenie už obsahom textu oslovuje, až irituje poslucháča. Rosík nepracoval so štylizáciou ako Peter Podolský na Hviezdoslavovom Kubíne pri prednese z týchto básní. Akoby sa pokojne snažil pochopiť a vyložiť, o čo ide v procese výchovy k nenávisti a vymývaní našich hláv i citov. Bol zreteľný v myšlienkach, významoch, osloveniach, relatívne pokojný, prirodzený a sústredený. Pri jeho príjemnom hlbokom hlase sme si vlastne nebezpečenstvo nenávisťi ani neuvedomili, recitátor nás mohol zaviesť svojou pokojnou zacielenosťou kamkoľvek. Ironia aj sebaironia Šimeka, zachádzajúce až do cynickosti, zostali Rosíkovi vzdialené. Druhý text vychádzajúci predovšetkým zo sluchového vnímania sveta bol svojím spôsobom veľmi priliehavým nielen pre Rosíka. Šikulová nebuduje jednoliaty príbeh, zaznamenáva vnemy, spomienky, obrázky do kolážovitej mozaiky, čo je náročné na prednes. Recitátor tak musí výraznejšie členiť, meniť výraz, prekvapovať poslucháča novými detailmi, nielen textovými, ale aj recitátorskými, pretože nie každá časť textu pôsobí sugestívne či pútavo. Aj v tomto prípade by pomohol viac výraz smerujúci otvorenejšie k divákovi a aktivizácii jeho vnímania, čo je pre nevidiacich značný problém.

Hádam najsilnejší prednes sa tak vydaril novinárke *Zuzane Rojíkovej* z Očovej vďaka poviedke Marka Vadasa *Ako som prišla na*

to, že volačo nie je v poriadku.

Aj tento text zaznel, dokonca víťazne, na 62. Hviezdoslavovom Kubíne v štylizovanej interpretácii Martiny Justusovej. Bolo zaujímavé porovnávať obidva prednesy. Rojíková ako novinárka sa snažila uchopiť text čo najobjektívnejšie a najpravdivejšie. Neštylizovala seba ani rozprávača, len zľahka si prisvojila literárnu hrdinku, ešte tínedžerku a podnikla s ňou zvláštnu odyseu i anabázu v medziludských vzťahoch – od tých blízkych až najbližších až po celkom náhodné. Oba druhy vzťahov rovnako nepríjemne vstupujú do existencie literárnej hrdinky, vytvárajú a určujú jej nie príliš ideálne sociálne prostredie. Rojíková sa nesnaží recitovať, skôr jednoducho rozpráva, rozpamätáva sa, v rozprávaní sa aj zadrháva, čím jej prejav nadobúda autentickejšiu, pravdivosť a realnosť. Hoci literárna hrdinka si neuvedomuje situačné a životné súvislosti (každá situácia akoby sa nečakane vynorila odkiaľsi z virtuálneho sveta), interpretka z nich vytvára ucelenú životnú existenciu, akýsi tvrdší dokumentárny film o nechápaní života.

Pravidelný zápas s textom a publikom vedie aj *Iveta Zbranková* z Nitry. Hoci sa nemôže radiť k predchádzajúcim výborným interpretom, aj preto, že jej hlas je príliš vysoký a reč viac v antikadenciách ako kadenciách, tento rok zaujala zaujímavým textom, s ktorým sa jej zvuková výstrednosť vcelku znášala. Šlo o upravený text Richarda H. Hardwicka *Škoda, že tu nie si* zo série hitchcockovských vražedných hier. Čierny humor recitátorke sadol, nebola potrebná ani štylizácia replík jednotlivých postáv.

Dni Mateja Hrebendu majú aj jednu zvláštnu kategóriu – hlasové divadlo. Ide, samozrejme, o pomocný termín. Ich tvorba sa sústreďuje najmä na hlasovú než mizanscenickú realizáciu a stojí tak na hranici rozhlasovej a divadelnej tvorby. Pravidelným účastníkom tejto kategórie sú deti zo školy v Levoči. Tento rok sa rozhodli pod vedením učiteliek L. Zalčíkovej, K. Szitárievej a J. Motykovej pozrieť na tému médiá. Inscenáciu si aj nazvali *Família Média* a vytvorili obraz rodiny pri televízore – každý jej člen si chce pozerať svoj program. Za paravánom, teda za stenou izby znejú hlasy akoby z televízora. Deti, ktoré po celý čas nevidíme, s mikrofónmi a mikroportmi hlasovo vytvárajú ilúziu striedania rôznych programov. Hlasová línia predstavenia bola živá, dynamická a rozhodne prevyšovala neisté divadelné spracovanie rodinného

ZŠI Levoča – Família Média

života v popredí javiska. Svoju víziu „jedného herca hlasového divadla“ predstavila *Miriám Genská* z Rimavskej Soboty v autorskom texte v spolupráci s Vierou Ličkovou. Šlo o akési zvukové obrázky či zvukový záznam z cesty po Levoči od rehabilitačného strediska na poštu. Text si interpretka pripravila do dramatickej podoby, ktorá zaznamenáva repliky ľudí, s ktorými sa nevidiaca rozpráva alebo ich počuje. Zvukovú kulisu k tomu vytvára skúmajúci klepot paličky o chodník, čím vytvára na jednej strane plynutie času a prostredia, miestami však aj narúša orientáciu v replikách. Všetky hlasy a repliky totiž spracúva interpretka sama len svojím hlasom, pričom nachádza pre ne primeranú mieru výrazu, hoci využíva jemnú štylizáciu (cigánka, dieťa, robotníci a i.). Vznikla pozoruhodná forma, hoci nie vždy čistá a zreteľná, ale vzhľadom na jednoduchosť obsahu a spracovania zrozumiteľná humorná výpoveď; a aj vcelku zaujímavý sociologický vstup nielen pre nevidiacich.

Dni Mateja Hrebendu sú podujatím, kde si všetci – vidiaci aj nevidiaci – uvedomujú isté limity, ale aj skúmajú možnosti, ako sa s nimi vyrovnáť alebo ich prekročiť prostredníctvom slova. V tom, a nielen slovom, im pomáha hlavne Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, tiež nielen v osobe jej riaditeľky Lucie Winterovej, ale najmä obetavého organizátora Josefa Zbraneka, Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči, ktorá odborne zabezpečovala autorskú súťaž, rovnako ako aj Národné osvetové centrum zasa súťaž recitátorov.

Našťastie, slovo – písané aj hovorené – má jedinečnú šancu spájať svety vidiacich aj nevidiacich.

JAROSLAVA ČAJKOVÁ
Foto: Michal Winter

Na báze občianskych združení

Na Scénickej žatve bolo tento rok viacero zahraničných pozorovateľov, medzi nimi aj profesionálny herec, dramatik, režisér, dnes organizátor a prezident Maďarského strediska AITA/IATA **János Regős**. Aj keď nebol na festivale po celý čas, bolo ho vidieť všade.

► Ako by ste mohli predstaviť súčasnú situáciu amatérského divadla v Maďarsku?

Naše divadlo dnes zastrešuje Maďarská federácia amatérskych divadiel a hercov (HFATP), čo je nezisková občianska organizácia od svojho založenia v roku 1995. V súčasnej dobe nemáme normatívne dotácie od štátu, takže sa musíme spoliehať na naše členské poplatky a niektoré štátne dotácie.

Dlhé desaťročia sme mali u nás Maďarský kultúrny inštitút, ktorý slúžil ako naša vládna inštitúcia, s pracovníkmi oddanými verejnej službe. Tento inštitút sa v dôsledku celého radu osobných a organizačných opatrení musel vzdať svojho oprávnenia. V januári 2017 vláda zavrie celý inštitút. Ako dopĺňujúce vysvetlenie v zátvorke musím povedať, že keď sa pozrieme celkovo na našu krajinu, v Maďarsku sa teraz všetko mení, čo znamená, že všetko treba nahraďiť niekým alebo niečím iným, bez ohľadu na to, či to predtým bolo dobré alebo zlé. Často citujem nášho herca a režiséra Tamása Fodora, ktorý hovorí: „Krajina je zavretá kvôli dookola prebiehajúcim zmenám.“ Takže nakoniec sa dnes ako občianska organizácia snažíme vyrovnať takmer so všetkým, čo má do činenia s amatérskym divadlom, okrem iného aj s riadením medzinárodných vzťahov.

K našim registrovaným členom patrí asi 90 súborov. Medzi nimi nájdeme študentské súbory, kolektívy dospelých, seniorské súbory, laboratórne dielne (niektoré z nich sú registrované aj medzi alternatívnymi divadlami) a skupiny pracujúce v ústavoch alebo domovoch pre osoby so zdravotným postihnutím. Zvláštny okruh predstavujú vidiecke amatérske súbory, pracujúce na dedinách a v menších mestách. Úzko spolupracujeme s ďalšími dvomi celoštátnymi organizáciami: Maďarskou dramaticko-pedagogickou spoločnosťou (pre žiakov) a Celoštátnou študentskou divadelnou asociáciou (stredoškolači).

Organizujeme tri vlastné festivaly: najdôležitejší je *FEST-FEST* – festival pre víťazov festivalov (vždy na začiatku septembra), druhý je *Festival maďarských hier* (na konci sezóny) a v polovici sezóny *IMPRO festival*, ktorý je úplne

otvorenou súťažou pre malé ad hoc skupiny štyroch ľudí. Súbory na ne sa vyberajú počas dvoch mesiacov. Okrem toho

zastávame aktívnu úlohu aj na iných festivaloch po celej krajine: ponúkame profesionálnych delegátov do porôt, odporúčame vhodné súbory na festivaly. HFATP zriadila kvalifikačný systém, vďaka ktorému v rámci festivalov amatérskej produkcie možno získať zlatú, striebornú a bronzovú kvalifikáciu, čo súborom a jednotlivcom pomáha pri získavaní ďalších pozvaní a tiež pri ich hodnotení, dotáciách a sponzoringu v miestnom a regionálnom prostredí. V posledných rokoch sme postupne vo väčšej miere pôsobili aj na medzinárodnom poli. Niektoré vynikajúce maďarské produkcie mali možnosť zúčastniť sa na medzinárodných festivaloch a to je do budúcnosti šanca pre ďalšie pozvania, samozrejme, aj s našou pomocou.

Dobrou správou v tomto roku bol pre nás *KASZT festival* v Komló (16. – 19. júna), kde sa konala diskusia za okrúhlym stolom s Dr. Petrom Hoppálom, štátnym tajomníkom ministerstva ľudských zdrojov, ktorý je zodpovedný aj za kultúrne záležitosti. Diskutovali sme spolu so školami zo všetkých oblastí tvorby a organizácie divadla. Pán Hoppál prejavil otvorenosť k našim projektom a problémom. Nové programy financované ministerstvom sa tak predstavia v divadelnej pedagogike, špeciálnych tvorivých dielnach / táboroch amatérskych divadiel, ale aj v oblasti medzinárodných vzťahov, teda na budúcom Medzinárodnom festivale PROGRESS. Dúfame, že vláda vyvinie väčšie úsilie, aby pomohla našim aktivitám.

► Čo je teda cieľom a aké posolstvo chce naplniť Federácia maďarských amatérskych divadiel a hercov v nových spoločensko-politických podmienkach?

Cieľom tejto federácie je upevniť a podporovať po maďarsky hrajúce neprofesionálne/amatérske divadlá a ich členov, spolupracovníkov nášho združenia,

jeho filiálne organizácie so sídlom mimo alebo vnútri hraníc Maďarska. Musíme si uvedomiť, že vďaka histórii žije spoločenstvo viac než 2 miliónov po maďarsky hovoriacich ľudí za hranicami rodnej krajiny. Rozsah tých oblastí, ktoré sa snažíme podporovať a pomáhať im, je veľmi široký, vrátane tanca, bábkarstva, detského a študentského, seniorského, mestského a dedinského divadla. Pre nás je dôležité konať v ich mene. Naším hlavným posolstvom je: „Niet lepšieho spôsobu na budovanie živých, tvorivých komunít, ktoré slúžia zasa väčším spoločenstvám, než robiť divadlo.“ Na webových stránkach HFATP www.szinjatekos.org zhromažďujeme a distribuueme všetky informácie o súboroch. Do budúcnosti plánujeme zverejniť o nich aj nejaké kratšie články v angličtine.

► Kazincbarcika – to nie je len názov mesta v Maďarsku, ale to bol aj pojem amatérského divadla a jeho medzinárodných vzťahov. Čo je s ním?

Áno, Kazincbarcika nie je meno len pre tých, ktorí sú zapojení do amatérského divadla v Maďarsku i v zahraničí. Od začiatku bol *Kazincbarcika festival* tradične súťažným stretnutím amatérského divadla mladých a dospelých s vysokou umeleckou kvalitou, experimentálnym prístupom a silným diváckym ohlasom. Prvý ročník sa konal v tomto malom „socialistickom“ priemyselnom meste na severovýchode Maďarska v roku 1972

DS Nána na Festivale maďarských hier 2016

a festival ďalej pokračoval každý druhý rok až do roku 2010. Festival vyrástol tak, že sa stal najvýznamnejším stretnutím maďarských top súborov. Z celej krajiny, a neskôr, keď ho AITA/IATA uznala ako svoj oficiálny festival, zo zahraničia prichádzali sem ľudia ako na púť podeliť sa o zážitky z najlepších inscenácií. V porote pôsobili významní maďarskí profesionáli ako Lajos Máté (+), Tamás Ascher, Tamás Fodor, István Nána, zo zahraničia pán Hugh Lovegrove (+). Počas dopoludňajších stretnutí sa v konferenčnej sále konali ostré a hlboké odborné debaty. Smutný koniec prišiel, keď v roku 2012 sa mestská štátna správa Kazincbarciky vzdala hostiteľstva ďalších festivalov. Takže prvoradou úlohou HFATP bolo hľadať nový domov pre tento významný festival. Nakoniec sme sa dostali do mesta Pápa, kde, ako sa zdalo, všetky podmienky sú ideálne

DS Nagyikinda – Piroška – Rodinná hystéria

Rómsky súbor Terne Cserhaja na FESZT-FESTE 2016

Z. Haragonics – I. Maczák: Ederlezi, 2016

na jeho pokračovanie: mesto má veľmi silné kultúrne tradície, mestské zastupiteľstvo vrátane starostu rado prijalo našu ponuku a ukázalo, že je pripravené prevziať úlohu hostiteľa, práve tak ako odborní pracovníci miestneho kultúrneho domu, ktorý mohol poskytnúť infraštruktúru a všeobecné služby. Čo bolo ešte dôležitejšie, v Pápe pracuje *Teleszterion Színházi Műhely* (Telesteriónska divadelná dielňa), jeden z najlepších amatérskych kolektívov v Maďarsku, ktorý viedol Sándor Komáromi. Členovia súboru vytvárali divadelný základ *PROGRESSu*, ako sme si festival pomenovali, zatiaľ čo jeho vedúci pracoval ako umelecký riaditeľ festivalu a prevzal aj zodpovednosť za konečné rozhodnutia pri výbere pozvaných produkcií.

Okrem nadšeného publika mohol okres ponúkať festivalu aj svoju špecifickosť, genius loci, medziiným veľké tradičné javisko s proscénium v kultúrnom dome, rôzne komorné priestory, site-specific miesta, ako napríklad Múzeum výroby modrotlača a továrenskú sušičku v podkrovnej sále, Esterházyho panské sídlo s nádvorím, priestor starej synagógy.

Festival, bez ohľadu na zmenu jeho miesta, mal v pláne tak či onak zmeniť „fasádu“. Bolo treba znovu definovať tradičné hodnoty z pohľadu tých hodnôt, ktorými dnes žijeme. Okrem rešpektovania tradície trvajúcej

desiatky rokov bola pre nás rovnako dôležitá obnova festivalu v zmysle zámeru vpísaného do názvu *PROGRESS*, ktorý vyjadruje naše úsilie ponúknuť priestor amatérskym divadlám s progresívnym a novým duchom a poskytnúť príležitosť na budovanie skutočného dialógu medzi účastníkmi festivalu. Samozrejme, nechceli sme stratiť ani medzinárodné ukotvenie festivalu, čo nepredstavovalo len prezentáciu zahraničných súborov, ale aj pozývanie zástupcov výboru AITA/IATA a CEC AITA/IATA. O každom predstavení na festivale sa diskutovalo a hodnotila ho porota v otvorenej odbornej diskusii. V porote sme mohli privítať napríklad pani Luciu Málkovú, českú dramaturgičku a režisérku, ktorá stojí na čele Českého kultúrneho inštitútu v Budapešti. Program festivalu sledovala aj skupina mladých kritikov a analytikov, ktorí na mieste reflektovali bleskovými kritikami, úvahami, blogmi predstavenia.

Nepříjemnou správou teraz je, že mestské zastupiteľstvo Pápy neprislúbilo usporiadať ďalší ročník *PROGRESSu*, preto sa snažíme presunúť ho do Sopronu (celkom na západe Maďarska), kde sa András Pataki, riaditeľ Sopron Petőfi Színház (Šopronské Petőfiho divadlo), ponúkol prevziať úlohu hostiteľa festivalu 2017 *PROGRESS*. Veríme, že zmena miesta bude šťastná a duch Kazincbarciky bude žiť aj v tomto nádhernom starobyľom meste.

► **Vy neorganizujete a nerežirujete divadlo len v Maďarsku, ale aj v ďalších krajinách vrátane USA. Ako vnímate divadlo v Európe a v USA? Existujú medzi nimi nejaké rozdiely?**

Režiroval som sedem vlastných hier v divadle *Szkéné Színház* v Budapešti, ktoré som riadil 31 rokov. Bolo relatívne ľahké uvádzať na scénu hry vo vlastnom divadle. Jediný problém bol dohodnúť sa s hercami, ktorí boli angažovaní v rôznych iných produkciách. Vo väčšine prípadov sme preto museli skúšať od neskorých nočných hodín do rána. V USA som pracoval v ideálnych podmienkach, keď som režiroval svoju hru *Piroška – Rodinná hystéria* s odporučenými profesionálnymi a amatérskymi hercami. Herci boli veľmi otvorení a motivovaní hrať v tejto maďarskej hre; dokonca som v New Yorku našiel priateľa, ktorý jej text preložil do „miestneho dialektu“.

Medzi európskymi a americkými divadlami je veľa rozdielov. Predovšetkým, v USA svet profesionálov sa prísne odlišuje od sveta amatérov. Prvý je založený na odborovom systéme, druhý na slobodnej voľbe. Ale zároveň oba žijú v mierovom spoložití a takzvaný okrajový alebo avantgardný svet si vybojoval

svoju prestíž a postavenie vynikajúcimi umeleckými výsledkami. Len veľmi zriedka štát priamo podporuje divadlá, takže súkromné dary tu hrajú významnú úlohu. V Európe rozdelenie medzi jednotlivými oblasťami divadla nie je také striktné a vlády prostredníctvom grantových schém dávajú divadlám oveľa viac dotácií.

► **Spomínali ste viacero festivalov, ktoré pripravujete. S akými najväčšími problémami sa stretávate?**

Najväčším problémom sú vždy peniaze. Aj keď nám ich štátne orgány alebo fondy udelia, vždy prichádzajú príliš neskoro. Ďalším problémom sú vstupné víza pre tie skupiny, ktoré prichádzajú zo Stredného východu alebo z Afriky. Prevládajúcim problémom sú stále sa meniace opatrenia, predpisy a personálni pracovníci, ktorí rozhodujú alebo vytvárajú rozhodovacie komisie. No najviac chýba stabilita okolností, istota podmienok.

► **Ako vidíte, prijímate a hodnotíte Scénickú žatvu a tento ročník pre svoju prácu a amatérske divadlo v Maďarsku a strednej Európe?**

Nemohol som byť po celý čas na festivale a nevidel som všetko. Páčilo sa mi veľmi, že mesto otvorilo divadelné priestory pre amatérov; tiež som obdivoval dobre vybavené divadelné sály. Z toho, čo som videl z mládežníckych súborov (deti a študenti), je badateľné, že ich formujú dospelí aj v staršom veku. Veľmi sa mi páčila práca súborov Trma-vrma a Tote Tam

s inscenáciou *Slováci sme od rodu!* (budem sa snažiť ich dostať na ďalší *PROGRESS*) a z predstavení dospelých adaptácia Márqueza. Dobré je, že festival je otvorený pre všetky generácie. To, čo by som naozaj rád videl aj na našich festivaloch, je množstvo divákov, aké ste vy mali v Martine. Bolo by dobre, keby ste si mohli dovoliť, aby súbory mohli zostať po celý čas na festivale a divadelníci mohli venovať pozornosť aj ostatným predstaveniam. Naozaj unikátne a prekvapujúce bolo popoludňajšie filmové stretnutie s plným hľadiskom a Petrom Konečným.

Stan bol trochu ďaleko od stredu festivalu, možno to bol dôvod, prečo na hodnoteniach, okrem dotknutého súboru, nás nebolo príliš veľa prítomných. Vzhľadom na medzinárodný charakter festivalu a snahu zahraničných hostí dozvedieť sa viac z diskusií by bolo vhodné, aby niekto mohol zahraničným hosťom preložiť podstatu prebiehajúcich rokovaní. Musím sa poďakovať pánovi Karlovi Tomasovi z NIPOSu (Česká republika), ktorý bol ochotný mi v tom pomôcť.

Rozhovor s prezidentom Slovenského strediska AITA/IATA Jozefom Krasulom pokladám za veľkú šancu znovu oživiť slovensko-maďarské výmenné vzťahy v amatérskom divadle. Sme tak blízko pri sebe; aj niektorí politici by sa mali pozerať na naše spoločné vzťahy z iného uhla pohľadu.

Pripravila JAROSLAVA ČAJKOVÁ
Foto archív J. Regősa

REV, Győr – Irina (FESZT-FEST, 2016)

Stretnutie českého a slovenského prednesu

Udržiavanie tradície či vytváranie nových česko-slovenských kontaktov v kultúre už dávno nie je takou samozrejmosťou ako v spoločnom štáte pred rokom 1993. Ak v minulosti sa tak dialo na základe štátnych úloh, dnes drvivá väčšina aktivít závisí od nadšenia, zaujatia a schopností jednotlivcov, prípadne malých záujmových skupín.

Vo Valašskom Meziříčí sa tak snažia stále udržiavať tradíciu konfrontačného stretnutia českých a slovenských amatérskych recitátorov, súťaž v umeleckom prednese, ktorá sa tento rok konala 20. – 22. októbra už päťdesiaty druhý raz pod stálym názvom Medzinárodný festival poézie. Vytrvalosť a oduševnenie Kulturního zařízení města Valašského Meziříčí, najmä jeho dramaturgičky Hany Markovej a jej spolupracovníkov (M. Siekliková, K. Prokeš, D. Půstová, M. Králová a i.), ako aj podpora riaditeľa (R. Štěrbá) a tiež mesta Valašské Meziříčí

Róbert Štefančík

je nosným pilierom tohto podujatia. K nemu sa pripája aj záujem recitátorov, v posledných rokoch už viac slovenských než českých, a odborná podpora českých i slovenských porotcov. Vďaka týmto predpokladom priniesol 52. ročník MFP isté oživenie do svojej histórie, kvantitatívny nárast recitátorov (33 súťažiacich oproti 25 z minulého roka) aj niektoré kvalitatívne zmeny, najmä v pestrosti textov a ich tém. Ako napísal redaktor Festivalových listov Marek Adamík v druhom čísle, „bolo možné stretnúť sa takmer so všetkým. S rodinnými a milostnými vzťahmi, závislosťou, hlbokými osobnými reflexiami – trochu v kontraste s vekom účastníkov – nechýbali erotické motívy, humor, vtip či dokonca náboženská tematika, dotýkajúca sa tradičných kresťanských motívov a siahajúca až k východným náboženským systémom, (...) tematika problematiky tretieho sveta a využívania detskej práce“ (Od vzťahu a závislosti až k detskej práci, FL 2).

K zmene počtu účastníkov došlo najmä preto, že aj slovenská strana otvorila priestor pre všetkých záujemcov bez ohľadu na to, či prešli celoslovenskou súťažou, ako to bolo predtým. Na festival sa tak prihlásili aj recitátori, ktorí nepostúpili z krajských kôl do celoslovenských súťaží a študenti konzervatórií (Košice), čo sa odrazilo aj v obohatení prehliadky o nové témy a pár pozoruhodných výkonov, ktoré zatienili aj víťazné prednesy 62. Hviezdoslavovho Kubína. Aj vďaka tejto zmene sa obrátil pomer súťažiacich českých a slovenských recitátorov (14 : 19), ktorý v minulosti zohľadňoval proporčnosť veľkosti oboch republík. Tento rok teda Slováci počtom prevyšovali, avšak v kvalite výkonov sa to až tak neodrazilo. Najvyššie ocenenia si recitátori delili presne na polovicu. Nielen na Slovensku, ale zrejme aj v Česku začínajú chýbať výrazné osobnosti. Najviac sa ako výrazná osobnosť prejavil *Jonáš Špaček* z Horní Břízy (Cena Jiřího Demla, zakladateľa festivalu) s prednesom básne Pavla Novotného *Vemte to za mě* (Zoberte to za mňa). Súčasnú báseň – výpoveď znudeného kongresového turistu či človeka, ktorý je stále na zahraničných pracovných cestách – rozložil na jednotlivé verše a detaily a intonačnou pestrosťou hovorového štýlu vytvoril obraz konferenčného cestovateľa či európskeho pracovníka, ktorý je cestovaním otrávený a už ani nevie, kde sa nachádza. Obraz dôležitého znudeného snoba vyvoláva úsmev i závisť vďaka citlivému

ovládaniu pauzy, melodiky a prekvapujúcemu vytváraniu jemných podtextov. Špaček do druhého kola súťaže nenastúpil a „zobrať to za neho“ nemal kto. Napriek tomu mu ocenenie právom patrí. Z ďalších osobitých cien zaujala *Natálie Dürchánková* z Prahy s prednesom textu súčasnej gréckej autorky Margarity Karapanou pod názvom *Mami* (z knihy *Máma*). Komplikovaný vzťah matky a dcéry, založený na permanentnom ubližovaní, nepochopení a necitlivosti, autorka stvárnila krátkymi sekvenciami, flashmi a black-outmi, ktoré vedela recitátorka spracovať bravúrne skratkou, ale aj podtextom, významovou pauzou a rekvizitou (červenou baretkou). Z interpretačnej hravosti sa zrodila mrazivá výpoveď o neschopnosti normálneho vzťahu a komunikácie medzi ľuďmi, ktorí by si mali byť čo najbližší a prežívať čo najhlbšie a najkrajšie vzťahy. Zo slovenských recitátorov osobitú cenu získali *Marián Gajdoš* z Chynorians a *Viktória Veľková* z Košíc. *Marián Gajdoš* ju dostal za víťazný prednes 62. HK (Valentín Beniak: *Rodný môj kraj*), ktorý, hoci ho recitátor predniesol s maximálnou koncentráciou, vrúcnosťou a prirodzenosťou, nerezonoval u českej poroty tak výrazne ako u slovenskej. Na príčine je predsa len istá plochosť a už aj zastaranosť básne, ale aj český zmysel viac pre hrú a nadsádzku než úprimnosť a emocionálnosť. *Viktória Veľková* bola ocenená za prednes úryvku z náročnej básnickej skladby Ivana Kupca Mahonai. Svojím zjvom, osobnostnými predpokladmi i hlasom („sága pre ženský hlas“) je interpretka priam určená pre túto skladbu, akoby sama stelesnením lyrickej hrdinky Mahonai. Ona je kontrastom apokalyptických vízií možného zničenia sveta a Zeme. Toto existenciálne napätie a kontrast autor spracúva filozoficky i metaforicky náročnou obraznosťou i jazykom na princípe nadrealizmu. Interpretáciu básne na väčšine plochy interpretka zvládla, miestami by bolo potrebné nebať sa vyjadriť vízie zničeného sveta a nárek nad ním v emocionálne a monumentálne otvorenejšom výraze, ktorý akoby zámerne tlmila. Aj jej druhá interpretácia poézie írkeho básnika M. Sweeneya (montáž *Iba ten múr*) bola sýtou výpoveďou o násilí a hľadaní vnútornej sily, ako ho uniesť a prežiť.

Výkony najvyššie ocenených recitátorov I. kategórie boli veľmi vyvážené a v číselnom hodnotení ich od seba delilo veľmi úzke rozpätie (71,5 – 70,5 – 70). Víťazom sa napokon stal študent košického konzervatória *Róbert Štefančík*, ktorý zaujal najmä osobitou poviedkou nemeckého autora tureckého pôvodu Selima Özdoğan *Obeť* (prel. Miloš Švantner) o nemecko-tureckom vzájomnom (ne)akceptovaní. Autor vytvára absolútne absurdnú,

Terézia Pravdová preberá diplom za 2. miesto

Alica Cvečková

pri tom realistickú situáciu nemeckej nenávisti voči príšelcom, ktorá je osudovo potrestaná. Z nemeckého hrdinu, ktorý so svojím kamarátom pri jazere rozpútava v dialógu odpor voči Turkom, urobí nečakane sa obetujúceho záchrancu tureckého dieťaťa pred utopením; v konečnom dôsledku mu jeho karma nedovolí stať sa záchrancom, len utopencom, teda obeťou. Strohý, frázovito členený recitátorský prejav konvenoval so zvoleným textom, podčiarkoval mentalitu mladých nezriadených nacionalistov, ich negativistické city a zároveň chladne zaznamenal absurdne dramatickú a tragickú situáciu. Recitátor zatiaľ pracuje viac s vonkajškovými výrazovými prostriedkami, najmä s dôrazom a chýba mu prostá ľudskosť, citlivosť, ktoré by sa prejavili v práci s melodikou a jemnejšom nuansovaní. Toto chýbalo pri interpretácii kompozície krátkych strof pocitovo-zmyslovej poézie iného nemecko-poľského básnika Karla Grenzlera Noc. Hoci dokázal odhaľovať významy veršov, chýbala mu plastickosť výrazu, mäkkosť, ktoré by vytvorili atmosféru intímneho vzťahu a prostredia. *Terézia Pravdová* z Trnavy si poviedku Marka Vadasa *Muž zo sna* pripravovala už na krajskú prehliadku Hviezdoslavovho Kubína, no až na tomto festivale sa jej úsilie završilo primeraným výrazom a výkonom. Vadasove poviedky akoby rozvíjali vnútorný a vonkajší svet nie celkom zdravej psychiky s jej výkyvmi, túžbami i dôsledkami. Ocítame sa tak na hranici

možného, maximálne vyšínutého reálneho sveta a reality hrôzostrašného sna s čiernym humorom. V tomto prípade sa dostávame cez životný príbeh hrdinky od jej obrazu tak trochu zatrpknutej starej dievky, ktorej sestry sú už vydaté, k obrazu väznenej vrahynne mužov, ktorá svojim obetiam vylupovala oči. Recitátorka volí polohu štylizovanej rozprávačky vychádzajúcej z literárnej postavy, čím preniká hlbšie do jej psychiky, no zároveň sa ochudobňuje o svoje vlastné prirodzené rozprávačstvo, ktoré by jej umožnilo viac pracovať s vlastným širším pohľadom i nadhľadom, čo by bolo v závere účinnejšie, lebo by mohla priniesť významovú i výrazovú zmenu či prekvapenie. Nemenný, psychologicky štylizovaný rozprávač jej to však neumožňuje a tak inak veľmi plastickej, dômyselnej a detailne prepracovanej interpretácii chýbal efektný či prekvapujúci recitátorský záver. Do druhého kola nastúpila s úpravou básne Janka Kráľa Zakliata panna vo Váhu a divný Janko. Úprava sa zbavila osobnej lyriky i niektorých podstatných faktov určujúcich jedinečnosť príbehu a situácie (deň Vzkriesenia) a sústredila sa na sociálne určenie hrdinu, stotožnenie jeho drámy s ponáškou ľudovej balady a rámcovanie príbehu obrazom pastiera a oviec. Báseň si úpravu na prednes nevyhnutne žiada, v tomto prípade došlo k istému splošteniu, ktorému recitátorka dala jednotiaci interpretačný štýl, čo rešpektoval básnikov verš a nestrácal sa v ňom obsah básne. Predstavila tak viac klasickú než modernú baladu v kompaktnom tvare, v ktorom nezanikali detaily.

Až na treťom mieste sa tak ocitla víťazka 62. HK *Alica Cvečková*, ktorá sa predstavila

s prednesom textu z románu Agoty Kristof Veľký zošit. Náročná úprava si vyžaduje pozorného poslucháča, no aj tak na prvé počutie mu nemusia byť jasné všetky indicie a nemusí odhaliť všetky súvislosti, čo sa stalo aj v tomto prípade. Poloha rovnako znejúceho štylizovaného rozprávača s pravidelnou klesavou melódiou, ktorá má vyjadrovať tvrdosť a bezcitnosť chlapca, však odkrytiu textu veľmi nepomáha. Zložitý príbeh, ktorý sa realizuje na ploche románu, tak nie je celkom jasný a čitateľný, hoci recitátorka pre to urobila najmä prácou s dôrazom a technikou dosť. Otrásny príbeh dvojčiek, ktoré nedokážu bez seba žiť, ale ktoré bezcitne použijú život svojho otca na to, aby jeden z nich mohol utiecť za hranicu, hovorí o sile maďarskej prózy a opäť aj o vzťahoch medzi najbližšími príbuznými, ktoré navyše rozvracajú prevratné spoločenské obdobia. V druhom kole sa predstavila s maďarskou básňou Virág Erdős Keď raz, ktorá princípom pripomína známú Kiplingovu báseň Ak. Poetka však nerieši morálne posolstvo a príkazy, len poukazuje na náš štýl života, nie vždy celkom zdravý a normálny, a namiesto dlhých dvojveršov používa skracujúce sa trojveršia v rapovom rytme. Ten však recitátorka nevyužila, ale viac sa oprela o obsah, ba až jeho psychologizovanie, čím odovzdala posolstvo aj iróniu básne, ale nie jej jedinečnú zvukovosť, ktorú núka.

Druhá kategória recitátorov od 20 rokov mala už zrelšie výkony, ako sa napokon na tento vek patrí. K nim patrili prednesy spomínaného *Mariána Gajdoša*; prednes Puškinovej básne Borodino (v preklade Z. Jesenskej) bolo možné hádam po prvý raz počuť v recitátorskej

Marián Gajdoš

Viktória Veľková

Dušan Utinek

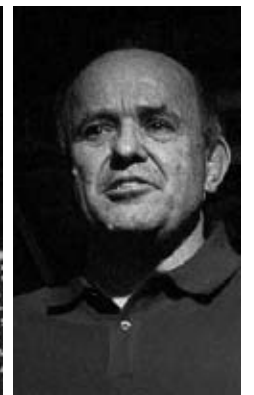
Natália Durchánková

Jonáš Špaček

Eva Hadravová

Vladimír Soldán

súťaži. Recitátor sa opäť sústredil na štylizáciu „borodinského veterána“ a menej na precíznejší výklad a aj technické spracovanie už značne zastaraného textu. Rozhodne však obidvomi textami a aj výkonmi obohatil súťaž – výberom, uvážlivým štýlom, hlboko ľudským citom a prirodzenou pravdivosťou. Najvyššie ocenenia však patrili českým recitátorom. Víťaz *Vladimír Soldán* sa asi najviac približoval ku Gajdošovmu štýlu. Odlišovala ich však dynamika prednesu. Je až obdivuhodné, ako recitátor fyzicky a technicky zvláda vysoké tempo na ploche celej básne v obidvoch prípadoch. Soldánov prednes – to je takmer paľba na naše vnímanie. Ak pri prednese úpravy básne Jiřího Wolkra Balada o námočníku si s tým poslucháč vie poradiť, pri básni v próze Karla Šiktanca Michelangelo poslucháč potrebuje na vnímanie jej filozofie, nielen energie, viac času. Dramaturgia výsostnej českej poézie bola rovnako silnou zbraňou tohto klasického interpreta. Pre Wolkrovu baladu bol však jeho štýl absolútny. Nedovoľuje opájať sa bolesťou, hoci rany z jeho prednesu udierajú ako buchar. Príbeh o námorníkovi, ktorý opúšťa svoj dom, milovanú ženu a verného psa, sa začína ako prudká riava lúčenia, rozvíja sa na bludných cestách, na ktorých námorník stretáva, zabúda a svojím zabudnutím zabíja lásku z dávnych rokov pred svojím manželstvom a končí sa ako vodopád kladív, drámy a slz, keď svoju manželku nachádza v náručí iného muža. Soldán je recitátor stavaný na prednes dramatického textu, jeho akčnosť a emocionálnosť, no nie vždy na podrobnejší opis. V dynamike sa neraz stratil podstatný detail, ale zážitok rozhodne vyvolať vie a jeho prvenstvo bolo neodškriepiteľné. *Dušan Utinek* z Miroslava má už tiež vypracovaný svoj recitátorský štýl, ktorý charakterizuje okrem dynamiky aj zmysel pre humor, iróniu, sarkazmus. Tieto predpoklady uplatnil na prednesoch básní Josefa Kainara Tři stejné a jiné básně a Lawrencea Ferlinghettiho (Situace na Západě, zakončeno zbožným návrhem). Na rozdiel od Soldána pracuje Utinek

veľmi detailne, slová a významy sa mu nestrácajú vďaka plastickeému výrazu, ale jeho sarkastická štylizácia nie vždy pomáha odhaľovať skryté významy, preto mu lepšie dosadla interpretácia druhej básne. Ferlinghettiho poéziu naštudoval už aj v minulosti. Aj v tejto básni sa vracia k hnutiu hippies a prichádza ako hippiesácky veterán, ktorý oživuje svoje spomienky na lásku a zároveň opätovne vyzýva k milovaniu – veľmi zmyselne a priamočiaro. Šťavnatý prednes komunikoval aj priamo s divákom. *Eva Hadravová* z Prahy je tiež viacročnou interpretkou, hoci mladšieho veku. Impozantný zjav s krásnymi blond vlasmi hneď na začiatku zaujme poslucháča. Je to interpretka mimoriadne náročnej literatúry, a tak to bolo aj teraz – Miroslav Holub: Interferon, Jiří Kolář: Věk náboženství. Obidve básne sa viažu na zložené spoločenské obdobia, ktoré sa dotýkajú konkrétnych jedincov a tí ich musia vnútorne spracovať – s ťažkosťami, bolesťou, neraz tragicky. Hadravová bola aj v minulosti predovšetkým interpretka veršov a nie obrazov, v minulosti bol však jej prejav viac extrovertnejší a vďaka tomu čitateľnejší. Tento rok akoby chcela svoj prejav zvnútorniť, miestami až na hranicu nielen vnímania slova, ale aj počuteľnosti zvuku, a tak jej prednes sme cítili ako obrovské ľudské spojenie, súcitiť a naliehavosť, ale veľa významov, obrazov a súvislostí nie je pre poslucháča odhalených.

Päťdesiaty druhý ročník Medzinárodného festivalu poézie však potvrdil, že česká a slovenská kultúra, aspoň v oblasti umeleckého slova, jedna druhú naozaj potrebuje. Atmosféra, ktorú organizátori pripravili a účastníci naplnili, bola veľmi prajná, priateľská, jedinečne ľudská a recitátorsky podnetná. Prispeli k nej aj ďalší slovenskí recitátori, ktorí sa umiestnili následne na neocenených miestach – Adela Dukátová, Martina Justusová, Barbora Illithová a ešte niekoľko ďalších.

JAROSLAVA ČAJKOVÁ
Foto Jana Fusková

Komu sa nechcelo spať?

Divadelníci v Semerove sa už po štvrtýkrát zapojili do európskeho podujatia *Noc divadiel* premiérou muzikálu *Ľubomíra Feldeka Perinbaba*. Dátum 19. november vyvolával v Semerove odhodlanie ochotníkov štyroch generácií reagovať na motto 7. ročníka Noci divadiel 2016 „Sedmospáči, prebudte sa!“ splniť si sen.

Semerovskí divadelníci otvorili podujatie o 16:00 piesňou Kráčajme s úsmevom a detičky z materskej školy oduševnene zahrali rozprávku O dvanástich mesiačikoch. Nebojácne a smelé vystupovanie vyvolávalo potlesk a úsmev prítomných. Na pódium prišla gajdošská spevácka skupina z Veľkej Lehoty, ktorá spestrila podujatie viacerými vstupmi s ľubozvučnými slovenskými ľudovými piesňami. Rozprávku Snehová kráľovná uviedli školopovinní divadelníci. Reakcie skoro plnej sály kultúrneho domu dali znať, že sa predstavenie páčilo. Krátke prestávky vyplňali výstava nádherných bábik zo zbierky Milady Čerešovej, ochutnávka sladkých dobrôt, výstava fotografií Karola Plicku, videoprojekcie súboru Úsmev, folklórne spevácke vystúpenia úspešnej Rebeky Haládkovej a Anežky Šimovej, hry divákov na hercov atď. Hodina H (19:00) sa blížila so živým vysielaním Rádia Regina priamo na YouTube a so spoločným potleskom všetkých

zapojených divadiel v Európe. Semerovo nezaostalo, sála naplnená do posledného miestečka tleskala a kričala o dušu. Túžobne očakávaná premiéra divadelného muzikálu novej rozprávky Ľubomíra Feldeka Perinbaba sa po náročných nácvičkách začala. Na javisku sa odvíjal krásny príbeh čarovnej Perinbaby, Jakuba, krásnej Aničky, macochy a jej dcéry Dory, Zubatej, prepletený komediantmi. Nádherná hudba a spev všetkých účinkujúcich bol úchvatný. Slávnostná premiéra v preplnenej sále vyvolala slzy a standing ovation. CD Perinbaba s piesňami a hudbou autora Marián Mikuša prišli na javisko uviesť do života starosta obce Marián Kečkéš a krstný otec CD, scénograf DAB v Nitre František Perger, ktorý ho pokrstil perím a želaním neutíchajúcej priazne divákov. Skladateľ M. Mikuš dostal od kolektívu úsmevákov symbolickú Zlatú platňu. Spokojná, usmiata režisérka a vedúca ochotníckeho divadelného súboru Úsmev Jarka Košanová, členovia súboru, technici a nadšení diváci si vypočuli blahoželanie a poďakovanie za nádherné predstavenie od pána starostu. Bývalý „spoluvedúci“ súboru Slniečko Imro Hrabovský poďakoval za dlhoročnú spoluprácu Františkovi Pergerovi a spomienku venoval zosnulému Jankovi Hižnayovi, režisérovi bábkového divadla v Nitre. Ako bývalí členovia tvorivého kolektívu Slniečka sa stali čestnými občanmi obce Semerovo pri príležitosti 35. výročia získania československého prvenstva na X. bábkarskej Žiline, účasti na festivaloch Kaplické divadelné leto, Budapeštiansky bábkarský majáles a zápisu do venca víťazov Scénickej žatvy v Martine. Všetky udalosti sa stali v roku 1981. Záverečný svadobný tanec s tieňohrou dal krásnu bodku za úspešnou premiérou semerovskej Perinbabky. Neutíchajúci potlesk bol krásnou odmenou našim ochotníkom za dlhé večery nácvičky. Poďakovanie patrilo aj obci Semerovo, Nitrianskemu samosprávnemu kraju, ostatným sponzorom a donorm. Noc divadiel pokračovala diskotékou do skorého rána.

Milí čitatelia, prijmite pozvanie na predstavenie muzikálu Perinbaba v MKS v Semerove s možnosťou zadovážiť si aj hudobný nosič s muzikálom.

Imro Hrabovský

Aj Divadlo Atrapa v Bratislave ponúklo viacero predstavení. Pre deti pripravilo rozprávku Čarovná rybia kosť v podaní Divadla Dadaboj. Večerný program pozostával zo šou

Divadlo Atrapa, Bratislava – Ako si vytvoriť úspešný deň

Scenes of Spontaneous Situations v podaní Funnylicious Improv Theater. Divadlo Atrapa zasa uviedlo reprízu komédie *Ako si vytvoriť úspešný deň* (Kurz pre začiatníkov). Počas noci vystúpila aj kapela Honey hotLine. Návštevníci a návštevníčky sa mohli zapojiť aj do divadelného kvízu a vyhrať tak zaujímavé ceny.

Jakub Lazarčík

ArtScena Súkromného konzervatória Dezidera Kardoša v Prešove sa zapojila do projektu prvýkrát a výsledok bol nad očakávania. Potešili detičky rozprávku na motívy P. Dobšínskeho *Zázračné kapsy* v spolupráci s Divadlom Cililing, mládež a dospelých hudobnou komédiou V. Staneka – S. Bilého *Čo keby...?*. Noc divadiel ukončili pásmom poézie slovenských autorov a workshopom o biomechanike V. E. Mejerchoľda.

Viliam Stanek

V Topolčanoch zabezpečovalo Noc divadiel asi pre 160 divákov ochotnícke divadlo SemTam a program pripravili v spolupráci so Súkromným konzervatóriom Dezidera Kardoša v Topolčanoch. Okrem divadelných predstavení si mohli účastníci vypočuť akustické koncerty či pozrieť pripravené výstavy.

red

ArtScena SKDK Prešov – Čo keby...?

Akustický koncert v Topolčanoch

Aj hendikep môže divadlo povýšiť

Jedným z pozitívnych prvkov ponovembrového obdobia je zvýšenie spoločenskej pozornosti znevýhodneným ľuďom, a to nielen vo sfére sociálnej, ale aj kultúrnej a umeleckej. Ani divadlo sa im neobracia chrbtom. Nejde len o Divadlo z pasáže, ktoré si svoje miesto počas dlhých bojov, zdá sa, vydobylo naisto, ale aj prezentácie mnohých sociálnych ústavov a domov sociálnych služieb, špeciálnych škôl a iných inštitúcií. Vďaka obetavým špecialistom, organizátorom, mentorom a donorom sa môžeme dozvedieť čo-to o svete a problémoch ľudí, ktorých sme v minulosti držali v špeciálnej opatere za múrmi ústavov a vzájomne sme o sebe nevedeli. Tohtoročná jeseň priniesla niekoľko zaujímavých produkcií aj podnetov na zamyslenie.

Okrem spomínaných Dní Mateja Hrebendu (pozri osobitný článok) sme mohli vidieť aj novú premiéru združenia *Stopy snov*, ktoré pracuje systematicky šesť rokov v divadelno-klubových priestoroch Ticho&spol. v Bratislave na Školskej ulici. Divadelné zoskupenie netradičných osobností, ako si združenie hovorí, predstavujú jednak mentálne postihnutí z Domova sociálnych služieb Prima v Bratislave, z ktorých divadlo už naozaj vychovalo osobitých ľudí, jednak známe osobnosti z kultúrneho a divadelného života, ktoré s hendikepovanými systematicky

pracujú (V. Janoušková, D. Rúfusová, R. Horňák, J. Branický) a v predstaveniach s nimi aj vystupujú (M. Jakubcová, P. Garajová-Jarjabková a i.). Témy inscenácií sú vždy tematikou a problémom hendikepovaných – uvedomovanie si jedinečnosti samého seba, hľadanie svojho miesta v komunite, túžba komunikovať so svetom a i. Ostatnú inscenáciu *Raj alebo Láska je modrina* premiérovali 5. novembra a jej témou bola láska. Tvorcovia ju pertraktovali cez postavy a problémy najznámejšej Shakespearovej hry – Romeo a Júlia. Láska je chúlостivá a jedinečná v živote každého človeka, o to viac v životoch postihnutých. Kontakt a zbližovanie muža a ženy, následné očarenie inou bytosťou, duševná spojitost až zviazanost, ale aj telesnosť, dotyky, milovanie, sex – to všetko núka táto téma, atraktívna pre každého. Ako sa realizuje v špecifických podmienkach mentálne postihnutých a ako ju uchopiť na scéne? Ich láska býva vždy viac problém okolia ako ich samotných, hovoria samotní tvorcovia aj inscenácia. Blízki aj vychovávatelia ju najčastejšie nechcú vôbec pripustiť, dokonca aj špeciálni odborníci s ňou majú problémy. Tak ju aj inscenácia stvára. Azda najviac akcentuje vzťah sociálnych terapeutov, zastupujúcich celú spoločnosť i znepriatelené rodiny Montekovcov a Kapuletovcov, k postihnutým. Aj preto

Stopy snov, Bratislava – Raj alebo Láska je modrina

prirovnávajú lásku k „modrine“. Snívanie a túžbu po láske, byť milovanou bytosťou stvárnili inscenátori cez kasting na úlohu Romea a Júlie v niekoľkých rovinách a rôznymi prostriedkami – premietanými dokumentárnymi snímkami zo života postihnutých, symbolickými divadelnými krátkymi mizanscénami hercov na scéne a snovým pohybovým tancom dvojice tanečníkov – chlapca a dievčaťa, ktorí ako ideál lásky sprevádzajú, prípadne dopĺňajú „snenie“ postihnutých hercov. Práve tie časti inscenácie, v ktorých účinkovali hendikepovaní, pôsobili najzaujímavejšie nielen ich jedinečnou autentickosťou, ale aj divadelnosťou. Oni totiž na javisku žijú, nie hrajú, a preto ich divák vníma nie ako hendikepovaných, ale ako herecké osobnosti (D. Pomichalová, B. Dragúňová, M. Kaňková, T. Blažeková, E. Andruška, J. Grék), ktoré svojím oduševnením, odovzdanosťou, radosťou existovať na javisku a presvedčivosťou neraz prekryli herecké snahy nepostihnutých kolegýň a kolegov. Nebyť však ich odovzdanosti a radosti v spoločnom tvorivom hľadačskom a zbližovacom procese, podobné projekty a inscenácie by nemohli vzniknúť.

Ešte výraznejšie sa témou sociálneho postihnutia zaoberal 10. medzinárodný festival bezdomoveckých divadiel *Error* v dňoch 24. – 26. novembra 2016, ktorý organizovalo bratislavské Divadlo bez domova v Pisztoryho paláci pod vedením Patrika Krebsa a Uršuly Kovalyk. Bezdomovci a sociálne či duševne postihnutí z viacerých krajín (okrem Slovenska z Islandu, Nórska, Maďarska, Poľska, Slovinska, Španielska) sa stretávali a odovzdávali skúsenosti nielen prostredníctvom predstavení, ale aj workshopov, hudobných vystúpení, diskusií, dokonca aj konferencie pod názvom Medart – k metódam výchovy znevýhodnených dospelých, prameniácim v divadle. Tri intenzívne dni dali možnosť spoznať prostredníctvom divadla množstvo osobitých ľudí, životov a osudov, ale aj uvedomiť si silu divadla a združovania ľudí na jeho báze. Hoci nemusí ísť o divadelne profesionálne výkony, na aké sme zvyknutí z iných festivalov, aj tu bolo možno vidieť a prežiť divadelné zázraky. Napríklad aj na predstavení nášho slovenského *Divadla bez domova*, ktoré výrazne postúpilo od sociálno-dramatickej terapie k divadelnosti. To, čo ukázali na festivale svojou inscenáciou *Flashback*, je skutočným autorským divadlom na tému: čo znamená divadlo v živote herca, ako ho tvorí, prežíva a komunikuje s hľadiskom. Jednoduché, jasné, autentické výpovede vložil režisér citlivo, invenčne do poetickej výtvarnej a zvukovej scény a aj vďaka nie násilne vytrénovanej rečovej kultúre, ktorá prevyšovala aj reč na javisku SND, vnímal divák jednotlivé rozličné hendikepy hercov (telesná, duševná, sociálna postihnutosť) len veľmi

Divadlo bez domova, Bratislava – Flashback

okrajovo, ba na inom divadelnom festivale by ich nevnímal vôbec. Jednotlivé krátke mizanscény boli autentické výrazom, poetické scénou a všeobecne platné obsahom. Dokonca až tak, že som si položila otázku, kde je téma bezdomovectva. Z Divadla bez domova jednoducho vyrástol divadelný súbor, ktorý sa môže konfrontovať s ktorýmkoľvek súborom a na akejkoľvek divadelnej platforme. Festival však priniesol aj iné témy – Česi sex a sexbiznis, Poliaci terapiu hrou a s bábkami, Nóri prácu s ľuďmi, ktorí časť svojho života žijú za mrežami. Divadlo *Vardeteatret* z Osla pracuje s väzňami, bývalými väzňami, ich rodinami a na festival prišli s inscenáciou *Väzenskí vtáci*. Rozvinuli jednotlivý príbeh prostredníctvom typu naratívneho divadla, kde rozprávač uvádzal situáciu alebo zlomové udalosti, ktoré herci v jednotnom čiernom kostýmovaní spracúvajú každý podľa svojich hereckých možností – niekto psychologicky, iný civilne, autenticky, no o to silnejšie. Záverečná pieseň, ktorá finalizovala celú inscenáciu a podľa výpovede predstaviteľa hlavnej postavy na neskoršom workshope mu pomáhala prežiť dlhé roky vo väzení, bola osobitne umeleckým i ľudským zážitkom.

Jeseň bola tak pre znevýhodnených v divadle a prednese otvorená, aj oni otvorili pre nás svoje svety, o ktorých bežne ani netušíme. A divadlo, kde možno uplatniť všetko, a ktoré tiež možno uplatniť všade, malo šancu prijímať nezvyčajné a obohacovať sa.

JAROSLAVA ČAJKOVÁ
Foto archívy organizátorov

K Vajanského storočníci

Rok 2016 bol na Slovensku okrem iného aj Rokom Svetozára Hurbana Vajanského, čo si divadelníci ani recitátori repertoárom veľmi nepripomenuli. V Martine, kde dlhé roky pôsobil a kde je aj pochovaný na Národnom cintoríne pod monumentálnym náhrobkom od Dušana Jurkoviča, na Sveťa, ako ho priatelia dôverne oslovovali, nezabúdajú. Je to aj vďaka osobnosti slovenskej muzeológie a histórie Mišovi A. Kováčovi, ktorý pripravil na jeho počesť slávnostný Večer pri Vajanskom. Vďaka nemu si mohli diváci pripomenúť nielen básnickú tvorbu, ale aj život a pôsobenie Vajanského na základe ukážok z inscenácií martinského Slovenského komorného divadla či diel, ktoré sa na veľkého literáta, novinára, kritika, no najmä bojovníka za slovenskú kultúru a národ, viazali. Program pripravil autor scenára v spolupráci s Vlastou Kunovskou a diváci ho mohli zažiť v auguste. Vystúpili na ňom martinskí recitátori, združení v Kruhu 3P – G. Hamranová, M. Záthurecká, A. Harman, K. Figura a J. Kováčová.

Aj takto zmiernili smutnú víziu Vajanského z básne Prísaha: „Viem, že môj silný hlas mríe bez ozveny, / hoc by sa niesol jak spev cherubína! / Viem, že je márna žertva môjho žitia...“

Mišo A. Kováč pri soche S. H. Vajanského

red
Foto Radoslav Ondrašovič

Netradičná prezentácia velikána

Pre divadelníkov a literátov by mal byť rok 2016 veľmi významný. V tomto roku si totiž pripomínáme 400 rokov od úmrtia dvoch veľkých géniov divadla a literatúry – Williama Shakespeara a Miguela de Cervantesa. Anglicko aj Španielsko tak prežívajú veľké oslavy v spojitosti s vyhlásením rokov venovaných týmto grandióznym osobnostiam a venujú im množstvo podujatí.

Aj Veľvyslanectvo Španielska v Slovenskej republike sa rozhodlo predstaviť Cervantesa na Slovensku celkom netradične. Nevybrali jeho postavy, ktoré svojou slávou zatienili samotného autora, ale zoznámili nás so Cervantesovým životom, ako sa zachoval v niekoľkých záznamoch. Nebola to však odborná konferencia, ba ani osobitá štúdia. Rozhodli sa ho priblížiť rovnako pre vysokoškolského

profesora ako pre žiaka základnej školy nanajvýš modernou a populárnou formou – karikatúrou spojenou so životopisným faktom a komiksom.

Projekt zobrazil Miguela de Cervantesa prostredníctvom jednej z jeho medzihier – *Divadla zázrakov*, diela, v ktorom sa autor zaoberal dialektikou pojmov fikcia/skutočnosť a ktoré má veľa autobiografických črt. Za jazyk si autori zvolili ilustráciu: jazyk, vďaka ktorému sa divák preniesie do minulosti a zároveň priblíži historický príbeh súčasnému publiku. Miguel de Cervantes mal veľmi vášnivý život, hoci sa o ňom vie veľmi málo. Bol špiónom kráľa Filipa II., pracoval pre cirkev, zažil pirátsky útok na mori, bol uväznený, bol vyberačom daní, sporadickým manželom, neúnavným cestovateľom... Jeho veľký úspech

Don Quijote však zatienil jeho vlastnú osobnosť a jeho život bol navždy opradený tajomstvom. Výstava *Miguel V Cervantesovi* nazerala na scény zo Cervantesovho života prostredníctvom ilustrácií Miguelanxa Prada, v prepojení s *Divadlom zázrakov*, ktoré ilustroval David Rubín. Prado realistickým jazykom načrtnol fyzickú stránku spisovateľa a jeho životnú cestu, pričom využíval zopár overených životopisných údajov, ktoré sú k dispozícii, zatiaľ čo Rubín prenášal akčnosť *Divadla zázrakov* na komiksovú políčku a dal tvár jeho postavám.

Výstava postavila proti sebe dve rozprávačské úrovne: tú skutočnú, ktorá zodpovedala životu autora, a fiktívnu, ktorú predstavuje jeho známa medzihra. Z nich sa vynárajú univerzálne témy ako spoločenská trieda, láska, rodina, peniaze, vzdelanie, náboženstvo, povolanie spisovateľa a alter ego, prítomné v Cervantesovom živote aj diele.

Zámerom výstavy bolo predstaviť vášnivú postavu, ktorou Miguel bol, prostredníctvom

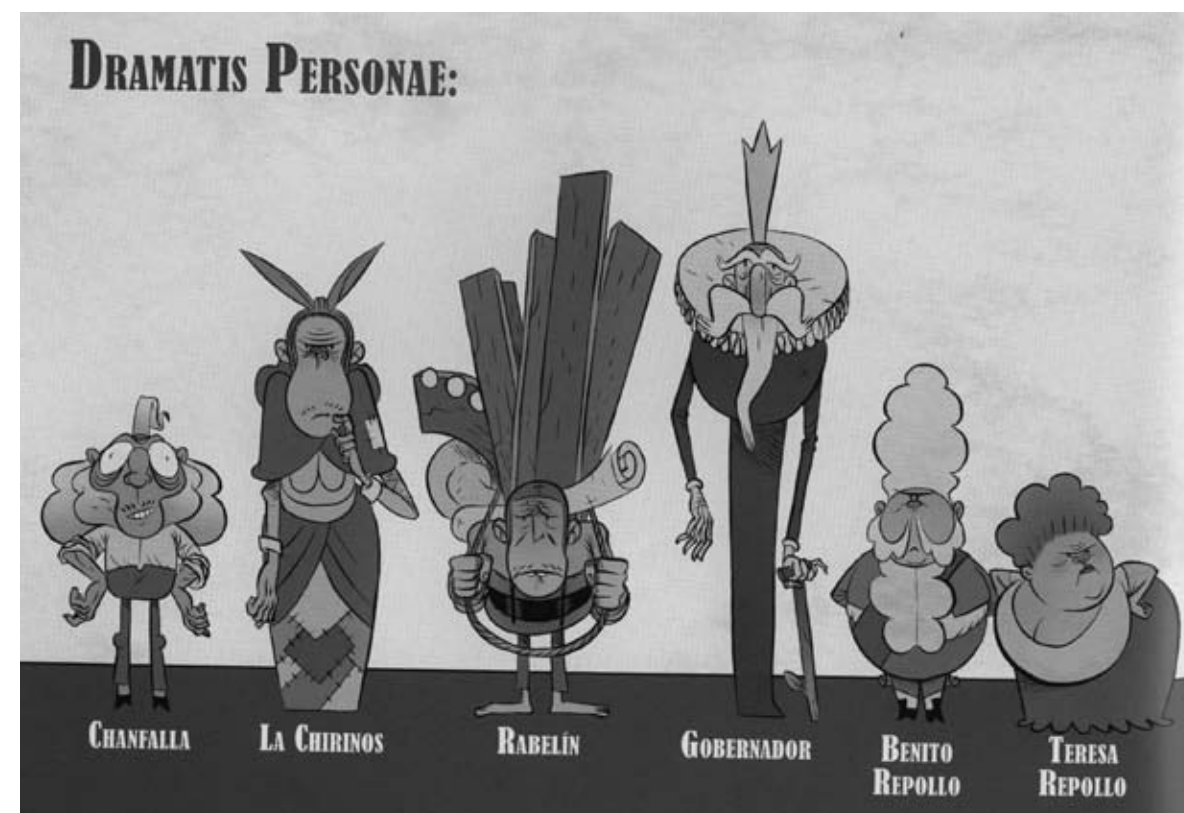

Karikatúra členov Cervantesovej rodiny

opätovného čítania jednej z jeho divadelných hier, ktoré sa nikdy nedočkali zinscenovania, *Divadla zázrakov*.

Hoci výstavu pripravili vo dvoch slovenských kultúrnych centrách – v Košiciach a Bratislave –, v oboch mestách trvala len krátko, asi mesiac. Najmä Cervantesov „životopis“ by sa mohol stať metodickou súčasťou na hodinách literatúry každej strednej školy.

red

Karikatúry postáv Divadla zázrakov

Návrat bulharskej drámy na slovenské javiská v novej kvalite

Pamätníci si ešte spomenú na „zlatú éru“ bulharských divadelných hier v prekladoch neodmysliteľnej dvojice Jána Košku a Emila Kudličku či neskôr sóla Emila Kudličku. V čase bývalého režimu boli zdanlivo absurdné „pokusy o lietanie“ skryté za úsmevné situácie, ktoré viac ako dve desaťročia zabávali slovenské publikum, zároveň však veľmi presne zachytávali vtedajšie citlivé spoločenské problémy. Radičkovské „naháňanie balóna“ bolo dovolené, ale len na chvíľu...

Po takmer dvadsaťročnej prestávke v uverejňovaní bulharských hier na Slovensku v akejkoľvek podobe, okrem sporadických pokusov ochotníckych súborov, slovenských divadelných súborov v zahraničí alebo divadiel národnostných menšín na Slovensku, ponúkame dnes divadelnej obci najnovší výber súčasných bulharských dramatických textov v novej kvalite. (Súbor hier je pripravený na vydanie v Divadelnom ústave.) Ambíciou výberu je osloviť diváka tejto doby s jeho radosťami a starosťami prostredníctvom hrdinov, ktorí riešia identické problémy so štipkou balkánskeho temperamentu, prirodzeného nadhľadu a s organizovanou improvizáciou. Práve tá často ponúka jedinečné spôsoby riešenia dramatických životných situácií.

V rámci tohto výberu dávame do pozornosti texty jednej z mienkotvorných osobností spoločenského života v Bulharsku *Stefana Caneva*, ktorý nekompromisne zrkadlí aktérov veľkých dejinných udalostí, ale aj bežných ľudí v dejinách, vytvára dramatický model pevne ukotvený na javisku, vrcholiaci veľkým finále. Hoci témy a závery jeho diel nie sú vždy optimistické, tak ako celé dejiny ľudstva, z jeho hier zaznieva výzva k renesancii mysliaceho človeka a ľudstva, k racionálnemu humanizmu.

Mestské divadlo, Poprad – Podzemní

V takom duchu vyznieva aj interpretácia dvoch jednoaktoviek *Stefana Caneva*, spojených do jedného predstavenia s názvom *Panna Jana a Čajka*, ktoré malo po dlhom čase premiéru na pôde slovenského divadla, v priestoroch Malej scény v Bratislave 17. novembra 2016. Režisérovi predstavenia Štefanovi Korenčimu sa podarilo prepojiť obe jednoaktovky do jedného dramatického útvaru, ktorý vyslal kričiaci odkaz o absencii východiska a neúprosnom osude jednotlivcov v dramatických historických obdobiach. Vynikajúce výkony oboch hlavných predstaviteľiek, Mirky Partlovej aj Judity Hansman, spojili tragické osudy dvoch hrdiniek Jany a Čajky do spoločnej osudovej podriadenosti. Generačná „výmena“ je zjavná aj pri prekladoch oboch hier. Kým prvý časť pred rokmi preložil Emil Kudlička, druhú časť preložila Katarína Sedláková (za preklady bulharských divadelných hier získala ocenenie ministra kultúry Bulharskej republiky za rok 2016).

Zdá sa, že krik bulharských autorov po náprave spoločnosti nadobudol nové dimenzie. Dnes vyhrotené situácie sú pomenované priamo alebo sú umiestnené do istého historického kontextu a humorno-satirické improvizácie len dotvárajú hlavnú dejovú líniu. Jemnejšie sa k uchopeniu problému vo svojich textoch stavia Christo Bojčev, ktorý pokračuje cestou „klasickej“ bulharskej drámy. V nej sme zvyknutí na humor a všetky balkánske osobitosti, ale na silnej spoločensko-politickej báze s jednoznačnou a čistou dramatickou líniou.

Týmto spôsobom interpretovali dramatický text *Christa Bojčeva* aj tvorcovia divadelnej inscenácie *Podzemní* v Mestskom divadle v Poprade, ktorá mala premiéru v máji 2016 v réžii Tibora Kubičku.

Malá scéna, Bratislava – Panna Jana a Čajka

V porovnaní s predchádzajúcim vývinom je celkom iná nateraz posledná generačná vlna bulharských dramatikov, kam patrí aj *Jana Borisova*. Lásková kritika pomerov a vyhrotených vzťahov v jej divadelných textoch s výrazne humánnym akcentom vyzýva k tolerancii a odpusteniu.

To je nová kvalita, ktorú prináša výber najnovšej bulharskej dramatickej tvorby

slovenskému divadelnému tvorcovi a najmä náročnému divákovi, aby vyplnila prázdne miesta, zaujala, pobavila a možno rozvírila stojaté hladiny mútnych kultúrno-spoločenských vôd.

KATARÍNA SEDLÁKOVÁ
Foto archív MD v Poprade
a Andrej Trebatický

Človek je človeku človekom

„*Píšeš? Píšem!*“ je názov seminára alebo tvorivej dielne dramatického písania pre dolnozemske autorov, organizovaného a podporeného Ochotníckym divadlom Janka Čemana v Pivnici vo Vojvodine. Projekt sa začal čítať po premiére hry *Chodíte sem často?* v réžii Ľuboslava Majeru v apríli 2010.

Tento rok sa seminár úspešne vyšplhal na číslo sedem. Prvý ročník seminára bol zameraný na dramatický text vo všeobecnosti a na jeho stavbu z elementárnych prvkov drámy.

Druhý ročník porovnával dramatický text a interpretáciu dramatického textu. Za účasti hereckej a režijnej zložky hľadal rozdiely medzi dramatickou a javiskovou postavou.

Tretí ročník sa venoval integrácii výtvarnej a hudobnej zložky do dramatického textu a implementácii výsledného tvaru. Účastníci seminára sa naučili objasniť využitie kostýmov, masiek, scény, používanie scénickej hudby, hudobných motívov vo svojich dramatických dielach na základe odborných rád lektorov.

Štvrtý ročník bol zameraný na pouličné divadlo, grantovú činnosť, organizáciu divadla a grafický dizajn.

Piaty ročník seminára bol zameraný na tému obraz. Obraz života vo všeobecnosti a obraz pohybových emócií, ktoré sú hybnou silou

každého života na zemi. K dielňam z minulého ročníka sa pripojila aj dielňa filmového umenia. Ďalšou inováciou na seminári boli deti v tvorivej dramatike.

Témou šiesteho ročníka bol človek. Jeho cieľom bolo rozvíjať získané základy a opätovne sa k nim vracáť. Účelom projektu je teda priame vzdelávanie súčasných divadelných umelcov od zrodu textu cez oživovanie diela až po jeho prezentáciu pred publikom. Autori mali možnosť zdokonaľiť sa v umení dramatiky, dramatizácie, filmovom umení a napokon pozorovať, ako ich dielo spracúvajú umelci na javisku alebo vo filme.

Tohtoročný *siedmy* ročník sa uskutočnil od 15. do 20. augusta v Divadle Janka Čemana v Pivnici. Oproti predchádzajúcim ročníkom sa časovo ukotvil práve v auguste. Z prvých 9 účastníkov ich počet vzrástol na 70 z rôznych krajín a seminár sa stal medzinárodným projektom. Ďalšou inováciou seminára *Píšeš? Píšem!* bolo vyhlásenie súťaže pôvodných dramatických textov – divadelných hier (rôznych žánrov) a filmových scenárov k dokumentárnemu a hranému filmu. Cieľom súťaže bolo podporiť a realizovať pôvodnú dramatickú a filmovú tvorbu. Vyhlásenie súťaže prinieslo nový impulz k motivácii autorov, väčšinou pravidelných účastníkov seminára *Píšeš? Píšem!*

Účastníci seminára „Píšeš? Píšem!“ 2016

a festivalu Divadelných inscenácií dolnozemských autorov (DIDA).

Do súťaže sa mohli zapojiť aj zahraniční Slováci žijúci na území iných štátov. Súťaž bola anonymná a mená víťazov sa aj samotná porota (v zložení prof. Ľuboslav Majera, Mgr. art. Janko Chalupka a Mgr. art. Katarína Mišíková-Hitzingerová, ArtD.) dozvedela až na júlovom vyhodnotení v Divadle Janka Čemana v Pivnici.

Siedmy ročník tvorili už tradične tieto dielne: Tvorivé písanie, Dielňa tvorivej dramatiky – detské divadlo, Herecké dielne: muzikál, divadlo mladých, dospelí, Dielňa tvorivého manažmentu, Hudobná dielňa, Filmová dielňa – filmové herectvo, kamera, strih a Fotografická dielňa.

Na seminári sa zúčastnilo viac ako 70 účastníkov z Vojvodiny, Slovenska, Chorvátska a Španielska. Po prvýkrát boli inscenované pôvodné dramatické texty – divadelné hry a filmové scenáre k dokumentárnemu a hranému filmu, na ktoré bola vypísaná súťaž. Počas šiestich dní vznikli: fotografická výstava na tému slovo v klube Divadla Janka Čemana v Pivnici, dve predstavenia detí, pričom jedno bolo venované slovenskej dramaticke, učiteľke Elene Hložanovej, ktorá bola účastníčkou každého ročníka a ten siedmy sledovala už z nebies, ďalej jedna inscenácia divadla mladých, muzikálové

predstavenie a hraný film. Dramatický text absolútneho víťaza súťaže *Píšeš? Píšem! Samuela Gašparca*, autora hry *Dievča, ktoré písalo*, je voľnou dramatizáciou Denníka Anny Frankovej a do konca roka 2016 ho budú realizovať herci v Divadle Janka Čemana v Pivnici v réžii Kataríny Mišíkovej-Hitzingerovej.

Aj keď sa všetky ročníky trápili s finančnými problémami, prežili. Vďaka ochote lektorov vykonávať odbornú činnosť nezištne, vďaka účastníkom a ich porozumeniu, chuti na sebe pracovať a tvoriť a, samozrejme, vďaka organizátorom z Divadla Janka Čemana v Pivnici, ktorí s láskou a obetavosťou poskytujú priestor a opateru. Všetky aktivity seminára z uplynulého roka sú zaznamenané na stránke: <https://www.facebook.com/PisesPisem/>

„Človek je človeku človekom. To je ten najobyčajnejší a pritom najvzácnejší pocit. Seminár *Píšeš? Píšem!* vznikol pre ľudí s chuťou tvoriť a vzdelávať sa. Úlohou seminára je nielen učiť, ale aj spájať ľudí, bez ktorých by nevznikli také kvalitné a emotívne diela, ktoré zbierajú ocenenia“ (prof. Vlatko Miksád z Iloka, Chorvátsko).

KATARÍNA MIŠÍKOVÁ-HITZINGEROVÁ
Foto archív organizátorov

Bábkar Martin Bálik

19. 9. 1929 – 15. 10. 2016

V Žiline sa divadelníci rozlúčili s bábkarským výtvarníkom Martinom Bálikom. Hoci značnú časť svojho života venoval profesionálnemu divadlu, udržiaval pravidelný kontakt aj s amatérskymi súbormi. Pochádzal zo Sásy, kde už v 40. rokoch pôsobil v Bábkovom divadle marionet, neskôr v Banskej Štiavnici. Po skončení umeleckých štúdií (scénografia a technológia) na DAMU v Prahe v roku 1957 pôsobil v profesionálnych divadlách v Čechách aj na Slovensku. Od roku 1962

opäť spolupracoval aj s amatérskymi súbormi a Ľudovou školou umenia v Žiline, kde neskôr pôsobil dlhé roky ako pedagóg. Bol predovšetkým skúmaným bábkarským technológom a výtvarníkom, jeho schopnosti a zručnosti využívali divadlá a školy najmä v žilinskom regióne (Bábkové divadlo, Mestské divadlo, Ľudová škola umenia, neskôr Základná umelecká škola v Žiline). Z jeho významných inscenácií, na ktorých sa podieľal v súbore Strednej zdravotníckej školy a LŠU v Žiline scénograficky alebo režijne treba menovať inscenácie *Veľkomožný pán*, *Káčatko*, *Kohútik so zlatým hrebienkom*, *Zlatá guľôčka*, *V službe*, *Medovníkový domček* a i. Posledná rozlúčka s Martinom Bálikom bola 21. októbra 2016 o 10:00 v Mestskom divadle Žilina. **red**

Kohútik so zlatým hrebienkom, 1983

Foto Vlado Šupka a Jozef Miho